

**Religinis paveldas ir ugniagesių tradicijos Lietuvoje ir Lenkijoje.
Istorinė ir kultūrinė studija apie šv. Florijono kultą
ir „Corpi Santi“ tradiciją Buivydžiuose.
Konferencijos medžiaga paremta monografija.**

**Dziedzictwo religijne i tradycje pożarnicze na Litwie i w Polsce.
Studium historyczno-kulturowe wokół kultu św. Floriana
i tradycji Corpi Santi w Bujwidzach.
Monografia pokonferencyjna.**

**Religious Heritage and Firefighting Traditions in Lithuania and Poland.
A Historical and Cultural Study of the Cult of Saint Florian
and the Corpi Santi Tradition in Buivydžiai.
A Monograph Based on Conference Proceedings.**

Turiny's | Spis treści | Table of Contents

Pratarmė Słowo wstępne Foreword	7
Buivydžių bendruomenės pirmininkė Danuta Korkus Prezes Wspólnoty Bujwidzkiej Danuta Korkus Chairwoman of the Buivydžiai Community Danuta Korkus	7
Kunigas Tadeušas Matulianec, Buivydžių Šv. Jurgio ir Balingrado Dievo Apvaizdos parapijų klebonas Ksiądz Tadeusz Matulaniec, proboszcz parafii św. Jerzego w Bujwidzach oraz Opatrzności Bożej w Balingródku Father Tadeusz Matulaniec, Pastor of St. George Parish in Buivydžiai and Divine Providence Parish in Balingrad	15
Kun Teol. Dr. Eduardas Kirstukas Kun Teol. Dr. Eduardas Kirstukas Rev. Dr. Eduardas Kirstukas	19
Tarptautinės mokslinės konferencijos programa Program Międzynarodowej Konferencji Naukowej Programme of the International Academic Conference	27
Konferencijos pranešimai Prelekcje konferencyjne Conference presentations	35
Architekto Lauryno Gucevičiaus kūryba ir senieji Buivydžių miestelio pastatai Twórczość architekta Wawrzyńca Gucewicza i dawne budynki miasteczka Bujwidze The work of architect Laurynas Gucevičius and the historic buildings of the town of Buivydžiai	37
Šventųjų relikvijų garbinimo istorija. Corpisanti tradicija ir šv. Florijono figūra Buivydžių bažnyčioje Historia kultu relikwii świętych. Tradycja corpisanti i figura św. Floriana w kościele w Buivydžiai The history of the veneration of sacred relics. The corpisanti tradition and the figure of St Florian in the church at Buivydžiai	43
Savanoriškų ugniagesių komandų istorija Lenkijoje. OSP padalinių įtaka tradicijų išsaugojimui Historia ochotniczych straży pożarnych w Polsce. Wpływ jednostek OSP na zachowanie tradycji The history of voluntary fire brigades in Poland. The influence of VFB units on the preservation of tradition.	55
Ugniagesybos istorija Lietuvoje Historia pożarnictwa na Litwie The history of firefighting in Lithuania	71

• Šv. Florijono globoje: Lietuvos ugniagesybos istorija	81
Pod opieką św. Floriana: historia litewskiego pożarnictwa	
Under the Patronage of St Florian: A Brief History of Lithuanian Firefighting	

Sveikinimai Gratulacje Congratulations	89
---	-----------

• Vilniaus rajono savivaldybės meras Robert Duchnevič	91
Mer Samorządu Rejonu Wileńskiego Robert Duchniewicz	
Mayor of the Vilnius District Municipality Robert Duchnevič	
• J.E. Lietuvos Respublikos ambasadorė prie Šventojo Sosto ir Maltos ordino dr. Sigita Maslauskaitė-Mažylienė	95
J.E. Ambasador Republiki Litewskiej przy Stolicy Apostolskiej i Zakonie Maltańskim dr Sigita Maslauskaitė-Mažylienė	
H.E. Ambassador of the Republic of Lithuania to the Holy See and the Order of Malta, Dr Sigita Maslauskaitė-Mažylienė	
• Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministras Vladislav Kondratovič	99
Minister Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej Władysław Kondratowicz	
Minister of the Interior of the Republic of Lithuania Vladislav Kondratovič	
• Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo Departamento direktorius vidaus tarnybos generolas Renatas Požėla	103
Dyrektor Departamentu Ochrony Przeciwpozarowej i Ratownictwa, generał służby wewnętrznej Renatas Požėla	
Renatas Požėla, Director of the Fire and Rescue Department, General of the Internal Service	
• Valdas Krulikauskas Vyresnysis patarėjas, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija (Pasirengimo pareigūnas)	107
Valdas Krulikauskas Starszy Doradca, Ministerstwo Kultury Republiki Litewskiej (Oficer ds. Gotowości)	
Valdas Krulikauskas Senior Adviser, Ministry of Culture of the Republic of Lithuania (Readiness Officer)	

Straipsniai spaudoje Artykuły prasowe Press articles	113
---	------------

• Buivydžius keičianti konferencija	115
Konferencja zmieniająca Bujwidze	
A conference that is changing Buivydžiai	
• Edita Mildažytė apie Buivydžius: „Čia gimsta tikrasis patriotizmas“	121
Edita Mildažytė o Bujwidzach: „Tu rodzi się prawdziwy patriotyzm“	
Edita Mildažytė on Buivydžiai: “This is where true patriotism is born”	
• Iš 50 tūkstančių išliko tik 100, iš jų du yra Lietuvoje, vienas – Buivydžiuose. Kas yra corpisanti?	131
Z 50 tysięcy przetrwało zaledwie 100 — dwa z nich znajdują się na Litwie, jedno w Bujwidzach. Czym są corpisanti?	
Of 50,000, only 100 survive — two of them in Lithuania, one in Buivydžiai. What are corpisanti?	

Buivydžių bendruomenės pirmininkė **Danuta Korkus**

Prezes Wspólnoty Bujwidzkiej **Danuta Korkus**

Chairwoman of the Buivydžiai Community **Danuta Korkus**

LT •

**„Pirmiausia mes formuojame
savo pastatus, o paskui jie
formuoja mus.“**

Winstonas Churchillis

Gerbiami skaitytojai,

Jūsų dėmesiui pateikiame mokslinių straipsnių rinkinį, parengtą remiantis pranešimais, skaitytais tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Buivydžiai — Šventasis Florijonas, Corpi Santi ir ugnia-gesybės raida: reikšmė Lietuvos ir Europos istoriniame bei kultū-riniame kontekste“, vykusioje 2025 m. rugsėjo 9 d. Buivydžiuose.

Konferencija buvo skirta unikalaus XVIII amžiaus kultūros paminklo — šv. Florijono Corpi Santi, nuo 1794 metų saugomo šv. Florijono koplyčioje — išsaugojimui. Skulptūros ir pačios koplyčios architektūrinių bei meninių bruožų analizė atskleidžia jų ypating-

gą reikšmę vietos, šalies ir Europos sakralinio paveldo tradicijoje. Šie objektai taip pat lieka svarbiu regiono dvasinio ir kultūrinio paveldo bei Šviečiamojo amžiaus meninių įtakų liudijimu.

Mokslininkų duomenimis, Buivydžių sakralinis ansamblis, miestelio planas ir dvaras galėjo būti suprojektuoti dvaro savininko, didiko Mykolo Radziszewskio užsakymu jo draugo — žymaus architekto Lauryno Gucevičiaus. Dokumentacija apie šiuos sumanymus neišliko ir greičiausiai dingo per karus ir nacionalinius sukilimus.

Gucevičius buvo stipriai paveiktas antikos ir Šviečiamojo amžiaus idėjų. Jo projektuose architektūra turėjo išreikšti tvarką, harmoniją, didingumą ir respublikines vertybes, o įkvėpimą jis sėmėsi tiesiai iš senovės Romos.

Iki šios dienos Buivydžiuose yra išlikę originalus miestelio urbanistinis planas. Dvaras ir dvarininko pastatai buvo sunaikinti Abiejų Tautų Respublikos padalijimų laikotarpiu. Tačiau išliko sakralinis triptikas, sudarantis istorinį miestelio centrą: šv. Jurgio bažnyčia, šv. Florijono koplyčia ir varpinė. Šie objektai iki šiol nustato Buivydžių erdvinę ir simbolinę tvarką, išlikdami svarbiu vietos tapatybės elementu.

Skulptūros ir pačios koplyčios architektūrinių bei meninių bruožų analizė atskleidžia jų ypatingą reikšmę vietos, šalies ir Europos sakralinio paveldo tradicijoje.

Tačiau istorija nepagailėjo ir šių paminklų. 1982 m. sudegė medinė šv. Jurgio bažnyčia. Parapijiečių ryžto dėka šventovė buvo atstatyta per ketverius metus ant originalių pamatų — šį kartą kaip mūrinė statyba. Šiuo metu skubių konservacinių darbų reikalauja bažnyčios stogas, šv. Florijono koplyčia ir istorinė varpinė.

Reaguodama į šiuos poreikius, Buivydžių bendruomenė inicijavo lėšų rinkimo akciją šiam unikaliam architektūriniam ansamblui gelbėti. Informaciją apie banko sąskaitas, į kurias galima pervesti aukas, rasite publikacijos pabaigoje. Kiekviena finansinė parama bus vertingu indėliu į Buivydžių kultūros paveldo apsaugą.

Tarptautinė mokslinė konferencija „Buivydžiai — Šventasis Florijonas, Corpi Santi ir ugniagesybos raida: reikšmė Lietuvos ir Europos istoriniame bei kultūriniame kontekste“ sulaukė plataus Lietuvos žiniasklaidos atgarsio. Renginio viešinime dalyvavo TVP Vilnius, „Kurier Wileński“, portalas „Delfi“, „LRT“ ir radijas „Znad Willi“.

Prieš konferenciją vyko kultūrinių renginių ciklas, „Piknikas su ugniagesiais“ ir tapybos pleneras. Lydinčių renginių fotoreportazai pateikti publikacijos pabaigoje.

Tokio plataus masto projekto įgyvendinimas nebūtų buvęs įmanomas be rėmėjų, partnerių ir Buivydžių bendruomenės bičiulių paramos. Dėkingumo žodžius už finansinę ir organizacinę pagalbą skiriame Vilniaus rajono savivaldybei, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos, Vilniaus rajono savanoriškai priešgaisrinei tarnybai, uždarajai akcinei bendrovei „MAKAS“, Lenkijos institutui Vilniuje, Buivydžių seniūnijai ir Buivydžių Tadeuszo Konwickio gimnazijai.

Ypatingą padėką už maldą ir dvasinę paramą reiškiame prelatui kun. dr. Eduardasai Kirstukui ir Buivydžių parapijos klebonui kun. Tadeuszui Matulaŋcui.

Buivydžių bendruomenė buvo įsteigta 2007 metais kaip vietos bendruomenei tarnaujanti visuomeninė organizacija. Jos veikla apima socialines, kultūrines ir edukacines iniciatyvas, vykdomas bendradarbiaujant su Vilniaus rajono savivaldybe, Seserų nuo Angelų kongregacija ir Buivydžių šv. Jurgio parapija. Visi projektai gimsta dėl Bendruomenės narių ir bičiulių visuomeninio įsipareigojimo.

Pripažinimo žodžius skiriame visiems, remiančiams Buivydžių bendruomenės veiklą, už jų nesavanaudišką darbą, atsidavimą ir laiką, skirtą vietos bendruomenei.

Vadovaudamasi Winstono Churchillio žodžiais — „Pirmiausia mes formuojame savo pastatus, o paskui jie formuoja mus“ — Buivydžių bendruomenė, organizuodama mokslinę konferenciją, pradėjo tvarkos, harmonijos ir istorinės atminties atkū-

rimo procesą Buivydžiuose. Tikime, kad rūpinimasis mažų bendruomenių kultūros paveldu tampa platesnės visuomeninės tvarkos pagrindu.

Tikimės, kad ši publikacija prisidės prie žinių apie Buivydžius populiarinimo ir parems veiklą, skirtą viso paminklų ansamblio atstatymui ir apsaugai.

Konferencijos inauguracijos dalyviai. | Uczestnicy inauguracji konferencji. | Participants in the conference inauguration.

**„Najpierw my kształtujemy
nasze budynki, a potem
one kształtują nas.”**

Winston Churchill

Szanowni Państwo,

oddajemy w ręce Czytelników zbiór artykułów naukowych opartych na referatach wygłoszonych podczas międzynarodowej konferencji naukowej „Bujwidze — Święty Florian, Corpi Santi i rozwój straży pożarnej: znaczenie w kontekście historyczno-kulturowym Litwy i Europy”, która odbyła się 9 września 2025 roku w Bujwidzach.

Konferencja została poświęcona zachowaniu wyjątkowego zabytku kultury XVIII wieku — Corpi Santi św. Floriana, przechowywanego w kaplicy św. Floriana od 1794 roku. Analiza architektonicznych i artystycznych cech rzeźby oraz samej kaplicy ukazuje ich szczególne znaczenie w lokalnej, krajowej i europejskiej tradycji sakralnej. Obiekty te pozostają również ważnym świadectwem duchowego i kulturowego dziedzictwa regionu oraz wpływów artystycznych epoki Oświecenia.

Według badaczy zespół sakralny w Bujwidzach, układ miasteczka oraz dwór mogły zostać zaprojektowane na zamówienie właściciela dóbr, magnata Michała Radziszewskiego, przez jego przyjaciela — wybitnego architekta Wawrzyńca Gucewicza. Dokumentacja dotycząca tych przedsięwzięć nie zachowała się i najprawdopodobniej zaginęła w czasie wojen oraz powstań narodowych.

Gucewicz pozostawał pod silnym wpływem antyku i idei Oświecenia. W jego projektach architektura miała wyrażać ład, har-

monię, dumę oraz republikańskie wartości, a inspiracje czerpał bezpośrednio ze starożytnego Rzymu.

Do dziś w Bujwidzach zachował się oryginalny układ urbanistyczny miejscowości. Dwór oraz zabudowania dworskie zostały zniszczone w okresie rozbiorów Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Przetrwał jednak sakralny tryptyk tworzący historyczne centrum miejscowości: kościół pw. św. Jerzego, kaplica pw. św. Floriana oraz dzwonnica. Obiekty te do dziś wyznaczają przestrzenny i symboliczny porządek Bujwidz, pozostając ważnym elementem lokalnej tożsamości.

Historia nie oszczędziła jednak także tych zabytków. W 1982 roku spłonął drewniany kościół pw. św. Jerzego. Dzięki determinacji parafian świątynię odbudowano w ciągu czterech lat na oryginalnych fundamentach — tym razem jako budowlę murywaną. Obecnie pilnych prac konserwatorskich wymagają dach kościoła, kaplica św. Floriana oraz zabytkowa dzwonnica.

W odpowiedzi na te potrzeby Wspólnota Bujwidzka zainicjowała zbiórkę środków na rzecz ratowania tego wyjątkowego zespołu architektonicznego. Informacje dotyczące kont bankowych, na które można przekazywać datki, znajdują Państwo na końcu publikacji. Każde wsparcie finansowe będzie cennym wkładem w ochronę dziedzictwa kulturowego Bujwidz.

Międzynarodowa konferencja naukowa „Bujwidze — Święty Florian, Corpi Santi i rozwój straży pożarnej: znaczenie w kontekście historyczno-kulturowym Litwy i Europy” odbiła się szerokim echem w litewskich mediach. W promocję wydarzenia zaangażowały się m.in. TVP Wilno, „Kurier Wileński”, portal „Delfi”, „LRT” oraz radio „Znad Wilii”.

Konferencję poprzedził cykl wydarzeń kulturalnych, „Piknik ze strażakami” oraz plener malarski. Fotorelacje z wydarzeń towarzyszących zamieszczono na końcu publikacji.

**Analiza architektonicznych
i artystycznych cech rzeźby
oraz samej kaplicy ukazujące
ich szczególne znaczenie
w lokalnej, krajowej i
europejskiej tradycji sakralnej.**

Realizacja tak szeroko zakrojonego przedsięwzięcia nie była-
by możliwa bez wsparcia sponsorów, partnerów oraz sympa-
tyków Wspólnoty Bujwidzkiej. Wyrazy wdzięczności za pomoc
finansową i organizacyjną kierujemy do Samorządu Rejonu
Wileńskiego, Departamentu Ochrony Przeciwpowodzi i Ra-
townictwa przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki
Litewskiej, Ochotniczej Służby Przeciwpowodzi Rejonu Wileń-
skiego, spółki akcyjnej zamkniętej „MAKAS”, Instytutu Polskiego
w Wilnie, starostwa w Bujwidzach oraz Gimnazjum im. Tadeusza
Konwickiego w Bujwidzach.

Szczególne podziękowania za modlitwę i wsparcie duchowe
składamy prałatowi ks. dr. Eduardasowi Kirstukasowi oraz pro-
boszczowi parafii w Bujwidzach, ks. Tadeuszowi Matulańcowi.

Wspólnota Bujwidzka została założona w 2007 roku jako or-
ganizacja społeczna działająca na rzecz lokalnej społeczno-
ści. Jej działalność obejmuje inicjatywy społeczne, kulturalne i
edukacyjne realizowane we współpracy z Samorządem Rejonu
Wileńskiego, Zgromadzeniem Sióstr od Aniołów oraz parafią
pw. św. Jerzego w Bujwidzach. Wszystkie przedsięwzięcia po-
wstają dzięki społecznemu zaangażowaniu członków i sympa-
tyków Wspólnoty.

Wyrazy uznania kierujemy do wszystkich osób wspierających
działalność Wspólnoty Bujwidzkiej za ich bezinteresowną pracę,
poświęcenie i czas oddane na rzecz lokalnej społeczności.

Kierując się słowami Winstona Churchilla — „Najpierw my
kształtujemy nasze budynki, a potem one kształtują nas” —
Wspólnota Bujwidzka, organizując konferencję naukową, za-
inicjowała proces przywracania ładu, harmonii i pamięci hi-
storycznej w Bujwidzach. Wierzymy, że troska o dziedzictwo
kulturowe małych wspólnot staje się fundamentem szerszego
społecznego porządku.

Mamy nadzieję, że niniejsza publikacja przyczyni się do popu-
laryzacji wiedzy o Bujwidzach oraz wesprze działania na rzecz
odbudowy i ochrony całego zespołu zabytkowego.

**„We shape our buildings,
and afterwards our buildings
shape us.“**

Winston Churchill

Dear Readers,

We present to you a collection of scholarly articles based on papers delivered at the international academic conference “Buivydžiai — St Florian, Corpi Santi and the Development of Firefighting: Significance in the Historical and Cultural Context of Lithuania and Europe,” held on 9 September 2025 in Buivydžiai.

The conference was devoted to the preservation of a unique eighteenth-century cultural monument — the Corpi Santi of St Florian, housed in the Chapel of St Florian since 1794. An analysis of the architectural and artistic features of the sculpture and of the chapel itself reveals their particular significance within the local, national and European tradition of sacred art. These objects also remain an important testimony to the spiritual and cultural heritage of the region and to the artistic influences of the Enlightenment.

According to researchers, the sacred ensemble in Buivydžiai, the layout of the town and the manor may have been designed to the commission of the estate owner, the magnate Michał Radziszewski, by his friend — the eminent architect Laurynas Gucevičius. Documentation relating to these undertakings has not survived and was most likely lost during the wars and national uprisings.

Gucevičius was profoundly influenced by antiquity and the ideas of the Enlightenment. In his designs, architecture was to express order, harmony, dignity and republican values, and he drew his inspiration directly from ancient Rome.

To this day, the original urban layout of the town has been preserved in Buivydžiai. The manor and its estate buildings were destroyed during the partitions of the Polish-Lithuanian Commonwealth. What has survived, however, is the sacred triptych forming the historical centre of the town: the Church of St George, the Chapel of St Florian and the bell tower. These structures continue to define the spatial and symbolic order of Buivydžiai, remaining an important element of local identity.

History, however, did not spare these monuments either. In 1982, the wooden Church of St George was destroyed by fire. Through the determination of the parishioners, the church was rebuilt within four years on its original foundations — this time as a masonry structure. At present, the church roof, the Chapel of St Florian and the historic bell tower all require urgent conservation work.

In response to these needs, the Buivydžiai Community has launched a fundraising campaign to save this unique architectural ensemble. Information about the bank accounts to which donations may be directed can be found at the end of this publication. Every contribution will be a valuable investment in the protection of the cultural heritage of Buivydžiai.

The international academic conference “Buivydžiai — St Florian, Corpi Santi and the Development of Firefighting: Significance in the Historical and Cultural Context of Lithuania and Europe” was widely covered by Lithuanian media. Among the outlets involved in promoting the event were TVP Vilnius, Kurier Wileński, the Delfi portal, LRT and Radio Znad Wilii.

The conference was preceded by a cycle of cultural events, a “Picnic with Firefighters” and an open-air painting session. Photographic reports from the accompanying events are included at the end of this publication.

An analysis of the architectural and artistic features of the sculpture and of the chapel itself reveals their particular significance within the local, national and European tradition of sacred art.

The realisation of a project of this scale would not have been possible without the support of sponsors, partners and friends of the Buivydžiai Community. We extend our gratitude for financial and organisational assistance to the Vilnius District Municipality, the Fire Protection and Rescue Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania, the Vilnius District Volunteer Fire Service, the closed joint-stock company MAKAS, the Polish Institute in Vilnius, the Buivydžiai Eldership and the Tadeusz Konwicki Gymnasium in Buivydžiai.

Special thanks for prayer and spiritual support go to Prelate Rev. Dr Eduardas Kirstukas and to the parish priest of Buivydžiai, Rev. Tadeusz Matulaniec.

The Buivydžiai Community was established in 2007 as a civic organisation serving the local community. Its activities encompass social, cultural and educational initiatives carried out in cooperation with the Vilnius District Municipality, the Congregation of the Sisters of the Angels and the Parish of St George in Buivydžiai. All projects are realised through the voluntary commitment of the Community’s members and supporters.

We extend our recognition to all those who support the activities of the Buivydžiai Community for their selfless work, dedication and time devoted to the local community.

Guided by the words of Winston Churchill — “We shape our buildings, and afterwards our buildings shape us” — the Buivydžiai Community, by organising this academic conference, has initiated a process of restoring order, harmony and historical memory in Buivydžiai. We believe that care for the cultural heritage of small communities becomes the foundation of a broader social order.

We hope that this publication will contribute to spreading knowledge about Buivydžiai and will support the efforts to rebuild and protect the entire heritage ensemble.

Konferencijos inauguracija šv. Jurgio bažnyčioje. |
Inauguracja konferencji w kościele św. Jerzego. |
Conference Opening at St. George's Church.

Kunigas **Tadeušas Matulianec**, Buivydžių Šv. Jurgio ir Balingrado Dievo Apvaizdos parapijų klebonas

Ksiądz **Tadeusz Matulaniec**, proboszcz parafii św. Jerzego w Bujwiedzach oraz Opatrzności Bożej w Balingródku

Father **Tadeusz Matulaniec**, Pastor of St. George Parish in Buivydžiai and Divine Providence Parish in Balingrad

LT •

Gerbiami konferencijos dalyviai, mieli svečiai,

Nuoširdžiai sveikinu jus visus, susirinkusius šiandien į tarptautinę konferenciją čia, Buivydžiuose, ypatingoje vietoje — prie šventojo Florijono relikvijų.

Šiandien ypatingai noriu pasveikinti ugniagesius — šio didžiojo šventojo gerbėjus, žmones, kurių kasdienė tarnystė reikalauja

ne tik profesionalumo, bet ir išskirtinės drąsos. Šventasis Florijonas — tai žmonių, kurie gelbsti kitų gyvybes ir turtą, globėjas. Taip pat jis — ir tų gynėjų globėjas, kurie, kaip ir jis pats, stojo ginti protėvių tikėjimo, dažnai rizikuodami savo gyvybe.

Šventasis Florijonas buvo Romos legionierius III amžiaus pabaigoje, kai krikščionybė vis dar kentėjo nuo skaudžių imperatoriškųjų persekiojimų. Vieno iš paskutiniųjų šių persekiojimų

metu — imperatoriaus Diokletiano valdymo laikais — šv. Florianas buvo verčiamas aukoti pagoniškiems stabams. Tačiau jis drąsiai išpažino tikėjimą Kristumi, sakydamas: „Viešpatie, mano Dieve, Tavyje sudėjau savo viltį! Todėl negaliu Tavęs išsižadėti, bet kovosiu dėl Tavęs ir Tau aukosiu pagarbos auką.“

Bausmei jam buvo pririštas akmuo prie kaklo ir jis buvo įmestas į upės gelmes — taip jis užbaigė savo tarnystę Kristui. Tad nenuostabu, kad Šventajame Rašte Viešpats kreipiasi į kiekvieną iš mūsų: „Dalyvauk savo tarnystės varguose ir sunkumuose kaip geras Jėzaus Kristaus kareivis. Jei su Kristumi miršti nuo-

dėmei, blogiui, stabams, pavydai ir egoizmui savo širdyje — kartu su Juo ir gyvensi. Nebijok tų, kurie žudo kūną, bet negali nužudyti sielos. Verčiau bijok To, kuris gali pražudyti ir sielą, ir kūną pragare.“

Linkiu jums visiems prasmingo ir vaisingo dalyvavimo šioje prasidejančioje konferencijoje. Tegul šios dienos diskusijos, dalijimasis patirtimi ir bendrystė stiprina mūsų ryšius ir įkvepia tolesnei tarnystei žmonėms ir bendruomenei.

Ačiū.

PL •

Bardzo serdecznie witam wszystkich zgromadzonych dzisiaj na międzynarodowej konferencji tutaj, w Bujwidzach, przy relikwiach świętego Floriana.

W szczególny sposób witam strażaków — czcicieli tego wielkiego świętego, patrona ludzi trudnej posługi i wielkiej odwagi, czyli tych, którzy ratują mienie i życie ludzkie! Również patrona tych, którzy często stawali na straży wiary przodków, narażając własne życie, podobnie jak św. Florian!

Święty Florian był rzymskim legionistą z końca III wieku, gdy chrześcijaństwo pozostawało jeszcze pod bolesnym pręgierzem prześladowań cesarskich. Podczas jednych z ostatnich tych prześladowań — za czasów cesarza Dioklecjana — św. Floriana zmuszano do złożenia ofiary pogańskim bożkom. On jednak odważnie wyznał wiarę w Chrystusa, mówiąc: „Panie, Boże mój, w Tobie złożyłem nadzieję! Nie mogę więc zaprzeczyć się Ciebie, lecz będę walczył dla Ciebie i Tobie złożę ofiarę pochwalną”. Za karę

został z kamieniem u szyi wrzucony w głębiny rzeki i tak dopełnił swojej służby Chrystusowi.

Nic więc dziwnego, że w Piśmie Świętym Pan mówi do każdego z nas: weź udział w trudach i przeciwnościach swojej służby jako dobry żołnierz Jezusa Chrystusa. Jeżeli z Chrystusem umierasz dla grzechu, dla zła, dla bożków, dla zawiści i egoizmu w swoim sercu, to i wespół z Nim żyć będziesz. Nie bój się tych, którzy zabijają ciało, lecz duszy zabić nie mogą. Bój się raczej Tego, który duszę i ciało może zatracić w piekle.

Życzę wszystkim owocnego i pełnego sensu udziału w rozpoczynającej się konferencji. Niech dzisiejsze dyskusje, dzielenie się doświadczeniem i wzajemne obcowanie umacniają nasze więzi i inspirują do dalszej służby ludziom i wspólnocie.

Dziękuję

Dear conference participants, honoured guests,

I warmly welcome all of you gathered today at this international conference here in Buivydžiai, in this exceptional place — beside the relics of St Florian.

I extend a special welcome to the firefighters present — devotees of this great saint, the patron of those whose daily service demands not only professionalism but extraordinary courage. St Florian is the protector of those who save the lives and property of

others. He is also the patron of all who, like him, have stood in defence of their forefathers' faith, often at the risk of their own lives.

St Florian was a Roman legionary at the close of the third century, when Christianity still suffered under the painful yoke of imperial persecution. During one of the last of these persecutions — under Emperor Diocletian — St Florian was ordered to offer sacrifice to pagan idols. Yet he boldly professed his faith in Christ, declaring: "O Lord, my God, in Thee I have placed my hope! I cannot therefore deny Thee, but I shall fight for Thee and offer Thee a

sacrifice of praise.” As punishment, a stone was tied around his neck and he was cast into the depths of a river — thus completing his service to Christ.

It is therefore no wonder that in Holy Scripture the Lord says to each of us: share in the hardships and adversities of your service as a good soldier of Jesus Christ. If with Christ you die to sin, to evil, to idols, to envy and selfishness in your heart, then with Him you shall also live. Fear not those who kill the body but cannot kill

the soul. Rather, fear Him who can destroy both soul and body in hell.

I wish you all a fruitful and meaningful participation in the conference that is now beginning. May today’s discussions, the sharing of experience and fellowship strengthen our bonds and inspire us to further service to our fellow men and to our community.

Thank you

Konferencijos inauguracija šv. Jurgio bažnyčioje. | Inauguracja konferencji w kościele św. Jerzego. |
Conference Opening at St. George’s Church.

Kun Teol. Dr. **Eduardas Kirstukas**

Kun Teol. Dr. **Eduardas Kirstukas**

Rev. Dr. **Eduardas Kirstukas**

LT •

Brangūs skaitytojai.

Su dideliu džiaugsmu pristatau ir tariau sveikinimo žodį Jums leidinį, kuris pristato mums tarptautinės konferencijos apie Buvydžių Šv. Florijono Corpi Sancti relikviją ir gaisrininkų judėjimo paveldą medžiagą.

Man teko didelė garbė tarti sveikinimo žodį dalyviams susirinkusiems į konferenciją Buvydžių bažnyčioje ir dalyvauti konferencijoje, kurios iniciatoriais buvo Buvydžių bendruomenė.

Kalbame apie vietą, kur susipina gilus katalikų tikėjimas, Europos istorija, architektūros paveldas ir gyva vietos bendruomenės atmintis. Buvydžiai yra ne tik mažas Lietuvos pasienio miestelis. Tai yra vieta, kurioje galime matyti kelių šimtmečių kultūros, tikėjimo ir žmonių pastangų išsaugoti savo paveldą istorija.

Ypatingą reikšmę šioje istorijoje užima Šv. Florijono Corpi Sancti relikvija, kuri yra saugoma bažnyčios ansamblio koplyčioje, pastatytoje kaip Radiševskių šeimos mauzoliejus. Tai ne tik unikalus Lietuvos sakralinio paveldo objektas, bet ir vienas retų Europos religinės istorijos liudijimų.

Kalbėdami apie Corpi Sancti fenomeną, prisiliečiame prie XVIII amžiaus Europos istorijos. Po to kaip buvo atrastos katakombos Romoje, labai stipriai susidomėta pirmųjų krikščionių kankinių palaikais. Iš katakombų paimtos relikvijos buvo gabenamos į įvairias pasaulio šalis. Šie „šventieji kūnai“ tapo ypatingais tikėjimo ženklais, kurie simbolizavo ankstyvosios krikščionybės tęstinumą ir Bažnyčios vienybę.

Buivydžiuose esanti relikviją išsiskiria ne tik tuo, kad yra viena iš vos dviejų iki šiol Lietuvoje išlikusių tokio pobūdžio relikvijų. Ji ypatinga savo autentiškumu, meninę vertę, ir istoriniu kontekstu. Iki šių dienų išliko originalūs XVIII amžiaus dokumentai, liudijantys relikvijos kilmę ir perdavimo aplinkybes. Svarbu taip pat paminėti, kad iki mūsų dienų išliko architektūrinis ir meninis kompleksas – piramidės formos koplyčia ir altorius sukurtas ir padarytas iš kriauklainio – vieta kurioje ir buvo išstatytos relikvijos pagerbimui.

Būtent šis kompleksiskumas Buivydžių objektą daro išskirtiniu ne tik Lietuvoje bet Europoje. Dažnai iki mūsų išsisaugoję atskiri istoriniai artefaktai, tačiau kur kas rečiau išlieka visa erdvė sukurta būtent jiems. Tai leidžia mums suprasti, kaip relikvijos buvo suvokiamos ir gerbiamos savo laikmetyje. Buivydžiuose mes galime matyti ne tik pačią relikviją, bet ir jos aplinką – architektūrą, simbolius, memorialinę paskirtį ir vietos bendruomenės ryšį su šiuo paveldu.

Labai svarbi yra ir paties sakralinio ansamblio architektūra. Tyrinėtojai jo autorystę sieja su vienu žymiausių Lietuvos architektų Laurynu Gucevičiumi. Nesvarbu, kiek dar mokslinių diskusijų laukia ateityje, akivaizdu, kad Buivydžių kompleksas atspindi aukštą XVIII amžiaus architektūrinę kultūrą ir to meto estetinius idealus. Čia susitinka sakralinė funkcija, memorialinė paskirtis ir meninė išraiška.

Piramidės formos koplyčia Lietuvos architektūros kontekste yra neeilinis reiškiny. Jos forma primena amžinybės, atminties ir prisikėlimo simboliką, būdingą Europos memorialinei architektūrai. Toks architektūrinis sprendimas liudija ne tik fondatorių ambicijas, bet ir to laikmečio intelektualinius bei meninius

ryšius su platesnėmis Europos kultūros tendencijomis. Greta esantis altorius iš kriauklainio suteikia ansamblui dar didesnį išskirtinumą ir leidžia kalbėti apie unikalų meno, tikėjimo ir architektūros dialogą.

Buivydžių istorija taip pat pasakoja apie žmones. Per šimtmečius šis kraštas buvo susijęs su Dluskių, Bžostovskių, augustijonų vienuolių ir Radiševskių vardais. Kiekviena iš šių istorijų paliko pėdsaką miestelio kultūriniame kraštovaizdyje. Todėl konferencija natūraliai peržengė vien relikvijų ar architektūros tyrimų ribas ir pakvietė mus pažvelgti į Buivydžius visai kitomis akimis.

Ypač prasminga, kad šioje konferencijoje šalia Corpi Santi relikvijos temos skambėjo ir ugniagesių savanorių judėjimo istorija. Šv. Florijonas visoje Europoje žinomas kaip ugniagesių globėjas. Todėl nėra atsitiktinumas, kad būtent Buivydžiuose, kur nuo seno veikė savanorių ugniagesių komanda, o vienu laikotarpiu net buvo įkurtas gaisrininkų orkestras, gimė idėja sujungti šias dvi istorijas į vieną prasmingą pasakojimą.

Šis ryšys leidžia mums pažvelgti į paveldą plačiau. Paveldas nėra vien pastatai ar muziejinės vertybės. Tai ir žmonių tarnystė bendruomenei, savanorystės tradicijos, atsakomybė už kitų saugumą, gebėjimas susitelkti bendram tikslui. Ugniagesių savanorių istorija primena, kad kultūros paveldą saugo ne tik institucijos, bet ir bendruomenės, kurios supranta jo vertę ir jaučia atsakomybę už jo ateitį.

Todėl šiandien ypatinga padėka tenka Buivydžių bendruomenei ir jos aktyviems žmonėms, kurie savo iniciatyvomis siekia išsaugoti šio krašto unikalumą. Jų pastangomis visuomenės dėmesys nukreipiamas į vertingus sakralinius objektus, istorines tradicijas ir kultūrinę atmintį. Tai puikus pavyzdys, kaip vietos bendruomenė gali tapti svarbia paveldo apsaugos ir sklaidos jėga.

Ne mažiau įkvepia ir faktas, kad po sovietmečio laikotarpiu kilusio gaisro Buivydžių bažnyčia buvo atstatyta vietos gyventojų pastangomis ir lėšomis. Tai iškalbingas liudijimas, kad tikroji paveldo vertė slypi ne vien mūruose ar meno kūriniuose, bet ir žmonių pasiryžime juos išsaugoti ateities kartoms.

Buivydžiuose mes galime matyti ne tik pačią relikviją, bet ir jos aplinką – architektūrą, simbolius, memorialinę paskirtį ir vietos bendruomenės ryšį su šiuo paveldu.

Tikiu, kad šis leidinys taps ne tik mokslinės diskusijos apie istoriją, architektūrą ar relikvijų kultą supažindinimu, bet ir mūsų ir pokalbiu apie mūsų atsakomybę už paveldą, apie vietos tapatybę, apie bendruomenės vaidmenį saugant kultūrinės vertybes bei apie gebėjimą istorinius objektus paversti gyvais kultūros centrais.

Linkiu, kad pranešimai su kuriais susipažinsite šiame leidinyje paskatintų vietos bendruomenes labiau pažinti aplinką, kurioje gyvena.

**BUIVYDŽIŲ
BENDRUOMENĖ**

**WSPÓLNOTA
BUJWIDZKA**

TARPTAUTINĖ MOKSLINĖ KONFERENCIJA

Buivydžiai, 2025 09 09

„Buivydžių šv. Florijono Corpi Santi ir gaisrininkų judėjimo svarba Lietuvos ir Europos istorinio-kultūrinio konteksto rėmuose“

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA

Bujwidze, 2025 09 09

„Znaczenie Corpi Santi św. Floriana z Bujwidz oraz ruchu strażaków w kontekście historyczno-kulturowym Litwy i Europy“

PARTNERIAI, REMĖJAI:

PARTNERZY, SPONSORZY:

Buivydžių šv. Jurgio parapija | UAB „MAKAS“

Parafia św. Jerzego w Bujwidzach | UAB „MAKAS“

MUS PALAIKO ŽINIASKLAIDA:

WSPIERAJĄ NAS MEDIA:

Drodzy Czytelnicy.

Z wielką radością przedstawiam Państwu publikację poświęconą międzynarodowej konferencji poświęconej relikwii św. Floriana Corpi Santi w Buivydziach oraz dziedzictwu ruchu strażackiego, a także kieruję do Państwa słowa powitania.

Miałem wielki zaszczyt wygłosić słowo powitalne do uczestników zgromadzonych na konferencji w kościele w Bujwiedzach oraz wziąć udział w konferencji, której inicjatorem była Wspólnota Bujwidzka.

Mówimy o miejscu, w którym splatają się głęboka wiara katolicka, historia Europy, dziedzictwo architektoniczne i żywa pamięć lokalnej społeczności. Bujwidze to nie tylko mała miejscowość na pograniczu Litwy. To miejsce, w którym możemy dostrzec historię kilku stuleci kultury, wiary i wysiłków ludzi na rzecz zachowania swojego dziedzictwa.

Szczególne znaczenie w tej historii ma relikwia św. Floriana Corpi Santi, przechowywana w kaplicy kompleksu kościelnego, zbudowanej jako mauzoleum rodziny Radziszewskich. Jest to nie tylko wyjątkowy obiekt dziedzictwa sakralnego Litwy, ale także jedno z nielicznych świadectw europejskiej historii religii.

Mówiąc o fenomenie Corpi Santi, dotykamy historii XVIII-wiecznej Europy. Po odkryciu katakumb w Rzymie wzrosło ogromne zainteresowanie szczątkami pierwszych chrześcijańskich męczenników. Relikwie wydobyte z katakumb były przewożone do różnych krajów świata. Te „święte ciała” stały się szczególnymi znakami wiary, symbolizującymi ciągłość wczesnego chrześcijaństwa i jedność Kościoła.

Relikwia znajdująca się w Bujwiedzach wyróżnia się nie tylko tym, że jest jedną z zaledwie dwóch zachowanych do dziś w Litwie relikwii tego rodzaju. Jest ona wyjątkowa ze względu na swoją autentyczność, wartość artystyczną oraz kontekst historycz-

ny. Do dziś zachowały się oryginalne dokumenty z XVIII wieku, świadczące o pochodzeniu relikwii i okolicznościach jej przekazania. Warto również wspomnieć, że do naszych czasów zachował się kompleks architektoniczno-artystyczny – kaplicę w kształcie piramidy oraz ołtarz wykonany z muszli – miejsce, w którym wystawiono relikwie ku ich czci.

W Bujwiedzach możemy zobaczyć nie tylko samą relikwię, ale także jej otoczenie – architekturę, symbole, przeznaczenie pamiątkowe oraz związek lokalnej społeczności z tym dziedzictwem.

To właśnie ta złożoność sprawia, że obiekt w Bujwiedzach jest wyjątkowy nie tylko na Litwie, ale i w Europie. Często zachowały się do naszych czasów pojedyncze artefakty historyczne, ale znacznie rzadziej zachowuje się cała przestrzeń stworzona właśnie dla nich. To pozwala nam zrozumieć, jak relikwie były postrzegane i czczone w swoich czasach. W Bujwiedzach możemy zobaczyć nie tylko samą relikwię, ale także jej otoczenie – architekturę, symbole, przeznaczenie pamiątkowe oraz związek lokalnej społeczności z tym dziedzictwem.

Bardzo ważna jest również architektura samego zespołu sakralnego. Badacze przypisują jego autorstwo jednemu z najwybitniejszych architektów Litwy, Wawrzyńcowi Gucewiczowi. Niezależnie od tego, ile jeszcze dyskusji naukowych czeka nas w przyszłości, oczywiste jest, że kompleks w Bujwiedzach odzwierciedla wysoką kulturę architektoniczną XVIII wieku i ówczesne

ideały estetyczne. W tym miejscu spotykają się funkcja sakralna, przeznaczenie pamiątkowe i ekspresja artystyczna.

Kaplica w kształcie piramidy w kontekście architektury litewskiej jest zjawiskiem niezwykłym. Jej forma nawiązuje do symboliki wieczności, pamięci i zmartwychwstania, charakterystycznej dla europejskiej architektury pamiątkowej. Takie rozwiązanie architektoniczne świadczy nie tylko o ambicjach fundatorów, ale także o intelektualnych i artystycznych powiązaniach tamtej epoki z szerszymi trendami kultury europejskiej. Znajdujący się obok ołtarz z muszli nadaje zespołowi jeszcze większą wyjątkowość i pozwala mówić o unikalnym dialogu sztuki, wiary i architektury.

Historia Bujwidz opowiada również o ludziach. Przez stulecia region ten był związany z nazwiskami Dluski, Brzostowski, augustianów i Radziszewski. Każda z tych historii pozostawiła ślad w kulturowym krajobrazie miasteczka. Dlatego konferencja w naturalny sposób wykroczyła poza ramy badań dotyczących wyłącznie relikwii czy architektury i zaprosiła nas do spojrzenia na Bujwidze zupełnie innymi oczami.

Szczególnie znaczące jest to, że podczas tej konferencji obok tematu relikwii Corpi Santi poruszono również historię ruchu ochotniczych straży pożarnych. Św. Florian znany jest w całej Europie jako patron strażaków. Nie jest więc przypadkiem, że właśnie w Bujwidzach, gdzie od dawna działała drużyna ochotniczych strażaków, a w pewnym okresie powstała nawet orkiestra strażacka, zrodził się pomysł połączenia tych dwóch historii w jedną znaczącą opowieść.

Ten związek pozwala nam spojrzeć na dziedzictwo z szerszej perspektywy. Dziedzictwo to nie tylko budynki czy zbiory muzealne. To także służba ludzi na rzecz społeczności, tradycje wolontariatu, odpowiedzialność za bezpieczeństwo innych oraz umiejętność skupienia się na wspólnym celu. Historia ochotniczych strażaków przypomina, że dziedzictwo kulturowe chronią nie tylko instytucje, ale także społeczności, które rozumieją jego wartość i czują się odpowiedzialne za jego przyszłość.

Dlatego dziś szczególne podziękowania należą się społeczności Bujwidz i jej aktywnym mieszkańcom, którzy poprzez swoje inicjatywy dążą do zachowania wyjątkowości tego regionu. Dzięki ich wysiłkom uwaga społeczeństwa kierowana jest na cenne obiekty sakralne, tradycje historyczne i pamięć kulturową. To doskonały przykład tego, jak lokalna społeczność może stać się ważną siłą w ochronie i upowszechnianiu dziedzictwa.

Nie mniej inspirujący jest fakt, że po pożarze, który wybuchł w okresie radzieckim, kościół w Bujwidzach został odbudowany dzięki wysiłkom i funduszom lokalnych mieszkańców. To wymowne świadectwo, że prawdziwa wartość dziedzictwa tkwi nie tylko w murach czy dziełach sztuki, ale także w determinacji ludzi, by je zachować dla przyszłych pokoleń.

Wierzę, że niniejsza publikacja stanie się nie tylko okazją do naukowej dyskusji o historii, architekturze czy kulcie relikwii, ale także okazją do rozmowy o naszej odpowiedzialności za dziedzictwo, o tożsamości miejsca, o roli społeczności w ochronie wartości kulturowych oraz o zdolności przekształcania obiektów historycznych w żywe centra kultury.

Mam nadzieję, że artykuły, z którymi zapoznacie się w tym wydaniu, zachęcą lokalne społeczności do lepszego poznania otoczenia, w którym żyją.

Dear Readers,

It is with great joy that I present to you and offer a word of welcome to this publication, which brings us materials from the international conference on the relic of St. Florian Corpi Sancti in Buivydžiai and the heritage of the firefighter movement.

I had the great honor of delivering a welcoming address to the participants gathered at the conference in the Buivydžiai Church and of participating in the conference, which was initiated by the Buivydžiai community.

We are talking about a place where deep Catholic faith, European history, architectural heritage, and the living memory of the local community intertwine. Buivydžiai is not just a small town on the Lithuanian border. It is a place where we can see the history of several centuries of culture, faith, and people's efforts to preserve their heritage.

The relic of St. Florian Corpi Sancti, which is kept in the chapel of the church complex—built as the mausoleum of the Radiševskis family—holds special significance in this history. It is not only a unique object of Lithuania's sacred heritage but also one of the rare testimonies to European religious history.

When discussing the Corpi Sancti phenomenon, we touch upon 18th-century European history. After the catacombs in Rome were discovered, there was a surge of interest in the remains of the first Christian martyrs. Relics taken from the catacombs were transported to various countries around the world. These "holy bodies" became special signs of faith, symbolizing the continuity of early Christianity and the unity of the Church.

The relic in Buivydžiai stands out not only because it is one of only two such relics that have survived in Lithuania to this day. It is special for its authenticity, artistic value, and historical context. Original 18th-century documents attesting to the relic's or-

igin and the circumstances of its transfer have survived to this day. It is also important to note that an architectural and artistic complex has survived to this day—a pyramid-shaped chapel and an altar crafted from shell rock—the very place where the relics were displayed for veneration.

In Buivydžiai, we can see not only the relic itself but also its surroundings—the architecture, symbols, memorial purpose, and the local community's connection to this heritage.

It is precisely this complexity that makes the Buivydžiai site exceptional not only in Lithuania but in Europe. Often, individual historical artifacts have survived to the present day, but it is far rarer for the entire space created specifically for them to remain intact. This allows us to understand how relics were perceived and honored in their own time. In Buivydžiai, we can see not only the relic itself but also its surroundings—the architecture, symbols, memorial purpose, and the local community's connection to this heritage.

The architecture of the sacred complex itself is also very important. Researchers attribute its design to one of Lithuania's most prominent architects, Laurynas Gucevičius. Regardless of how much further scholarly debate lies ahead, it is clear that the Buivydžiai complex reflects the high architectural culture of the 18th century and the aesthetic ideals of that time. Here, sacred function, memorial purpose, and artistic expression converge.

The pyramid-shaped chapel is an extraordinary phenomenon in the context of Lithuanian architecture. Its form evokes the symbolism of eternity, memory, and resurrection characteristic of European memorial architecture. This architectural solution testifies not only to the founders' ambitions but also to the intellectual and artistic connections of that era with broader European cultural trends. The adjacent altar made of shellstone lends the ensemble even greater distinctiveness and speaks to a unique dialogue between art, faith, and architecture.

The history of Buivydžiai also tells a story of people. Over the centuries, this region has been associated with the names of the Dluski, Bžostovski, Augustinian monks, and Radiševski families. Each of these stories has left its mark on the town's cultural landscape. Therefore, the conference naturally went beyond the boundaries of mere relic or architectural research and invited us to look at Buivydžiai through a completely different lens.

It is particularly meaningful that, alongside the topic of the Corpi Santi relics, the history of the volunteer firefighter movement was also discussed at this conference. St. Florian is known throughout Europe as the patron saint of firefighters. It is therefore no coincidence that it was in Buivydžiai—where a volunteer firefighter team has operated since time immemorial, and where a firefighter orchestra was even established for a time—that the idea was born to combine these two histories into a single meaningful narrative.

This connection allows us to view heritage more broadly. Heritage is not just buildings or museum artifacts. It is also people's service to the community, traditions of volunteerism, responsibility for the safety of others, and the ability to unite for a common goal. The history of volunteer firefighters reminds us that cultural heritage is preserved not only by institutions but also by communities that understand its value and feel a sense of responsibility for its future.

Therefore, special thanks today go to the Buivydžiai community and its active members, who, through their initiatives, seek

to preserve the uniqueness of this region. Their efforts draw public attention to valuable sacred sites, historical traditions, and cultural memory. This is a perfect example of how a local community can become a vital force in heritage preservation and promotion.

Equally inspiring is the fact that after a fire during the Soviet era, the Buivydžiai church was rebuilt through the efforts and funds of local residents. This is eloquent testimony that the true value of heritage lies not only in walls or works of art, but also in people's determination to preserve them for future generations.

I believe this publication will serve not only to introduce academic discussions on history, architecture, or the veneration of relics, but also a conversation among us about our responsibility for heritage, about local identity, about the community's role in safeguarding cultural values, and about the ability to transform historical sites into vibrant cultural centers.

I hope that the articles you will read in this publication will encourage local communities to get to know the environment in which they live better.

Konferencijos sesijos moderatorius, meno istorikas Saulius Pilinkus. Buivydyžių bendruomenės pirmininkė Danuta Korkus. | Moderator sesji konferencyjne; historyk sztuki, Saulius Pilinkus. Przewodnicząca wspólnoty w Bujwidzach: Danuta Korkus. | Conference Session Moderator, art historian: Saulius Pilinkus. Chairwoman of the Buivydziai Community: Danuta Korkus.

Tarptautinės mokslinės konferencijos programa

„Buivydžiai — Šventasis Florijonas „Corpi Santi” ir ugniagesybos raida: reikšmė Lietuvos ir Europos istoriniame bei kultūriniame kontekste”

Program Międzynarodowej Konferencji Naukowej

„Bujwidze – Święty Florian “Corpi Santi” i rozwój straży pożarnej: znaczenie w kontekście historyczno-kulturowym Litwy i Europy”

Programme of the International Academic Conference

“Buivydžiai — St Florian ‘Corpi Santi’ and the Development of Firefighting: Significance in the Historical and Cultural Context of Lithuania and Europe”

LT •

Buivydžiai, 2025 m. rugsėjo 9 d. (nemokamas įėjimas)

10:00–11:00 Konferencijos atidarymas

Vieta: Šv. Jurgio bažnyčia; Bažnyčios g. 1, Buivydžiai I k., Vilniaus rajonas

Sveikinimo žodis

Buivydžių bendruomenės pirmininkė **Danuta Korkus**

Vilniaus rajono meras **Robertas Duchnievičius**

Vidaus reikalų ministras **Vladislavas Kondratovičius**

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktorius, vidaus tarnybos generolas **Renatas Požėla**

Naujosios Vilnios dekanato dekanas, Dievo Motinos Taikos Karalienės parapijos klebonas kun. dr. **Eduardas Kirstukas**

Kultūros ministerijos kultūros paveldo patarėjas **Valdas Krulikauskas**

Lenkijos instituto Vilniuje direktorius dr. **Piotras Drobnias**

J.E. Lietuvos Respublikos ambasadorė prie Šventojo Sosto **Sigita Maslauskaitė-Mažylienė** (vaizdo sveikinimas)

11:00–12:00 Dalyvių registracija

Vieta: Vilkinės g. 3, Buivydžių sen., Vilniaus rajonas (būtina išankstinė registracija)

MOKSLINIŲ PRANEŠIMŲ SESIJA

Moderatorius: Saulius Pilinkus (meno istorikas)

12:00–12:30	Dr. Rūta Janonienė (meno istorikė) „Architekto Lauryno Gucevičiaus kūryba ir senieji Buivydžių miestelio pastatai“
12:30–13:10	Dr. Paweł K. Gąsiorczyk (Centrinis gaisrininkystės muziejus Myslowicuose) „Savanoriškų gelbėjimo ir gaisrininkystės tarnybų istorija Lenkijoje: OSP padalinių įtaka tradicijų išsaugojimui“
13:10–13:20	Rita Pauliukevičiūtė, Violeta Indriūnienė (Bažnytinio paveldo muziejus) „Relikvijų garbinimo tradicijos ir Corpi Santi istorija šv. Jurgio bažnyčioje Buivydžiuose“

Bujwidze, 9 września 2025 roku (wstęp wolny)

10:00–11:00 Otwarcie konferencji

Miejsce: Kościół św. Jerzego; ul. Bažnyčios 1, Buivydžiai I k. Vilniaus rajonas

Słowo powitalne:

Prezes Wspólnoty Bujwidzkiej, **Danuta Korkus**

Mer Rejonu Wileńskiego, **Robert Duchniewicz**

Minister Spraw Wewnętrznych, **Władysław Kondratowicz**

Dyrektor Departamentu Ochrony Przeciwpowodzi i Ratownictwa, General Służby Wewnętrznej **Renatas Požėla**

Dziekan Dziekanatu Nowej Wilejki, proboszcz parafii Matki Bożej Królowej Pokoju, ks. dr **Eduardas Kirstukas**

Doradca ds. dziedzictwa kulturowego Ministerstwa Kultury, **Valdas Krulikauskas**

Dyrektor Instytutu Polskiego w Wilnie dr **Piotr Drobniak**

J.E. Ambasador Republiki Litewskiej przy Stolicy Apostolskiej, **Sigita Maslauskaitė-Mažylienė** (powitanie wideo)

11:00–12:00 Rejestracja uczestników

Miejsce: ul. Vilkinės 3, Buivydžių sen., Vilniaus rajonas (wymagana wcześniejsza rejestracja)

SESJA REFERATÓW NAUKOWYCH

Moderator: Saulius Pilinkus (historyk sztuki)

12:00–12:30 Dr Rūta Janonienė (historyk sztuki) „Twórczość architekta Wawrzyńca Gucewicza i dawne budynki miasteczka Bujwidze“

12:30–13:10 Dr Paweł K. Gąsiorczyk (Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach) „Historia ochotniczych służb ratowniczo-pożarniczych w Polsce: wpływ jednostek USD na zachowanie tradycji“

13:10–13:20 Rita Pauliukevičiūtė, Violeta Indriūnienė (Muzeum Dziedzictwa Kościelnego) „Tradycje czczenia relikwii i historia Corpi Santi w kościele św. Jerzego w Bujwidzach“

13:20–13:40	Skirmantas Andriušis (Departament Ochrony Przeciwpóżarowej i Ratownictwa przy MSW) „Pod opieką św. Floriana: historia straży pożarnej na Litwie”
13:40–14:20	Przerwa obiadowa
14:20–14:40	Artūras Vaišnoras (Stowarzyszenie Ochotniczej Służby Strażackiej Rejonu Wileńskiego) „Rozwój ruchu ochotniczych strażaków na Litwie”
14:40–15:00	Neringa Leonavičienė (Departament Ochrony Przeciwpóżarowej i Ratownictwa przy MSW) „Ochrona przeciwpożarowa obiektów sakralnych”
15:00–15:20	Raimundas Balza (Muzeum „Aušros” w Szawlach) „Koncepcja muzeum strażaków i centrum szkoleń w zakresie ochrony wartości kulturowych przed sytuacjami ekstremalnymi”
15:20–15:40	Donatas Gurevičius (Departament Ochrony Przeciwpóżarowej i Ratownictwa przy MSW) „Aktualności z zakresu bezpieczeństwa cywilnego i ochrona obiektów dziedzictwa religijnego”
15:40–16:30	Dyskusja podsumowująca i zakończenie konferencji.

Buivydžiai, 9 September 2025 (free admission)

10:00–11:00 Opening of the conference

Venue: Church of St George; Bažnyčios g. 1, Buivydžiai I k., Vilnius District

Welcome addresses:

Chairwoman of the Buivydžiai Community, **Danuta Korkus**

Mayor of Vilnius District, **Robert Duchniewicz**

Minister of the Interior, **Władysław Kondratowicz**

Director of the Fire Protection and Rescue Department, General of Internal Service **Renatas Požėla**

Dean of the Nemenčinė Deanery, Parish Priest of Our Lady Queen of Peace, Rev. Dr **Eduardas Kirstukas**

Cultural Heritage Adviser at the Ministry of Culture, **Valdas Krulikauskas**

Director of the Polish Institute in Vilnius, Dr **Piotr Drobnia**k

H.E. Ambassador of the Republic of Lithuania to the Holy See, **Sigita Maslauskaitė-Mažylienė** (video greeting)

11:00–12:00 Registration of participants

Venue: Vilkinės g. 3, Buivydžių sen., Vilnius District (prior registration required)

SESSION OF SCHOLARLY PAPERS

Moderator: Saulius Pilinkus (art historian)

12:00–12:30	Dr Rūta Janonienė (art historian) „The work of architect Laurynas Gucevičius and the historic buildings of the town of Buivydžiai“
12:30–13:10	Dr Paweł K. Gąsiorczyk (Central Museum of Firefighting, Mysłowice) „The history of voluntary fire and rescue services in Poland: the influence of VFB units on the preservation of tradition“
13:10–13:20	Rita Pauliukevičiūtė, Violeta Indriūnienė (Museum of Church Heritage) „Traditions of relic veneration and the history of the Corpi Santi in the Church of St George in Buivydžiai“

13:20–13:40	Skirmantas Andriušis (Fire Protection and Rescue Department, Ministry of the Interior) „Under the patronage of St Florian: the history of firefighting in Lithuania“
13:40–14:20	Lunch break
14:20–14:40	Artūras Vaišnoras (Vilnius District Volunteer Fire Service Association) „The development of the volunteer firefighter movement in Lithuania“
14:40–15:00	Neringa Leonavičienė (Fire Protection and Rescue Department, Ministry of the Interior) „Fire protection of sacred buildings“
15:00–15:20	Raimundas Balza (Šiauliai Aušra Museum) „The concept of a firefighting museum and training centre for the protection of cultural assets from extreme situations“
15:20–15:40	Donatas Gurevičius (Fire Protection and Rescue Department, Ministry of the Interior) „Current issues in civil protection and the safeguarding of religious heritage sites“
15:40–16:30	Summary discussion and closing of the conference.

ŠVENTASIS FLORIJONAS
UGNIAGESIŲ
GLOBĖJAS

ŚWIĘTY FLORIAN
PATRON
STRAŻAKÓW

02

Konferencijos pranešimai

Prelekcje konferencyjne

Conference presentations

• 37

Architekto Lauryno Gucevičiaus kūryba ir senieji Buivydžių miestelio pastatai

Twórczość architekta Wawrzyńca Gucewicza i dawne budynki miasteczka Bujwidze

The work of architect Laurynas Gucevičius and the historic buildings of the town of Buivydžiai

• 43

Šventųjų relikvijų garbinimo istorija. Corpisanti tradicija ir šv. Florijono figūra Buivydžių bažnyčioje

Historia kultu relikwii świętych. Tradycja corpisanti i figura św. Floriana w kościele w Buivydžiai

The history of the veneration of sacred relics. The corpisanti tradition and the figure of St Florian in the church at Buivydžiai

• 55

Savanoriškų ugniagesių komandų istorija Lenkijoje. OSP padalinių įtaka tradicijų išsaugojimui

Historia ochotniczych straży pożarnych w Polsce. Wpływ jednostek OSP na zachowanie tradycji

The history of voluntary fire brigades in Poland. The influence of VFB units on the preservation of tradition.

• 71

Ugniagesybos istorija Lietuvoje

Historia pożarnictwa na Litwie

The history of firefighting in Lithuania

• 81

Šv. Florijono globoje: Lietuvos ugniagesybos istorija

Pod opieką św. Floriana: historia litewskiego pożarnictwa

Under the Patronage of St Florian: A Brief History of Lithuanian Firefighting

Architekto Lauryno Gucevičiaus kūryba ir senieji Buivydžių miestelio pastatai

Twórczość architekta Wawrzyńca Gucewicza i dawne budynki miasteczka Bujwidze

The work of architect Laurynas Gucevičius and the historic buildings of the town of Buivydžiai

Dr (hp), akademikė **Rūta Janonienė**

Dr hab., członek rzeczywisty Akademii Nauk **Rūta Janonienė**

Dr hab. **Rūta Janonienė** Full Member of the Academy of Sciences

LT •

Buivydžiai – jaukus miestelis netoli Vilniaus, tik kiek nuošaliau nuo didesnių kelių, išsidėstęs ant vaizdingo Nerio kranto. Iš pirmo žvilgsnio jis panašus į daugelį mūsų senųjų bažnytkaimių ir dvarų, tačiau yra unikalus tiek savo istorija, tiek ir meno paminklais. Didžiausia vietovės įžymybė – XVIII a. pabaigoje Mykolo Radziševskio pastatyto dvaro ir jo funduotos bažnyčios kompleksas. Ansamblis turėjo būti neeilinio grožio, tikėtina projektuotas talentingojo architekto Lauryno Gucevičiaus, kurio ryšiams su Radziševskiais reikėtų skirti atskirą tyrimą. Galim tik paminėti, kad abu jie buvo patriotai, abu dalyvavo 1794 m. sukilime. Architekto braižą galima buvo atpažinti ir bendrame simetriškame ansamblio statinių išdėstyme, ir jautriame jų santykių su vaizdinga gamta, ir aiškiose geometrinėse 1785 m. funduotos Šv. Jurgio bažnyčios formose. Pasak Konstantino Tiškevičiaus, neabejojusio Gucevi-

čiaus autoryste, šventovė buvo labai išvaizdi, be to, su užmoju ir meniškai pastatyta. Iš obliuotų pušinių rąstų ant mūrinių pamatų statytos bažnyčios architektūra buvo persmelkta skaičių simbolikos – virš šešiakampio bažnyčios tūrio kilo didžiulis aštuoniabriaunis kupolas, užbaigtas aštuoniakampiu žibintu, išilgai šventovės erdvę patęsė penkiakampė presbiterija ir trisienis prieangis. Bažnyčios fasadas vizualiai priminė Vilniaus katedrą – keturių kolonų portiką puošė daugiau skulptūrų nei dabar – abipus įėjimo stovėjo šv. Kazimiero ir šv. Stanislovo figūros, o virš frontono – šv. Elenos su kryžiumi (centre), šv. Jurgio ant žirgo (dešinėje) ir šv. Mykolo (kairėje) statulos. Bažnyčios viduje meniškai ištaipytas sienas juosė galerija, paremta ant aštuonių medinių stulpų, padengtų pokostu ir smėliu taip, kad kūrė akmeninių atramų įspūdį. Bažnyčia parapijiečių buvo puoselėjama ir saugoma.

Šv. Jurgio bažnyčia Buivydžiuose. | Kościół św. Jerzego w Bujwizdach. | St. George's Church in Buivydžiai.

Šalia bažnyčios kaip dabar, taip ir anuomet žvilgsnius traukė originali mūrinė piramidės formos koplyčia, fundatoriaus dangiškojo globėjo garbei pavadinta Šv. Mykolo Arkangelo titulu. (Vėliau koplyčios globėju tapo šv. Florijonas)

Štai 1908 m. laikraščio *Zorza Wileńska* (nr. 50) korespondentas, rašydamas apie Buivydžių parapiją, paminėjo, kad čionykštė medinė bažnyčia dar nesena, rūpestingai prižiūrima, prieš keletą metų ženkliai padidinta, o prieš metus pastatytas naujas didysis altorius, todėl bažnyčia dailiai atrodo tiek iš išorės, tiek viduje. Šalia bažnyčios kaip dabar, taip ir anuomet žvilgsnius traukė originali mūrinė piramidės formos koplyčia, fundatoriaus dangiškojo globėjo garbei pavadinta Šv. Mykolo Arkangelo titulu. Reportaže minima, kad prieš keliolika metų audra nuplėšė nuo piramidės viršaus šv. Mykolo Arkangelo figūrą, kartu su ją dengusiu stogeliu, o vėliau toje vietoje lizdą susinešė gandas.

Istorija Buivydžių nepagailėjo – iš įspūdingų dvaro rūmų ir juos supusio vaizdingo parko beveik neliko žymės. Už dalyvavimą 1831 m. sukilime konfiskuota Radziševskių valda jau XIX a. ėmė nykti. Medinė Šv. Jurgio bažnyčia sudegė 1982 m., po gaisro atstatyta mūrinė bažnyčia tik bendrais bruožais kartoja buvusią šventovę. Iš esmės autentiška išliko tik netoliese bažnyčios stovinti mūrinė Radziševskių laidojimo koplyčia. Galbūt ją savo užtarimu nuo ugnies išgelbėjo šv. Florijonas, kurio relikvijos nuo pat pradžių buvo saugomos šiame mauzoliejuje. Bažnyčios dokumentuose minima, kad Liudvika Bžostovskytė Radziševskienė šias relikvijas iš popiežiaus Pijaus VI gavo 1794 m. gegužės 3 d., o bažnyčios konsekracijos dieną – 1796 m. liepos 17 d., jos įneštos į koplyčią ir įkeltos į labai originalų jos altorių, pastatytą (1810 m. inventoriaus duomenimis) iš įvairių spalvų lauko akmenėlių, imituojuant natūralią grotą ar uolą. Savita koplyčios forma ir netikėtas jos altoriaus sumanymas patvirtina, kad ansamblį projektavo neeilinis architektas.

Šv. Florijono diena, tradiciškai minima gegužės 4 d., nuo seno buvo ryškiausia Buivydžių parapijos švente. Kartą, 1920 metais, sumanyta sujungti šią religinę išskilmę su gegužės 3-sios Konstitucijos minėjimu. Šventė buvo tokia didelė, kokios, pasak to meto spaudos, Buivydžiai dar nebuvo matę. Gatvės buvo iššluotos ir pabarstytos smėliu. Pastatyti triumfo vartai, namai papuošti tautinėmis spalvomis. Po iškilmingų mišių klebonas, lydintas kelių tūkstančių maldininkų, moksleivių ir vėliavomis nešinių jaunimo organizacijos dalyvių, patraukė į aikštę prieš bažnyčią, kuriai buvo suteiktas Gegužės 3-sios vardas. Šis įvykis taikliai atliepė kadaise Buivydžių ansamblio statytojų puoselėtus idealus ir viltis, jų ryžtą ginti Tėvynės laisvę, stiprinti pilietinę visuomenę ir branginti savo kultūrinę tapatybę. Ir kartu tai priminimas mums.

PL •

Bujwidze to przytulne miasteczko niedaleko Wilna, położone nieco na uboczu od głównych dróg, rozciągające się na malowniczym brzegu Wilii. Na pierwszy rzut oka przypomina wiele nasyżych dawnych miasteczek kościelnych i majątków ziemskich, jest jednak unikalne zarówno pod względem swojej historii, jak i zabytków sztuki. Największą atrakcją tej miejscowości jest zespół pałacowo-kościelny ufundowany i wzniesiony pod koniec XVIII wieku przez Mikołaja Radziszewskiego. Kompleks ten musiał być niezwykle urody; najprawdopodobniej zaprojektował go utalentowany architekt Wawrzyniec Gucewicz, którego relacje z Radziszewskimi wymagałyby osobnego zbadania. Możemy jedynie wspomnieć, że obaj byli patriotami i obaj brali udział w insurekcji kościuszkowskiej 1794 roku. Rękę architekta można było rozpoznać zarówno w ogólnym, symetrycznym rozplano-

waniu budowli całego kompleksu, w ich wrażliwym stosunku do malowniczej przyrody, jak i w jasnych, geometrycznych formach ufundowanego w 1785 roku kościoła św. Jerzego. Według Konstantego Tyszkiewicza, który nie wątpił w autorstwo Gucewicza, świątynia była bardzo okazała, a ponadto wzniesiona z rozmachem i kunsztem artystycznym. Architektura kościoła, zbudowanego z ociosanych bali sosnowych na murowanych fundamentach, była przepełniona symboliką liczb – nad sześcioboczną bryłą kościoła wznosiła się potężna, ośmioboczna kopuła zwieńczona ośmiokątną latarnią, a przestrzeń świątyni wydłużały pięcioboczne prezbiterium oraz trójścienna kruchta (przedsionek). Fasada kościoła wizualnie przypominała katedrę wileńską – czterokolumnowy portyk zdobiło więcej rzeźb niż obecnie: po obu stronach wejścia stały figury św. Kazimierza

Obok kościoła – tak jak i dziś, tak i wówczas – wzrok przyciągała oryginalna, murowana kaplica w kształcie piramidy, nazwana na cześć niebiańskiego patrona fundatora tytułem św. Michała Archaniola. (Później patronem kaplicy został św. Florian)

Šv. Florijono koplyčia Buivydžiuose. | Kaplica św. Floriana w Bujwidzach. |
St. Florian's Chapel in Buivydžiai.

i św. Stanisława, a nad frontonem – posągi św. Heleny z krzyżem (w centrum), św. Jerzego na koniu (po prawej) i św. Michała (po lewej). We wnętrzu kościoła kunsztownie pomalowane ściany otaczała galeria oparta na ośmiu drewnianych słupach, które pokryto pokostem i piaskiem tak, aby sprawiały wrażenie podpór kamiennych. Kościół był przez parafian pielęgnowany i chroniony.

Oto w 1908 roku korespondent gazety „Zorza Wileńska” (nr 50), pisząc o parafii bujwidzkiej, wspominał, że tutejszy drewniany kościół jest jeszcze młody, starannie utrzymany, przed kilkoma laty znacznie powiększony, a przed rokiem wzniesiono nowy ołtarz główny, dzięki czemu kościół pięknie prezentuje się zarówno z zewnątrz, jak i wewnątrz. Obok kościoła – tak jak i dziś, tak i wówczas – wzrok przyciągała oryginalna, murowana kaplica w kształcie piramidy, nazwana na cześć niebiańskiego patrona fundatora tytułem św. Michała Archaniola. W reportażu wspomniano, że kilkanaście lat wcześniej burza zerwała ze szczytu piramidy figurę św. Michała Archaniola wraz z pokrywającym ją daszkiem, a później w tym miejscu gniazdo uwił bocian.

Historia nie oszczędziła Bujwidz – po imponującym pałacu i otaczającym go malowniczym parku nie pozostał prawie żaden ślad. Skonfiskowany za udział w powstaniu listopadowym 1831 roku majątek Radziszewskich zaczął niszczyć już w XIX wieku. Drewniany kościół św. Jerzego spłonął w 1982 roku, a odbudowana po pożarze murowana świątynia jedynie w ogólnych zarysach powtarza kształt dawnego kościoła. W zasadzie w pełni autentyczna pozostała jedynie stojąca w pobliżu kościoła murowana kaplica grobowa Radziszewskich. Być może przed ogniem ocalał ją swoim wstawiennictwem św. Florian, którego relikwie od samego początku były przechowywane w tym mauzoleum. W dokumentach kościelnych znajduje się wzmianka, że Ludwika z Brzostowskich Radziszewska otrzymała te relikwie od papieża Piusa VI 3 maja 1794 roku, a w dniu konsekracji kościoła – 17 lipca 1796 roku – zostały one wniesione do kaplicy i umieszczone w jej bardzo oryginalnym ołtarzu, zbudowanym (według danych inwentarzowych z 1810 roku) z różnokolorowych kamieni polnych, naśladującym naturalną grotę lub skałę. Osobliwy kształt kaplicy oraz niebanalny zamysł jej ołtarza potwierdzają, że kompleks ten projektował architekt nietuzinkowy.

Dzień św. Floriana, tradycyjnie obchodzony 4 maja, od dawna był najważniejszym świętem parafii bujwidskiej. Pewnego razu, w 1920 roku, postanowiono połączyć te uroczystości religijne z obchodami uchwalenia Konstytucji 3 Maja. Święto było tak wielkie, jakiego – według ówczesnej prasy – Bujwidze jeszcze nie widziały. Ulice zostały zamiecione i posypane piaskiem. Wzniesiono bramy triumfalne, a domy przyozdobiono barwami narodowymi. Po uroczystej mszy świętej proboszcz, w otoczeniu kilku tysięcy

pielgrzymów, uczniów oraz niosących sztandary członków organizacji młodzieżowych, udał się na plac przed kościołem, któremu nadano imię 3 Maja. Wydarzenie to trafnie odpowiadało ideałom i nadziejom pielęgnowanym niegdyś przez budowniczych bujwidskiego kompleksu, ich determinacji w obronie wolności Ojczyzny, wzmacnianiu społeczeństwa obywatelskiego i pielęgnowaniu własnej tożsamości kulturowej. A jednocześnie jest to przypomnienie dla nas.

EN •

Buivydžiai is a charming little town not far from Vilnius, situated slightly off the main roads, spread along the picturesque bank of the Neris. At first glance it resembles many of our old church towns and manor estates, yet it is unique both in its history and in its artistic monuments. The town's greatest attraction is the palace-and-church ensemble founded and built at the end of the eighteenth century by Michał Radziszewski. The complex must have been of extraordinary beauty; it was most probably designed by the talented architect Laurynas Gucevičius, whose relations with the Radziszewski family would merit a separate study. We can only note that both men were patriots and both took part in the Kościuszko Insurrection of 1794. The architect's hand could be recognised in the overall symmetrical arrangement of the ensemble's buildings, in their sensitive relationship with the picturesque natural surroundings, and in the clear geometric forms of the Church of St George, founded in 1785. According to Konstantinas Tiškevičius, who had no doubt as to Gucevičius's authorship, the church was very handsome and, moreover, built with ambition and artistic skill. The architecture of the church, constructed of hewn pine logs on masonry foundations, was steeped in the symbolism of numbers — above the hexagonal body of the church rose a massive octagonal dome crowned with an octagonal lantern, while the interior space was extended lengthwise by a pentagonal presbytery and a three-sided porch.

The church façade was visually reminiscent of Vilnius Cathedral — its four-column portico was adorned with more sculptures than today: on either side of the entrance stood the figures of St Casimir and St Stanislaus, and above the pediment the statues of St Helen with a cross (in the centre), St George on horseback (on the right) and St Michael (on the left). Inside the church, artfully painted walls were encircled by a gallery supported on eight wooden columns coated with varnish and sand so as to create the impression of stone supports. The church was lovingly tended and protected by the parishioners.

In 1908, a correspondent of the newspaper *Zorza Wileńska* (No. 50), writing about the parish of Buivydžiai, noted that the local wooden church was still relatively new, carefully maintained, considerably enlarged a few years earlier, and that a new high altar had been erected the year before, so that the church presented a fine appearance both inside and out. Beside the church — then as now — the eye was drawn to the original masonry chapel in the form of a pyramid, named in honour of the founder's celestial patron under the title of St Michael the Archangel. The report mentioned that some dozen years earlier a storm had torn the figure of St Michael the Archangel from the top of the pyramid, together with the canopy that covered it, and that a stork had subsequently built its nest in that spot.

Beside the church — then as now — the eye was drawn to the original masonry chapel in the form of a pyramid, named in honour of the founder's celestial patron under the title of St Michael the Archangel. (Later, St. Florian became the patron saint of the chapel)

History did not spare Buivydžiai — of the imposing manor house and the picturesque park that surrounded it, almost no trace remains. Confiscated for participation in the November Uprising of 1831, the Radziszewski estate had already begun to deteriorate in the nineteenth century. The wooden Church of St George burned down in 1982; the masonry church rebuilt after the fire repeats the form of the former church only in its general outline. In essence, the only structure to have survived in fully authentic form is the masonry funerary chapel of the Radziszewski family, standing nearby. Perhaps it was saved from the flames by the intercession of St Florian, whose relics had been kept in this mausoleum from the very beginning. Church documents record that Ludwika Brzostowska-Radziszewska received these relics from Pope Pius VI on 3 May 1794, and that on the day of the church's consecration — 17 July 1796 — they were carried into the chapel and placed in its highly original altar, built (according to inventory data from 1810) of multicoloured fieldstones in imitation of a natural grotto or rock. The singular form of the chapel and the unexpected conception of its altar confirm that the ensemble was designed by an architect of no ordinary talent.

The feast of St Florian, traditionally celebrated on 4 May, had long been the most prominent holiday of the Buivydžiai parish. On one occasion, in 1920, it was decided to combine this religious observance with the commemoration of the Constitution of the Third of May. The celebration was of such magnitude as Buivydžiai —

according to the press of the day — had never seen. The streets were swept and sprinkled with sand. Triumphal arches were erected, and houses were decorated in the national colours. After a solemn Mass, the parish priest, accompanied by several thousand pilgrims, schoolchildren and flag-bearing members of youth organisations, proceeded to the square in front of the church, which was given the name of the Third of May. This event aptly echoed the ideals and hopes once cherished by the builders of the Buivydžiai ensemble, their determination to defend the freedom of the Fatherland, to strengthen civil society and to treasure their cultural identity. And at the same time, it is a reminder to us.

Varpinė. | Dzwonnica. | Bell Tower.

Šventųjų relikvijų garbinimo istorija.

Corpisanți tradiția și sv. Floriano figura Buivydžių bažnyčioje

Historia kultu relikwii świętych.

Tradycja corpisanți i figura św. Floriana w kościele w Buivydžiai

The history of the veneration of sacred relics.

The corpisanți tradition and the figure of St Florian in the church at Buivydžiai

Rita Pauliukevičiūtė Bažnytinio paveldo muziejus, direktorė

Rita Pauliukevičiūtė. Muzeum Dziedzictwa Kościelnego, Dyrektorka

Rita Pauliukevičiūtė Museum of Church Heritage, Director

LT •

Relikvijų temą derėtų pradėti nuo minties, kad krikščionybėje ypatinga reikšmė priskiriama ne tik žmogaus sielai, bet ir kūnui. Kristus yra įsikūnijęs Dievas, kenčiantis Dievas, Dievas, maitinantis žmoniją savo kūnu. Kūnui taip pat pažadėtas amžinasis gyvenimas.

Šventojo kūnas, tapęs relikvija, tampa liudytoju. Graikiškas žodis martyr, kuriuo vadiname kankinius, reiškia „liudytojas“. Pirmosiomis relikvijomis tapo I–IV amžiaus krikščionybės išpažinėjų ir kankinių, žuvusių už tikėjimą, palaikai. Krikščionių bendruomenei buvo svarbu matyti ištvermės ir drąsos pavyzdį, todėl kančios paženklintus kūnus imta ypatingai gerbti: juos rinkdavo, saugo-

davo ir prie jų meldavosi. Vienas pirmųjų žinomų relikvijų kulto atvejų yra krikščionių iš Smirnos laiškas iš 156 m. apie ant laužo sudeginto vyskupo šv. Polikarpo kūną:

„Surinkome jo kaulus, kurie yra brangesni už brangakmenius ir kilnesni už gryną auksą, ir padėjome juos deramoje vietoje; ten, Dievui leidus, visi kartu džiugiai rinkdamiesi, švęsime jo kankinystės dieną — prisimindami tuos, kurie jau kovojo šiame mūsų amžinyje, ir mokydami bei ruošdami tuos, kurie kovos ateityje.“

Plačiai paplitus relikvijų fenomenui, kilo įvairių prieštaraimų. Pastebėta, kad kai kurių relikvijų kilmė neaiški ir jų autentiškumo

patvirtinti neįmanoma; kartais jos buvo platinamos komerciniais tikslais. Tačiau griežčiausia kritika buvo susijusi su tuo, kad prie jų buvo meldžiamasi kaip prie stabų.

Bažnyčios tėvai palaikė relikvijų kultą, tačiau pabrėžė, jog reikia skirti pagarbą nuo garbinimo, kuris priklauso vien Dievui. Stebuklai, vykstantys meldžiantis prie šventųjų relikvijų, kyla ne iš kažkokios magiškos relikvijų galios, o iš to, kad Dievo veikimas, pasireiškęs per šventųjų gyvenimą, tęsiasi ir po jų mirties. Dievas, pagal savo valią, panaudoja Kristaus ir šventųjų atminimą kaip malonės įrankį. „Dievas darė neįprastus stebuklus per Pauliaus rankas. Net skepetaitės ir juostos, paliesti jo kūno, buvo nešami ligoniams, ir ligos juos palikdavo, ir piktosios dvasios išeidavo“ (Apd 19,11–12).

Relikvijos — šventųjų asmenų palaikai arba jiems priklausiusys daiktai — skirstomos į tris kategorijas. Pirmos klasės relikvijos — tai šventųjų kūno dalys bei Viešpaties Kančios įrankiai. Antros klasės relikvijos — tai asmeniniai šventųjų daiktai, pavyzdžiui, drabužiai ar kankinystės įrankiai. Trečios klasės relikvijos — tai bet kokie daiktai, tiesiogiai palietę pirmos ar antros klasės relikvijas.

IV amžiuje, kai krikščionybė tapo legalia religija ir relikvijų kultas paplito, Romos krikščionys tiesiog plūdo į katakombas ieškodami kankinių relikvijų ir praktiškai plėšė palaikus. Iš pradžių daugelis žmonių vis dar troško būti palaidoti kartu su kankiniais. Tačiau laikui bėgant laidojimo katakombose paprotys nyko, o mirusiuosius vis dažniau laidodavo prie bažnyčių. X amžiuje katakompos buvo apleistos ir pamirštos iki XVI amžiaus.

1578 m. gegužės 31 d. Romoje, vynuogynuose prie Via Salaria, buvo atrastos pirmosios katakompos (Coemeterium Jordano-rum). Prasidėjo kankinių relikvijų kulto atgimimas.

Katakombos tapo — kaip jas pavadino mokslininkai — „šventumo kasyklomis“. Tikėta, kad ten palaidoti I–IV amžiaus krikščionių kankiniai, todėl imta ekshumuoti jų kūnus kaip relikvijas. Nežinomiems šventiesiems suteikdavo vardus, išduodavo autentiškumo dokumentus, o palaikus užplombuotose skryniose siųsdavo į įvairias Europos diecezijas, kur jie greitai paplito bažnyčiose.

Didžiausiu susidomėjimu naudojosi viso kūno relikvijos. Ant altorių buvo išstatomi prabangiai papuošti brangakmeniais šventųjų kūnai, liudijantys jų kankinystę, drąsą ir dangiškąją šviesą.

Ant altorių buvo išstatomi prabangiai papuošti brangakmeniais šventųjų kūnai, liudijantys jų kankinystę, drąsą ir dangiškąją šviesą.

Maždaug iki XVIII amžiaus vidurio skeletai iš katakombų prašantiesiems Romoje buvo perduodami paprastose užplombuotose medinėse skryniose kartu su autentiškumą patvirtinančiu dokumentu. Gavėjas vėliau buvo atsakingas už deramą kaulų eksponavimą savo parapijoje, vienuolyne ar privačioje bažnyčioje.

Laikui bėgant ištisi palaikai išseko ir į relikvijorius ėmė dalinti smulkius kaulų fragmentus. Tokiu būdu nemaža dalis bažnyčių lobynuose saugomų relikvijų pasiekė ir Lietuvą. Tiems nedideliams kaulų fragmentams XVIII amžiaus viduryje Romoje imta gaminti natūralaus dydžio relikvijas-skulptūras, vadinamas *corpisanti*.

Skulptūros buvo gaminamos iš įvairių medžiagų, realistiškai atkuriant visą šventojo kūną; jose buvo patalpinti iš Romos katakombų iškelti kaulų fragmentai. Gamybai naudotas medis, viela, popierius, vaškas, gipsas ir audiniai.

XVIII amžiuje vyriškos *corpisanti* figūros paprastai buvo rengiamos kaip senovės Romos kariai: trumpa tunika, sandalais, su kardu bei lauro arba gėlių vainiku ir palmės šakele, simbolizuojančia kankinystę. Skulptūros buvo vaizduojamos gulimos, dažnai atremtos ant alkūnės, ilsintis ant šilkinės pagalvės. Visos turėjo ampulę arba nedidelį indą su tariamu kankinio krauju. *Corpisanti* tapo sprendimu mažų, trapių kaulų fragmentų kultui.

Taip pat Lietuvos vyskupai ir vienuolynų vyresnieji ėmė gabenti relikvijas į savo globojamas bažnyčias ar giminės mauzoliejus.

Pirmąsias šventųjų kūnų relikvijas iš Romos į Lietuvą atvežė jėzuitai 1608 m., kai tėvas Mikalojus Lancicijus (1574–1653) gavo iš augustinono t. Aloyzijaus de los Rios, Ispanijos karalienės Margaritos Austrietės prokuratoriaus, beveik 80 „katakombinių šventųjų“ kūnų. Keturiasdešimt kūnų išdalinta jėzuitų kolegijoms ir namams Lenkijoje, likusieji atiteko Lietuvos jėzuitų provincijolo

Pauliaus Boksos globai. Dėl įvairių priežasčių, tarp jų brangaus relikvijų parengimo ekspozicijai, tik po 23 metų, 1631 m. liepos 6 d., įvyko iškilmingas 39 šventųjų kūnų ir mažesnių relikvijų įnešimas į Vilniaus bažnyčias. Tą dieną relikvijas gavo Vilniaus katedra ir šv. Kazimiero, šv. Jono bei šv. Ignaco bažnyčios.

XVIII amžiaus pirmojoje aštuntojo dešimtmečio pusėje į Buivydžius buvo atgabenta šv. Florijono relikvija-skulptūra. Ją išsamiai aprašė istorikas ir archeologas Konstantinas Tiškevičius

Rita Pauliukevičiūtė, Bažnytinio paveldo muziejus direktorė. | Rita Pauliukevičiūtė, dyrektor Muzeum Dziedzictwa Kościelnego. |
Rita Pauliukevičiūtė, Director of the Museum of Ecclesiastical Heritage.

**Šventasis Florijonas, kaip
ir daugelis corporanti,
pavaizduotas kaip
romėnų karys puošnioje
tunikoje ir žvynuotais
šarvais su pterugomis.**

(1806–1868) 1857 m. kelionės užrašuose „Vilija ir jos krantai“. Garsus keliautojas rašė, kad šv. Florijono relikvijas iš Romos atvežė kunigas Paulius Ksaveras Bžostovskis (1739–1827) ir patalpino mūrinėje koplyčioje-mauzoliejuje, pastatytoje prie Buivydžių bažnyčios 1787 m. Mykolo Radziszewskio, jo sesers vyro. Tačiau neturime kitų duomenų, patvirtinančių Tiškevičiaus teiginį, kad relikvijas atvežė būtent Bžostovskis. O vieno koplyčioje esančio antkapio — Radziszewskių šeimos mauzoliejuje — epitafija skelbia, kad ten ilsisi Liudvika Bžostovska-Radziszewska (1765–1794), kuri iš Romos „[...] visas šventojo Florijono kankinio relikvijas, išprašytas iš popiežiaus Pijaus VI, čia perkėlė“. Lotyniška epitafija relikvijų atgabenimą priskiria pačiai Liudvikai Bžostovskai.

Koplyčioje-mauzoliejuje iki šiol yra Tiškevičiaus minėtas grotos formos altorius, pastatytas iš geležinio konglomerato ir primenantis katakombų palaidojimus; jo nišoje stovi trumna su šv. Florijono kūnu. Šventasis Florijonas, kaip ir daugelis corporanti, pavaizduotas kaip romėnų karys puošnioje tunikoje ir žvynuotais šarvais su pterugomis. Trumnoje guli pasuktas kūnu trijų ketvir-

tadalių kampu, dešine ranka parėmęs galvą, tarsi miegotų. Jo veidas pagamintas iš vaško, ant galvos — perukas iš natūralių žmogaus plaukų. Dėvi šilkinės kelnaitės iki kelių ir juodus šilkinius batelius su kaspinėliais. Kankinys laiko metalinę palmės šakelę, padengtą žalia emalija, ir yra apsigaubęs raudonu apsiaustu. Trumnos vidus išklotas baltu audiniu, siuvinėtu smulkiomis šilkinėmis gėlytėmis.

Corporanti relikvioriuose gerbiamos bevardės katakombų relikvijos, kurioms buvo suteikiami simboliniai vardai; tai patvirtina Buivydžių Florijono rentgeno nuotrauka — viduje matomi įvairūs smulkūs kaulai. Tačiau trummelėje šalia relikvijos-skulptūros yra puošnus paauskuotas krištolinsis taurelė su gerai žinomo VIII amžiaus kankinio šv. Florijono, globėjo nuo gaisrų, relikvijomis, atsiųstomis iš Krokuvos. Prie taurelės priristas lapelis su lotynišku užrašu ir antspaudu: „Šv. Florijono kankinio kaulų relikvijos, atsiųstos iš Krokuvos kartu su kunigaikščio [Adomo Stepono Sapiegos], Krokuvos vyskupo, liudijimu, dantuotu 1925 m. gegužės 13 d.“ (*Reliquiae ex ossibus S. Floriani Mart. transmissae e Cracovia una cum testimonio Principis Episcopi Cracoviensis de d. 13 Maji 1925 an.*). Greičiausiai per Pirmąjį pasaulinį karą šv. Florijono relikvijos iš taurelės dingo ir 1922 m. buvo paprašyta atsiųsti naujų iš Krokuvos, kur yra garsi šio šventojo kulto vieta.

Parengta remiantis publikacija „Šventieji kūnai. Šv. Bonifacas iš Valkininkai“. Tekstų autorės: Sigita Maslauskaitė-Mažylienė, Ruth Sargent Noyes. Bažnytinio paveldo muziejus, 2023.

Temat relikwii należy rozpocząć od myśli, że w chrześcijaństwie szczególne znaczenie przypisuje się nie tylko duszy człowieka, ale także ciału. Chrystus jest Bogiem wcielonym, Bogiem umęczonym, Bogiem karmiącym ludzkość swoim ciałem. Ciału również obiecano jest życie wieczne.

Ciało świętego, które stało się relikwią, staje się świadkiem. Greckie słowo *martyr*, którym określamy męczenników, oznacza „świadek”. Pierwszymi relikwiami stały się szczątki wyznawców chrześcijaństwa i męczenników z I–IV wieku, którzy zginęli za wiarę. Dla wspólnoty chrześcijańskiej ważne było widzieć przykład wytrwałości i odwagi, dlatego ciałom przeznaczonym cierpieniem zaczęto okazywać szczególną cześć: zbierano je, przechowywano i modlono się przy nich. Jednym z pierwszych znanych przypadków kultu relikwii jest list chrześcijan ze Smyrny z 156 r. o ciele spalonego na stosie biskupa św. Polikarpa:

„Zebraliśmy jego kości, które są cenniejsze niż drogocenne kamienie i szlachetniejsze niż oczyszczone złoto, i złożyliśmy je w godnym miejscu; tam, za pozwoleniem Boga, będziemy się wszyscy razem radośnie gromadzić i obchodzić dzień jego męczeństwa — wspominając tych, którzy już walczyli w tej bitwie, oraz ucząc i przygotowując tych, którzy będą walczyć w przyszłości”.

Wraz z szerokim rozpowszechnieniem fenomenu relikwii pojawiły się różne kontrowersje. Zauważono, że niektóre relikwie mają niejasne pochodzenie i nie można potwierdzić ich autentyczności; czasami były rozpowszechniane w celach komercyjnych. Najostrzejsza krytyka dotyczyła jednak tego, że modlono się do nich jak do bożków.

Ojcowie Kościoła popierali kult relikwii, ale podkreślali, że należy odróżniać cześć od uwielbienia, które należy się wyłącznie Bogu. Cuda dokonujące się podczas modlitwy przy relikwiach świętych nie wynikają z jakiejś magicznej mocy relikwii, lecz z

tego, że dzieło Boga, które działało przez życie świętych, trwa także po ich śmierci. Bóg, zgodnie ze swoją wolą, wykorzystuje pamięć o Chrystusie i świętych jako narzędzie łaski. „Bóg czynił niezwykle cuda przez ręce Pawła. Nawet chustki lub przepaski, które dotknęły jego ciała, przynoszono chorym, a choroby ich opuszczały i wychodziły z nich złe duchy” (Dz 19,11–12).

Na ołtarzach wystawiano bogato zdobione klejnotami ciała świętych, świadczące o ich męczeństwie, odwadze i niebiańskim blasku.

Relikwie — szczątki świętych osób lub należące do nich przedmioty — dzielą się na trzy kategorie. Relikwie pierwszej klasy to części ciała świętych oraz narzędzia Męki Pańskiej. Relikwie drugiej klasy to osobiste przedmioty świętych, na przykład ubrania lub narzędzia męczeństwa. Relikwie trzeciej klasy to wszelkie przedmioty, które bezpośrednio dotknęły relikwii pierwszej lub drugiej klasy.

W IV wieku, kiedy chrześcijaństwo stało się religią legalną, a kult relikwii się rozpowszechnił, chrześcijanie rzymscy wręcz tłumnie ruszyli do katakumb w poszukiwaniu relikwii męczenników i praktycznie grabili szczątki. Początkowo wiele osób nadal pragnęło być pochowanych razem z męczennikami. Z czasem jednak zwyczaj pochówków w katakumbach zanikał, a zmarłych coraz częściej chowano przy kościołach. W X wieku katakumby zostały opuszczone i zapomniane aż do XVI wieku.

Buivydžių šv. Florijono kūnas-relikvijorius, XVIII a. | Relikviarzas w formie ciała św. Floriana w Bujwidzach, XVIII w. |
The body-shaped reliquary of St. Florian in Buivydžiai, 18th century.

31 maja 1578 r. w Rzymie, w winnicach przy Via Salaria, odkryto pierwsze katakumby (Coemeterium Jordanorum). Rozpoczęło się odrodzenie kultu relikwii męczenników.

Katakumby stały się — jak nazwali je badacze — „kopalniami świętości”. Wierzano, że pochowano tam chrześcijańskich męczenników z I–IV wieku, dlatego zaczęto ekshumować ich ciała jako relikwie. Nieznanym świętym nadawano imiona, wystawiano dokumenty autentyczności, a szczątki w za-

plombowanych skrzyniach wysyłano do różnych diecezji europejskich, gdzie szybko rozpowszechniły się w kościołach. Największym zainteresowaniem cieszyły się relikwie całego ciała. Na ołtarzach wystawiano bogato zdobione klejnotami ciała świętych, świadczące o ich męczeństwie, odwadze i niebiańskim blasku.

Mniej więcej do połowy XVIII wieku szkielety z katakumb przekazywano proszącym w Rzymie w prostych zaplombowanych

drewnianych skrzyniach wraz z dokumentem potwierdzającym autentyczność. Odbiorca był następnie odpowiedzialny za godne wyeksponowanie kości w swojej parafii, klasztorze lub prywatnym kościele.

Z czasem całe szczątki się wyczerpały i do relikwiarzy zaczęto rozdawać drobne fragmenty kości. W ten sposób znaczna część relikwii przechowywanych w skarbcach kościołów dotarła także na Litwę. Dla tych niewielkich fragmentów kości w połowie XVIII wieku w Rzymie zaczęto wykonywać naturalnej wielkości relikwie-rzeźby zwane *corpisanți*.

Rzeźby wykonywano z różnych materiałów, realistycznie odtworzając całe ciało świętego; umieszczano w nich fragmenty kości wydobytych z katakumb rzymskich. Do produkcji używano drewna, drutu, papieru, wosku, gipsu i tkanin.

W XVIII wieku męskie figury *corpisanți* zazwyczaj ubierano jak starożytnych żołnierzy rzymskich: w krótką tunikę, sandały, z mieczem oraz wieńcem laurowym lub kwiatowym i gałązką palmową symbolizującą męczeństwo. Rzeźby przedstawiano w pozycji leżącej, często podparte na łokciu, spoczywające na jedwabnej poduszce. Wszystkie posiadały ampułkę lub niewielkie naczynie z rzekomą krwią męczennika. *Corpisanți* stały się rozwiązaniem dla kultu małych, kruchych fragmentów kości.

Również biskupi litewscy i przełożeni zakonów zaczęli sprowadzać relikwie do kościołów pozostających pod ich opieką lub do rodowych mauzoleów.

Pierwsze relikwie ciał świętych z Rzymu na Litwę przywieźli jezuici w 1608 r., gdy ojciec Mikołaj Lancicjusz (1574–1653) uzyskał od augustianina o. Alojzego de los Rios, prokuratora królowej Hiszpanii Małgorzaty Austriaczki, niemal 80 ciał „świętych katakumbowych”. Czterdzieści ciał rozdano kolegom i domom jezuitów w Polsce, pozostałe trafiły pod opiekę prowincjała jezuitów litewskich Pawła Boksy. Z różnych powodów, w tym kosztownego przygotowania relikwii do ekspozycji, dopiero po 23 latach, 6 lipca 1631 r., odbyło się uroczyste wniesienie 39 ciał świętych i mniejszych relikwii do kościołów w Wilnie. Tego dnia

relikwie otrzymały katedra wileńska oraz kościoły św. Kazimierza, św. Jana i św. Ignacego.

**Święty Florian, podobnie
jak wiele *corpisanți*,
przedstawiony jest
jako rzymski żołnierz w
ozdobnej tunice i łuskowej
zbroi z pterugami.**

W pierwszej połowie lat 80. XVIII wieku do Bujwidz sprowadzono relikwie-rzeźbę św. Floriana. Szczegółowo opisał ją historyk i archeolog Konstanty Tyszkiewicz (1806–1868) w notatkach z podróży „Wilnia i jej brzegi” z 1857 r. Słynny podróżnik pisał, że relikwie św. Floriana przywiózł z Rzymu ksiądz Paweł Ksawery Brzostowski (1739–1827) i umieścił je w murowanej kaplicy-mauzoleum, zbudowanej przy kościele w Bujwidzach w 1787 r. przez Michała Radziszewskiego, męża jego siostry. Nie posiadamy jednak innych danych potwierdzających twierdzenie Tyszkiewicza, że relikwie przywiózł właśnie Brzostowski. Natomiast epitafium jednego z nagrobków w kaplicy, będącej mauzoleum rodziny Radziszewskich, głosi, że spoczywa tam Ludwika Brzostowska-Radziszewska (1765–1794), która z Rzymu „[...] całe relikwie świętego Floriana męczennika, wyproszone od papieża Piusa VI, tutaj przeniosła”. Łacińskie epitafium przypisuje więc sprowadzenie relikwii jej roli samej Ludwiki Brzostowskiej.

W kaplicy-mauzoleum nadal znajduje się wspomniany przez Tyszkiewicza ołtarz w formie groty, zbudowany z żelazistego konglomeratu i przypominający pochówki katakumbowe; w jego niszy stoi trumna z ciałem św. Floriana. Święty Florian, podobnie jak wiele *corpisanți*, przedstawiony jest jako rzymski żołnierz w ozdobnej tunice i łuskowej zbroi z pterugami. W trumnie leży zwrócony ciałem pod kątem trzech czwartych, podpierając głowę prawą ręką, jakby spał. Jego twarz wykonano z wosku, a

na głowie znajduje się peruka z naturalnych ludzkich włosów. Ma na sobie jedwabne pończochy do kolan i czarne jedwabne buty z kokardami. Męczennik trzyma metalową gałązkę palmową pokrytą zieloną emalią i okryty jest czerwonym płaszczem. Wnętrze trumny wyłożono białą tkaniną haftowaną drobnymi jedwabnymi kwiatkami.

W relikwiarzach *corpisanți* czczone są bezimienne relikwie z katakumb, którym nadawano symboliczne imiona; potwierdza to zdjęcie rentgenowskie Floriana z Buivydžiai — wewnątrz widoczne są różne drobne kości. Jednak w trumience obok relikwii-rzeźby znajduje się ozdobny pozłacany kryształowy kielich z relikwiami dobrze znanego VIII-wiecznego męczennika św. Floriana, patrona chroniącego przed pożarami, przesłany z Krakowa. Do kielicha przywiązano kartkę z łacińskim napisem i

pieczęcią: „Relikwie z kości św. Floriana męczennika, przesłane z Krakowa wraz ze świadectwem księcia [Adama Stefana Sapiehy], biskupa krakowskiego, z dnia 13 maja 1925 r.” („*Reliquiae ex ossibus S. Floriani Mart. transmissae e Cracovia una cum testimonio Principis Episcopi Cracoviensis de d. 13 Maji 1925 an.*”). Najprawdopodobniej podczas I wojny światowej relikwie św. Floriana z kielicha zaginęły i w 1922 r. poproszono o przesłanie nowych z Krakowa, gdzie znajduje się słynne miejsce kultu tego świętego.

Opracowano na podstawie publikacji „Święte ciała. Św. Bonifacy z Valinkai”. Autorki tekstów: Sigita Maslauskaitė-Mažylienė, Ruth Sargent Noyes. Muzeum Dziedzictwa Kościelnego, 2023.

EN •

The subject of relics ought to begin with the thought that in Christianity, particular significance is ascribed not only to the human soul but also to the body. Christ is God incarnate, God who suffered, God who nourishes humanity with His body. The body, too, is promised eternal life.

The body of a saint that has become a relic becomes a witness. The Greek word *martyr*, which we use to describe those who died for the faith, means „witness.” The first relics were the remains of confessors of Christianity and martyrs of the first to fourth centuries who perished for their faith. For the Christian community, it was important to see an example of perseverance and courage, and therefore bodies marked by suffering began

to be accorded particular veneration: they were gathered, preserved and prayed over. One of the earliest known instances of the veneration of relics is the letter from the Christians of Smyrna, dated 156 AD, concerning the body of Bishop St Polycarp, who was burned at the stake:

„We gathered his bones, which are more precious than precious stones and finer than refined gold, and laid them in a fitting place; there, God willing, we shall all joyfully gather together and celebrate the day of his martyrdom — remembering those who have already fought in this battle, and teaching and preparing those who will fight in the future.”

With the widespread proliferation of the phenomenon of relics, various controversies arose. It was noted that some relics were of unclear origin and their authenticity could not be confirmed; sometimes they were disseminated for commercial purposes. The sharpest criticism, however, concerned the fact that people prayed to them as to idols.

The Fathers of the Church supported the veneration of relics but emphasised that one must distinguish veneration from worship, which belongs to God alone. The miracles that occur during prayer before the relics of saints do not arise from any magical power of the relics, but from the fact that the work of God, which acted through the lives of the saints, continues after their death. God, according to His will, uses the memory of Christ and the saints as an instrument of grace. „God did extraordinary miracles through the hands of Paul. Even handkerchiefs or aprons that had touched his body were brought to the sick, and their illnesses were cured and the evil spirits left them“ (Acts 19:11–12).

Relics — the remains of holy persons or objects that belonged to them — are divided into three categories. First-class relics are parts of the bodies of saints and the instruments of the Lord's Passion. Second-class relics are personal objects of the saints, such as clothing or instruments of martyrdom. Third-class relics are any objects that have directly touched first- or second-class relics.

In the fourth century, when Christianity became a legal religion and the cult of relics spread, Roman Christians virtually flocked to the catacombs in search of martyrs' relics, practically plundering the remains. Initially, many people still wished to be buried alongside the martyrs. Over time, however, the custom of burial in the catacombs faded, and the dead were increasingly interred beside churches. In the tenth century, the catacombs were abandoned and forgotten until the sixteenth century.

On 31 May 1578, in Rome, in the vineyards along the Via Salaria, the first catacombs were discovered (Coemeterium Jordanorum). The revival of the cult of martyrs' relics began.

The catacombs became — as scholars termed them — „mines of holiness.“ It was believed that Christian martyrs of the first to fourth centuries had been buried there, and their bodies began to be exhumed as relics. Unknown saints were given names, certificates of authenticity were issued, and the remains were sent in sealed chests to various European dioceses, where they quickly proliferated in churches. The greatest interest was re-

Taurė su šv. Florijono relikvijomis, Krokuva 1925 m. | Kielich z relikwiami św. Florianą, Kraków, 1925 r. | Chalice with the relics of St. Florian, Kraków, 1925.

**Richly bejewelled bodies
of saints were displayed
on altars, testifying to
their martyrdom, courage
and heavenly radiance.**

Buivydžių šv. Florijono relikvija – skulptūra, XVIII a. | Rzeźba-relikwiarz
św. Floriana w Bujwidzach, XVIII w. | The reliquary sculpture of St. Florian in
Buivydžiai, 18th century.

served for whole-body relics. Richly bejewelled bodies of saints were displayed on altars, testifying to their martyrdom, courage and heavenly radiance.

Until approximately the mid-eighteenth century, skeletons from the catacombs were handed over to petitioners in Rome in simple sealed wooden chests together with a document confirming authenticity. The recipient was then responsible for the dignified display of the bones in their parish, monastery or private church.

Over time, complete remains were exhausted, and small fragments of bone began to be distributed for reliquaries. In this way, a considerable portion of the relics preserved in the treasuries of churches also reached Lithuania. For these small bone fragments, life-sized relic-sculptures called *corpisanți* began to be produced in Rome in the mid-eighteenth century.

The sculptures were fashioned from various materials, realistically reproducing the entire body of the saint; fragments of bone excavated from the Roman catacombs were placed within them. Wood, wire, paper, wax, plaster and fabrics were used in their production.

In the eighteenth century, male *corpisanți* figures were typically dressed as ancient Roman soldiers: in a short tunic, sandals, with a sword and a laurel or floral wreath and a palm branch symbolising martyrdom. The sculptures were depicted in a recumbent position, often propped on one elbow, resting on a silk cushion. All possessed an ampoule or small vessel containing the supposed blood of the martyr. *Corpisanți* became the solution for the veneration of small, fragile bone fragments.

Lithuanian bishops and heads of religious orders also began to bring relics to churches under their care or to family mausolea.

The first relics of saints' bodies from Rome were brought to Lithuania by the Jesuits in 1608, when Father Mikołaj Łęczycki (1574–1653) obtained from the Augustinian Father Aloysius de los Rios, procurator of the Spanish Queen Margaret of Austria, nearly 80 bodies of „catacomb saints.“ Forty bodies were distrib-

uted among Jesuit colleges and houses in Poland; the remainder passed into the care of the Lithuanian Jesuit provincial, Paweł Boksa. For various reasons, including the costly preparation of relics for display, it was only 23 years later, on 6 July 1631, that the solemn introduction of 39 saints' bodies and smaller relics into the churches of Vilnius took place. On that day, relics were received by Vilnius Cathedral and the churches of St Casimir, St John and St Ignatius.

In the first half of the 1780s, the relic-sculpture of St Florian was brought to Buivydžiai. It was described in detail by the historian and archaeologist Konstantinas Tiškevičius (1806–1868) in his 1857 travel notes *Vilija and Its Banks*. The renowned traveller wrote that the relics of St Florian had been brought from Rome by the priest Paweł Ksawery Brzostowski (1739–1827) and placed in the masonry chapel-mausoleum, built beside the church at Buivydžiai in 1787 by Michał Radziszewski, the husband of his sister. However, we possess no other data to confirm Tiškevičius's assertion that it was Brzostowski who brought the relics. On the other hand, the epitaph on one of the tombs in the chapel — which served as the mausoleum of the Radziszewski family — states that it holds the remains of Ludwika Brzostowska-Radziszewska (1765–1794), who from Rome „[...] transported hither the whole relics of St Florian the Martyr, obtained from Pope Pius VI.” The Latin epitaph thus ascribes the role of bringing the relics to Ludwika Brzostowska herself.

In the chapel-mausoleum, the grotto-form altar mentioned by Tiškevičius still stands, built from ferruginous conglomerate and resembling catacomb burials; in its niche stands the coffin containing the body of St Florian. St Florian, like many *corpisanți*, is depicted as a Roman soldier in an ornamental tunic and scale armour with *pteruges*. In the coffin, he lies with his body turned at a three-quarter angle, his head propped on his right hand, as if sleeping. His face is made of wax, and on his head sits a wig of natural human hair. He wears silk knee-length stockings and black silk shoes with bows. The martyr holds a metal palm branch covered in green enamel and is draped in a red cloak. The interior of the coffin is lined with white fabric embroidered with tiny silk flowers.

St Florian, like many *corpisanți*, is depicted as a Roman soldier in an ornamental tunic and scale armour with *pteruges*.

In *corpisanți* reliquaries, anonymous relics from the catacombs are venerated, to which symbolic names were given; this is confirmed by the X-ray of the Buivydžiai Florian — various small bones are visible inside. However, in a small casket beside the relic-sculpture, there is an ornate gilded crystal chalice containing the relics of the well-known eighth-century martyr St Florian, patron saint protecting against fires, sent from Cracow. Attached to the chalice is a slip of paper bearing a Latin inscription and a seal: „Relics from the bones of St Florian the Martyr, sent from Cracow together with the testimony of Prince [Adam Stefan Sapieha], Bishop of Cracow, dated 13 May 1925” (*Reliquiae ex ossibus S. Floriani Mart. transmissae e Cracovia una cum testimonio Principis Episcopi Cracoviensis de d. 13 Maji 1925 an.*). Most probably, during the First World War the relics of St Florian from the chalice were lost, and in 1922 a request was made to send new ones from Cracow, where the renowned place of veneration of this saint is located.

Prepared on the basis of the publication *Holy Bodies. St Boniface of Val-kininkai*. Authors of texts: Sigita Maslauskaitė-Mažylienė, Ruth Sargent Noyes. Museum of Church Heritage, 2023.

Altorius šv. Florijonų koplyčioje, XVIII a. | Ołtarz w kaplicy św. Floriana, XVIII w. | Altar in St. Florian's Chapel, 18th century.

Savanoriškų ugniagesių komandų istorija Lenkijoje.

OSP padalinių įtaka tradicijų išsaugojimui.

Historia ochotniczych straży pożarnych w Polsce.

Wpływ jednostek OSP na zachowanie tradycji.

The history of voluntary fire brigades in Poland.

The influence of VFB units on the preservation of tradition.

Paweł Karol Gąsiorczyk Dokumentacijos rinkinių skyriaus vedėjas, Centrinis gaisrininkystės muziejus, Myslowicai

Paweł Karol Gąsiorczyk Naczelnik Wydziału Dokumentacji Zbiorów, Centralnego Muzeum Pożarnictwa

Paweł Karol Gąsiorczyk Head of the Collections Documentation Department, Central Museum of Firefighting, Myslowice

LT •

Kalbant apie ugniagesių judėjimą, dažnai pasigirsta žodžiai „Ištikimi tradicijai“. Šiame trumpame apžvalginiame straipsnyje pabandysiu atsakyti, kokia yra šios formuluotės genezė, pagrindimas ir jėga.

Savanoriškos ugniagesių komandos yra savanoriški susivienijimai, giliai įsišakniję mūsų tradicijoje, nors seniausios iš jų yra vos kiek daugiau nei 150 metų. Kaip organizacijos, veikiančios visuomenės labui, jos remiasi vietos bendruomenė-

mis. Dėl svarbos, kurią jos turi užtikrinant bendrapiliečių saugumą, bet taip pat dėl to, kad dažnai yra centrai, kuriuose sutelktas tam tikros vietovės kultūrinis ir visuomeninis gyvenimas, jos nuolat džiaugiasi simpatija, pagarba ir pasitikėjimu. Veikdamos mažose, dažnai tradicinėse bendruomenėse, OSP tampa jų atrama. Tokį elgesį neabejotinai stiprina šeimos tradicijos dalyvauti ugniagesių gyvenime bei maža OSP narių kaita — daugelis jų visą gyvenimą skiria tarnystei ugniage-

syboje, tapdami žinių lobynu ir pavyzdžiu jaunesniems draugams, taip pat natūraliais tradicijų saugotojais.

Stabili narystės struktūra užtikrina, kad OSP padaliniai rūpinasi tradicijų palaikymu savo aplinkoje. Būtent jų veikla tapo priežastimi, dėl kurios vienas iš šūkių, apibūdinančių savanoriškas ugniagesių komandas, yra „Ištikimi tradicijai“. Šiuo atveju tradicija suprantama kaip papročių, skirtų vietos bendruomenės gerovei, palaikymas.

Tarp jų, žinoma, yra gelbėjimo veikla ir pastangos įsigyti įrangą bei žmones jai vykdyti, bet taip pat plačiai suprantama kultūrinė veikla, be kita ko — vietos istorijos dokumentavimas, siekiant per ją parodyti ugniagesių veiklos prasmę kaip rūpestį mūsų bendru, kartų sukurtu gėriu. Tokiu būdu ugniagesiai stengiasi aktyvinti visuomenę geriau suprasti savanoriškų ugniagesių komandų veiklą ir jų vaidmenį.

Šiuos tikslus įgyvendina gausios OSP narių gretos, susibūrusios ugniagesių metraštininkų judėjime. Šiuo metu OSP veikia apie 8 tūkst. metraštininkų, vedančių 7 tūkst. kronikų. OSP taip pat veikia apie 1260 tradicijų kambarių, apie 31 muziejus (valstybinių, savivaldybių ir privačių). OSP yra namais 810 muzikos orkestrų, 360 meno kolektyvų ir 600 sporto komandų. Rūpinimosi tradicijomis jėga ir jos šaltinis glūdi nepaprastai turtingoje ugniagesių judėjimo istorijoje, kurios iškakų galime ieškoti XIX amžiuje.

Gaisrai per amžius siaubė miestus ir kaimus, sukeldami atskirų žmonių ir ištisų bendruomenių tragedijas. Kartu su viduramžių miestų plėtra imtasi teisinių priemonių, siekiant išvengti ugnies nelaimių. Pirmieji priešgaisriniai nuostatai Lenkijoje pasirodė XIV amžiuje — tai vadinamieji „ugnies tvarkaraščiai“ (*porządku ognio- we*), tačiau jie galiojo tik nedidelėse teritorijose. Iš pradžių šiuo klausimu susidomėjo atskirų miestų valdžios. Dabartinėse Lenkijos žemėse pirmąją tokią iniciatyvą ėmėsi Krokuvos miesto tarėjai jau 1374 metais. Panašūs įstatymai buvo priimti

ir Varšuvoje 1546 bei 1550 metais. Sostinių pavyzdžiu sekė ir mažesni miestai, nustatydami priešgaisrinius nuostatus. Priešgaisrinės apsaugos problema buvo svarbus to meto žmonių klausimas — tai liudija faktas, kad savo garsiajame veikalė „Šešios knygos apie Respublikos reformą“ autorius Andrzejus Frycz-Modrzewskis iškėlė pasiūlymą sukurti tinkamus nuostatus, garantuosiančius sklandų gelbėjimo akcijų vykdymą.

1696 metais Varšuvoje priimtas miesto valdžios nutarimas, pavedantis vadiniams *feierherams* — vyresniesiems ugniesiems, kilusiems iš miesto valdžios, — vadovauti gesinimo akcijoms.

Kitas priešgaisrinę veiklą reglamentavęs teisės aktas buvo 1779 metais paskelbtas „Ugnies tvarka Varšuvoje, Didžiojo Karūnos maršalo galios teise nustatyta“, sukurta maršalo Stanisławo Lubomirskio.

Vėlesniais metais, kartu su tautinių valstybių raida, su šio klausimo reguliavimu susijusias pareigas ėmė perimti valstybinės valdžios institucijos. Tai lėmė, kad daugelis valstybių ėmė kurti teisės aktus, siekiančius sukurti bendrą priešgaisrinės apsaugos sistemą, paremtą savo gyventojų jėgomis, steigdamos įvairias privalomas organizacijas, įpareigotas gesinti gaisrus. Tarp šių valstybių buvo ir Prūsija bei Austrija, jau XVIII amžiaus antrojoje pusėje įvedusios atitinkamus nuostatus. Tuo pat metu, miestams turtėjant, kai kurie iš jų ėmė kurti savo profesionalias ugniagesių komandas. Seniausia greičiausiai atsirado Lisabonoje 1643 metais.

**Daugelis valstybių
ėmė kurti teisės aktus,
siekiančius sukurti bendrą
priešgaisrinės apsaugos
sistemą, paremtą savo
gyventojų jėgomis,
steigdamos įvairias
privalomas organizacijas,
įpareigotas gesinti gaisrus.**

Galbūt jų pavyzdžiu sekdamas, ugniagesių komandos ėmė kurtis ir mažesniuose miestuose, tačiau jų nariai buvo savanoriai ir veikė visuomeniniais pagrindais. Pirmosios tokios savanoriškos ugniagesių komandos buvo įkurtos XIX amžiaus pradžioje Anglijoje.

Greitai paaiškėjo, kad ugniagesių komandos, XIX amžiuje kūrusios įvairiose Europos valstybėse, pajuto poreikį jungtis į korporacines sąjungas. Šios organizacijos tapo platforma mintims ir patirčiai keistis, siekiant pagerinti ugniagesių komandų veikimą per geresnį narių mokymą ir vis tobulesnės, našesnės įrangos naudojimą. XIX amžiuje dėl kaimyninių valstybių aneksinių veiksmų Lenkija neegzistavo. Dabartinė mūsų valstybės teritorija buvo padalinta tarp Austrijos, vėliau Austro-Vengrijos, Prūsijos, vėliau Vokietijos, ir Rusijos. Valdžia buvo svetimoje rankose, ir priešgaisrinė apsauga skirtingai formavosi didžiąją XIX amžiaus dalį Rusijoje, Austrijoje ir Prūsijoje. Tai

turėjo esminę įtaką ugniagesių komandų bei ugniagesių sąjungų kūrimuisi dabartinės Lenkijos teritorijoje.

Anksčiausia priešgaisrinės apsaugos teisė atsirado Austrijos aneksuotoje teritorijoje. Iš 1786 metų kilo du imperatoriški įstatymai apie ugnies policiją miestams ir miesteliams bei apie ugnies policiją kaimo bendruomenėms, o šimtą metų vėliau buvo priimtas vadinamasis ugnies įstatymas miestams ir miesteliams iš 1891 metų.

Rusijos aneksuotoje teritorijoje pasirodė šie teisiniai aktai: nuostatai dėl miestų prievolės turėti gaisrų gesinimo įrangą, statyti šulinius ir kaminų valytojų pareigos (1819), potvarkis dėl vadinamojo karinio sandėlio kaip privalomos gaisrinės sargybos įsteigimo (1831), nutarimas kaimams dėl pagrindinės gesinimo įrangos palaikymo (1836), vaitų paskyrimas atsakingais už ugnies saugumo būklę (1864).

Prūsijos aneksuotoje teritorijoje ir Prūsijos valstybei priklausančiose srityse priešgaisrinė teisė rėmėsi daugiausia miestų statutais arba policijos potvarkiais, egzistavo priverstinės ugniagesių komandos pagal 1850 metų policijos valdymo įstatymą ir 1883 metų bendrojo šalies valdymo įstatymą. Šalia priverstinių komandų egzistavo profesionalios savivaldybių ir savanoriškos komandos, žinoma, visa tai prižiūrint policijai, t. y. viešajai valdžiai, nes žodis „policija“ tuomet turėjo kiek kitokią reikšmę nei šiandien.

XIX amžiaus septintajame dešimtmetyje priešgaisrinės organizacijos buvo įkurtos

nepriklausomai visuose trijuose aneksuotuose regionuose.

Galicijoje 1860 m. įkurta Kraštinė draudimo nuo ugnies bendrovė, dėl savo globėjo šv. Florijono vadinta „Florianka“. Tolesnių veiksmų dėka buvo įsteigtos savanoriškos ugniagesių komandos, tarp jų: Krokuvai, Grodek, Tarnovas (1865), Vadvicai (1867), Lvovas, Stanislavas (1868), Bochnia (1869), Brodi, Pšemyšlis, Samboras, Žyvecas (1871).

1875 metais Lvove I Kraštinis ugniagesių suvažiavimas įsteigė Galicijos ir Lodomerijos karalystės su Krokuvos didžiąja kunigaikštystė Kraštinę savanoriškų ugniagesių komandų sąjungą. Jos įkūrimas paskatino tolesnę organizacinę veiklą. Nepriklausomai nuo Galicijos karalystės sąjungos, 1914 metais buvo įkurta Lenkų ugniagesių komandų kraštinė sąjunga Tešino Silezijoje su būstine Tešine.

Lenkijos Karalystėje, vadinamojoje Kongreso karalystėje, vienos iš pirmųjų OSP buvo: Kališas (1864), Čenstachova (1871), Koninas ir Zgiežas (1874), Lenčyca (1875). 1881 metais jau veikė 27 ugniagesių organizacijos. 1915 metais Rusijos valdžia patvirtino Šv. Florijono draugijos įsteigimą. Kitais metais Varšuvoje visuotinis ugniagesių komandų suvažiavimas Bolesława Chomiczo ir Józefo Tuliszkowskio iniciatyva įsteigė Florijanišką sąjungą (Związek Floriański).

Prūsijai priklausiusiose žemėse 1845 metais įkurta seniausia Prūsijos aneksuotos teritorijos OSP — Savanoriška gelbėji-

mo draugija Poznanėje, kuri 1872 metais buvo pertvarkyta į profesionalią ugniagesių komandą. Vėlesniais metais OSP įkurtos Glivicuose (1860), Gdansko Stargarde, Brodnicoje, Strzelcuose Opolskiuose (1862), Myslowicuose, Torunėje (1864), Vžesnijoje (1869).

1863 metais įkurta Silezijos ir Poznanės sričių gaisrinių ir gelbėjimo draugijų sąjunga (Provincijos Silezijos-Poznanės ugniagesių sąjunga), kuri 1893 m. pasidalijo į: Poznanės provincijos ugniagesių sąjungą ir Provincijos Silezijos ugniagesių sąjungą. Be to, 1880 metais įkurta Pamaro provincijos ugniagesių sąjunga.

Nepriklausomoje Lenkijoje ugniagesybos suvienijimo iniciatyvos ėmėsi Kraštinė savanoriškų ugniagesių komandų sąjunga iš Lvovo ir Florijanišką sąjungą iš Varšuvos. Jų veiklos dėka 1920 m. balandžio 27 d. Lvove įkurtas Tarpregioninis ugniagesybos reikalų komitetas, kurio posėdžiai vyko iki 1921 metų.

Tarpregioninio ugniagesybos komiteto pastangomis 1921 m. rugsėjį įvyko I Visos Lenkijos ugniagesių komandų suvažiavimas, subūręs beveik 3500 dalyvių. Jo metu įkurta Vyriausioji Lenkijos Respublikos ugniagesių komandų sąjunga, kurioje susibūrė įvairios ugniagesių sąjungos iš Lenkijos teritorijų — Didžiosios Lenkijos, Pamarės ir kitų. Jos pirmuoju pirmininku tapo Bolesławas Chomiczas, o vyriausiuoju inspektoriumi — Bolesławas Pachelskis.

Pagrindinės steigėjos buvo ugniagesių organizacijos, susikūrusios dar aneksijos

laikotarpiu dabartinės Lenkijos teritorijoje. Tarp jų buvo: jau minėtoji Florijanišką sąjungą, Lenkų ugniagesių komandų kraštinė sąjungą Tešino Silezijoje, Galicijos ir Lodomerijos karalystės su Krokuvos didžiąja kunigaikštyste Kraštinė savanoriškų ugniagesių komandų sąjungą — seniausia iš jų (abi pastarosios iš Habs-

burgų valdomų žemių) — bei Didžiosios Lenkijos ugniagesių sąjungą ir Pamarės ugniagesių sąjungą iš Prūsijos aneksuotos teritorijos.

Naujai įkurta sąjungą susidūrė su daugybe problemų, kilusių dėl skirtumų, atsiradusių atskirų sąjungų istorinėje raidoje,

tarp jų — reglamentų, uniformų ir apdovanojimų skirtumai. Taip pat buvo vykdoma veikla, skirta suvienodinti organizacines sąjungos struktūras. Jau 1922 metais suvienodinta vaivadijų struktūra, o vėliau imtasi žingsnių suvienodinti apygardų ir apskričių sąjungas. Taip pat stengtasi paveikti valdžią, kad ji imtųsi apleistos

Dr. Paweł K. Gąsiorczyk, Centrinis gaisrininkystės muziejus Mysłowice. | Dr. Paweł K. Gąsiorczyk, Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach. | Dr. Paweł K. Gąsiorczyk, Central Museum of Firefighting in Mysłówice.

priešgaisrinės apsaugos teisės. Didesnius pokyčius atnešė tik 1930-ieji. 1933 metais Ministrų tarybos nutarimu Sąjunga pripažinta aukštesnės naudos organizacija, kartu pakeičiant pavadinimą ir atsisakant žodžio „vyriausioji“ — taip atsirado Lenkijos Respublikos ugniagesių komandų sąjunga. Tuo pačiu nutarimu sąjungai suteiktas naujas statutas, kuris reorganizavo sąjungos valdžios struktūras ir suteikė jai nuoseklesnę struktūrą su padalijimu į vaivadijas ir apskritis. Dėl šių pokyčių suintensyvėjo naujų ugniagesių komandų steigimas. Kitą pokytį atnešė 1934-ieji, kai paskelbtas Apsaugos nuo gaisrų ir kitų nelaimių įstatymas — tai buvo pirmasis tokio pobūdžio teisės aktas nepriklausomoje Lenkijoje.

Remdamasi 1930-ųjų reguliavimais, Sąjunga veikė iki Antrojo pasaulinio karo. Tarp vykdomų užduočių buvo mokymo veikla — organizuojami ugniagesių ir karininkų kursai. Sąjungos techninis skyrius rengė ir tvirtino ugniagesių įrangos normas, specialus profesionalių komandų referatas prižiūrėjo profesionalių komandų darbą. Taip pat leista ugniagesių spauda, Sąjunga neatsisakė ir auklėjamosios-kultūrinės veiklos. 1938 metų duomenys byloja apie 2561 šviestuvę, 707 bibliotekas ir skaityklas, 1485 teatro kolektyvus ir 1020 orkestrų.

Antrojo pasaulinio karo katastrofa neaplenkė ir ugniagesių komandų. Atsidavusi ugniagesių veikla rugsėjo mėnuose, ypač gėsinant bombardavimų padarinius, pareikalavo žmonių ir įrangos nuostolių. Įžengiantys vokiečių kariai ne visada at-

skirdavo karines uniformas nuo ugniagesių — tai taip pat prisidėjo prie tragiškų klaidų, kurių metu žuvo ugniagesiai. Vietoj likviduotos Ugniagesių komandų sąjungos vokiečiai sukūrė Lenkijos ugniagesių komandų komisarinio techninio vadovo pareigybę, pavaldžią vokiečių tvarkos policijai, kuriai buvo pavaldžios lenkų ugniagesių komandos. Susitarus su pagrindžio valdžia, šias pareigas užėmė plk. Jerzys Lgockis. Jas perėmęs, jis su savo pavaldiniais, tarp kurių buvo Józefas Mikula — ankstesnis Silezijos vaivadijos ugniagesių inspektorius — ėmė organizuoti ugniagesių pasipriešinimo judėjimą „Skala“. SRO „Skala“ užsiėmė kariniu ugniagesių rengimu, sabotazu, slėpimu ir pervežimu cichociemnych (tyliai atskrendančių specialiųjų operacijų karių) bei nuo vokiečių besislepiančių žmonių, taip pat nelegalios spaudos ir ginklų.

Pasibaigus karo veiksmams, prasidėjo ugniagesių pastochių ir struktūrų atstatymo darbai, nes karas sukėlė milžiniškus žmonių ir įrangos nuostolius

Artėjant karo pabaigai ir frontui slenkant, ugniagesiai ėmėsi diversinės veiklos, siekdami sustabdyti okupantų išvežamą ugniagesių turtą. Pasibaigus karo veiksmams, prasidėjo ugniagesių pastochių ir

struktūrų atstatymo darbai, nes karas sukėlė milžiniškus žmonių ir įrangos nuostolius. Verta atkreipti dėmesį, kad į Reichą įjungtose teritorijose dalis ugniagesių savanorių buvo šaukiami į vokiečių kariuomenę. Ugniagesių struktūrų atstatymo darbus nutraukė komunistų valdžios 1949 metais atliktas atgimusios Ugniagesių komandų sąjungos, kurios vadovavimą vėl perėmė Bolesławas Chomiczas, likvidavimas. Kaip Sąjungos pakaitala, 1950 metais įkurta Vyriausioji ugniagesių komandų valdyba, turėjusi prižiūrėti tiek profesionalias, tiek savanoriškas komandas. Tačiau vėlesni pakeitimai sujaukė jos struktūros aiškumą ir nuoseklumą, ir tik Valstybinės ugniagesių tarnybos įkūrimas 1992 metais ją atkūrė. Grįžtant prie savanoriškų ugniagesių komandų — 1956 metų atšilimo bangoje leista atkurti Savanoriškų ugniagesių komandų sąjungą, apjungusią tik savanoriškas komandas. Paskutinis Sąjungos atgimimo etapas buvo Lenkijos Respublikos pavadinimo grąžinimas 1992 metais.

Iš šio gausaus šaltinio, kurį sudaro nepaprastai turtinga ugniagesių judėjimo istorija, kurią tepajėgiau vos paviršutiniškai nubraižyti, kyla ugniagesių tradicija. Iš ten kyla ir jėga, leidžianti naujo ugniagesių kartoms palaikyti gerus papročius, tarnaujančius mūsų visų gerovei — tai, ką vadiname tradicija.

Gdy podejmuje się temat ruchu strażackiego często pojawiają się słowa Wierni tradycji. W niniejszym szkicu postaram się odpowiedzieć, jaka jest geneza tego sformułowania, jego uzasadnienie oraz siła.

Ochotnicze straże pożarne są stowarzyszeniami dobrowolnymi mocno zakotwiczonymi w naszej tradycji, choć najstarsze z nich liczą niewiele ponad 150 lat. Jako organizacje działające ku pożytkowi społeczeństwa opierają się one na społecznościach lokalnych. Ze względu na wagę, jaką odgrywają w zapewnieniu bezpieczeństwa współobywatelom, ale także ze względu na fakt, iż są często ośrodkami, gdzie skupia się życie kulturalne i społeczne danej miejscowości cieszą się nieustającą sympatią, szacunkiem i zaufaniem. Działając w małych często tradycyjnych społecznościach OSP stają się jej ostoją. Na pewno na podtrzymanie takich zachowań wpływają tradycje rodzinne uczestniczenia w życiu strażackim oraz mała fluktuacja członków OSP, wielu z nich poświęca całe swoje życie służbie w straży pożarnej stając się skarbnicą wiedzy oraz przykładem dla młodszych druhów, a także naturalnymi strażnikami tradycji.

Stabilna struktura członkowska zapewnia, że jednostki OSP dbają o podtrzymywanie tradycji w swych środowiskach. Ich działania stały się właśnie przyczyną, dla którego jednym z haseł opisujących

ochotnicze straże pożarne jest Wierni tradycji. Przez tradycję rozumie się w tym wypadku podtrzymywanie zwyczajów mających na celu działanie na rzecz dobra społeczności lokalnej.

Wśród nich jest oczywiście działalność ratownicza straży i starania o pozyskiwanie sprzętu oraz ludzi do jej prowadzenia, ale także szeroko rozumiana działalność kulturalna m. in. dbanie o dokumentowanie historii lokalnej, aby poprzez nią ukazać celowości aktywności strażackiej, jako troski o nasze wspólne wypracowane przez pokolenia dobro. W ten sposób straż stara się zaktywizować społeczeństwo do lepszego zrozumienia działalności ochotniczych straży pożarnych i ich roli.

Cele te są realizowane przez rzesze członków OSP skupionych w strażackim ruchu kronikarskim. Szacuje się, że w chwili obecnej w OSP działa 8 tys. kronikarzy prowadzących 7 tys. kronik. W ramach OSP działa także około 1260 izb tradycji, ok. 31 muzeów (państwowych i samorządowych i prywatnych). OSP jest także domem dla 810 orkiestr muzycznych, 360 zespołów artystycznych oraz 600 drużyn sportowych.¹ Siła dbania o tradycję oraz jej źródło znajduje się w przebogatej historii ruchu strażackiego,

którego początków możemy szukać w XIX wieku.

Pożary od wieków siały spustoszenie w miastach i wsiach, powodując dramat pojedynczych jednostek, jak i całych społeczności. Wraz ze średniowiecznym rozwojem miast próbowano podjąć odpowiednie kroki prawne, aby uniknąć klęski ognia. Pierwsze przepisy przeciwpożarowe pojawiły się w Polsce w XIV wieku były to tzw. „porządki ogniowe”, obowiązywały one jednak tylko na niewielkich obszarach. Początkowo zagadnieniem tym zainteresowały się władze poszczególnych miast. Na obecnych ziemiach polskich pierwszą taką inicjatywę podjęli rajcy miasta Krakowa już w 1374 roku². Podobne ustawy zostały wydane również w Warszawie w latach 1546 i 1550. Ze stolic brały przykład także mniejsze miasta ustalając przepisy przeciwpożarowe. Problem ochrony przeciwpożarowej był istotnym zagadnieniem dla ludzi wówczas żyjących, świadczy o tym fakt, że w swym słynnym dziele *Sześć ksiąg o naprawie Rzeczypospolitej* autor Andrzej Frycz-Modrzewski postawił postulat

² *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257-1506*. Cz. 2, s. 381; *Najstarszy zbiór przywilejów i wilkierzy miasta Krakowa*, wyd. S. Estreicher, Kraków 1936, s. 25-26; J. Drzewiecki, *Zarys dziejów obrony przeciwpożarowej w Polsce*, Katowice b.d.w s. 27; P. K. Gąsiorczyk, *Średniowieczny Kraków w ogniu pożarów*, [w:] *Kultura religijna i społeczna Małopolski od XIII do XVI wieku*, pod red. W. Szymborskiego i J. Koziola, Tarnów 2011, s. 186.

¹ J. Gmitruk, *BOGU – OJCZYŹNIE – BLIŹNIEMU, 90-lecie Związku OSP RP w panoramie dziejów Polski*, [w:] *Jednodniówka 90 lat ZOSP RP*, Warszawa 2012, s. 37.

Szereg państw zaczęło tworzyć ustawodawstwo zmierzające do stworzenia ramowej ochrony przeciwpożarowej w oparciu o siły swych mieszkańców, tworząc różnego rodzaju przymusowe organizacje zobowiązane do gaszenia pożarów.

stworzenia odpowiednich przepisów mających gwarantować sprawne przebieganie akcji ratowniczych.

W 1696 roku w Warszawie powstaje uchwała władz miejskich powierzająca tzw. *feierherom* starszym ogniowym, wywodzącym się z władz miejskich kierowanie akcjami gaśniczymi.

Następnym aktem prawnym regulującym działalność przeciwpożarową był ogłoszony w 1779 roku *Porządek ogniowy w Warszawie od marszałka wielkiego koronnego na mocy prawa ustanowiony* stworzony przez marszałka Stanisława Lubomirskiego.

W kolejnych latach wraz z rozwojem państw narodowych obowiązki związane z uregulowaniem tej kwestii zaczęły przejmować na siebie władze państwowe. Spowodowało to, że szereg państw zaczęło tworzyć ustawodawstwo zmie-

rzające do stworzenia ramowej ochrony przeciwpożarowej w oparciu o siły swych mieszkańców, tworząc różnego rodzaju przymusowe organizacje zobowiązane do gaszenia pożarów. Wśród tych państw były także Prusy i Austria, które już w drugiej połowie XVIII wieku wprowadziły odpowiednie przepisy. Jednocześnie wraz z bogaceniem się miast, niektóre z nich rozpoczęły tworzenie własnych zawodowych straży pożarnych. Najstarsza powstała prawdopodobnie w Lizbonie w 1643 roku.³ Możliwe, że wzorując się na ich przykładzie zaczęły również powstawać straże w mniejszym miastach, jednak ich członkowie byli ochotnikami i działali społecznie. Pierwsze z takich ochotniczych straży pożarnych utworzono na początku XIX wieku w Anglii.⁴

Dość szybko okazało się, że straże pożarne, które w XIX wieku powstawały w różnych europejskich państwach odczuły potrzebę zrzeszania się w związkach korporacyjnych. Organizacje te stały się płaszczyzną, do wymiany myśli i doświadczeń, mającą na celu polepszenie funkcjonowania straży pożarnych poprzez lepsze wyszkolenie ich członków oraz stosowanie coraz doskonalszego bardziej wydajnego sprzętu. W XIX wieku w wyniku działań zaborczych państw ościen-nych Polska nie istniała. Obecne terytorium naszego państwa było podzielone pomiędzy Austrię, później Austro-Węgry,

3 W. Piławski, *Chronologia powstawania ochotniczych straży pożarnych na ziemiach polskich w latach 1845-1890: OSP ponadstulecie*, Warszawa 1998, s. 13.

4 W. Piławski, *Chronologia...*, s. 15.

Prusy, później Niemcy oraz Rosję. Władza znajdowała się w obcych rękach i ochrona przeciwpożarowa odmiennie kształtowała się przez większość XIX wieku w Rosji, Austrii, czy Prusach. Miało to także swój zasadniczy wpływ na powstawanie, na obszarze obecnej Polski straży pożarnych oraz związków strażackich.

Najwcześniejsze ustawodawstwo dotyczące ochrony przeciwpożarowej powstało na terenie zaboru austriackiego. Z 1786 roku pochodzą dwie ustawy cesarskie o policji ogniowej dla miast i miasteczek oraz o policji ogniowej dla gmin wiejskich, a sto lat później uchwalono tzw. ustawę ogniową dla miast i miasteczek z 1891 roku.

W zaborze rosyjskim ukazały się następujące regulacje prawne m.in.: przepisy dotyczące utrzymywania przez miasta oprzyrządowania do walki z pożarami, budowania studni i obowiązków kominiarzy (1819), zarządzenie o powołaniu tzw. magazynu karowego jako obowiązkowej straży ogniowej (1831), postanowienie dla wsi o utrzymywaniu podstawowego sprzętu gaśniczego (1836), wyznaczenie wójtów jako odpowiedzialnych za stan bezpieczeństwa ogniowego (1864).

W zaborze pruskim i na obszarach należących do państwa pruskiego ustawodawstwo przeciwpożarowe opierało się głównie na statutach miejskich, bądź rozporządzeniach policyjnych, istniały przymusowe straże pożarne, na podstawie ustawy o zarządzie policyjnym z 1850 roku, a także ustawy z 1883 r. o ogólnym

Piknikas su gaisrininkais. | Piknik ze strażakami. | Picnic with Firefighters.

zarządzie kraju. Obok straży przymusowych, istniały straże zawodowe gminne i ochotnicze, oczywiście wszystko pod nadzorem policyjnym, czyli publicznym, gdyż słowo policyjne miało wówczas troszkę inne znaczenie niż obecnie.

W latach sześćdziesiątych XIX wieku organizacje przeciwpożarowe zorganizowano niezależnie we wszystkich zaborach.

W Galicji w 1860 r. powstało Krajowe Towarzystwo Ubezpieczeń od Ognia, od swojego patrona św. Floriana zwane „Floranką”. W następstwie tych działań założono między innymi, takie ochotnicze straże pożarne jak: Kraków, Gródek, Tarnów (1865), Wadowice (1867), Lwów, Stanisławów (1868), Bochnia (1869), Brody, Przemyśl, Sambor, Żywiec (1871).

W 1875 roku we Lwowie I Krajowy Zjazd Strażacki powołał Krajowy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim. Jego założenie spowodowało dalszą działalność organizacyjną. Niezależnie od Krajowego Związku Królestwa Galicji w 1914 roku założono Krajowy Związek Polskich Straży Pożarnych na Śląsku Cieszyńskim z siedzibą w Cieszynie.

W Królestwie Polskim, tzw. Kongresowym jednymi z pierwszych były m.in. następujące OSP: Kalisz (1864), Częstochowa (1871), Konin i Zgierz (1874), Łęczyca (1875). W 1881 roku działało już 27 organizacji strażackich. W 1915 roku władze rosyjskie zatwierdziły założenie Towa-

rzystwa Świętego Floriana. Rok później w Warszawie Ogólnokrajowy Zjazd Straży Ogniwych z inicjatywy Bolesława Chomicza i Józefa Tuliszkowskiego powołał Związek Floriański.

Na ziemiach pod panowaniem pruskim w 1845 roku powstała najstarsza OSP zaboru pruskiego - Ochotnicze Towarzystwo Ratunkowe w Poznaniu, które w 1872 roku przekształcono w zawodową straż pożarną. W kolejnych latach powstały OSP m.in. w: Gliwicach (1860), Stargardzie Gdańskim, Brodnicy, Strzelcach Opolskich (1862), Mysłowicach, Toruniu (1864), Wrześni (1869).

W 1863 roku założono Związek Towarzystw Pożarnych i Ratunkowych Gmin Śląska i Poznańskiego (Prowincjonalny Śląsko-Poznański Związek Strażacki), który w 1893 r. podzielił się na: Poznański Prowincjonalny Związek Straży Pożarnych oraz Prowincjonalny Śląski Związek Straży Pożarnych. Dodatkowo w 1880 roku powstał Pomorski Związek Prowincjonalnych Straży Pożarnych.

W niepodległej Polsce inicjatywę zjednoczenia pożarnictwa podjął Krajowy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych ze Lwowa oraz Związek Floriański z Warszawy. W efekcie ich działań dnia 27 kwietnia 1920 roku powstał we Lwowie Międzydzielnicowy Komitet do Spraw Pożarnictwa, a jego kolejne posiedzenia odbywały się w latach do 1921 roku.

Dzięki staraniom Międzydzielnicowego Komitetu do Spraw Pożarnictwa we

wrześniu 1921 roku odbył się I Ogólnopolski Zjazd Straży Pożarnych, który zgromadził blisko 3500 uczestników. W jego trakcie powołano Główny Związek Straży Pożarnych RP, w którym skupiały się różne związki strażackie z terenów Polski, jak Wielkopolski, czy Pomorski. Jego pierwszym prezesem został Bolesław Chomicz, a inspektorem naczelnym Bolesław Pachelski.

Głównymi założycielami były organizacje strażackie, które powstały jeszcze w okresie zaborów na terenie obecnej Polski. Były wśród nich: wspomniany już Związek Floriański⁵, Krajowy Związek Straży Pożarnych na Śląsku Cieszyńskim, Krajowy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim - najstarszy z nich⁶ (oba powyższe z ziem pod panowaniem Habsburgów) oraz Wielkopolski Związek Straży Pożarnych i Pomorski Związek Straży Pożarnych z zaboru pruskiego.⁷

Nowo powstały związek borykał się z wieloma problemami, które wynikały z różnic powstałych w rozwoju historycznym poszczególnych związków, w tym odmienności w regulaminach, umundurowaniu i odznaczeniach.

Prowadzono także działalność w celu ujednolicenia struktur organizacyjnych związku. Już w 1922 roku ujednolicono struktury wojewódzkie, a następnie podjęto kroki w kierunku ujednolicenia związków okręgowych i powiatowych. Starano się także wpłynąć na rządzących, aby zajęli się zaniebawanym ustawodawstwem dotyczącym ochrony przeciwpożarowej. Większe zmiany przyniosły jednak dopiero lata 30. XX wieku. W 1933 roku rozporządzeniem Rady Ministrów uznano Związek za organizację wyższej użyteczności, przy czym zmieniono nazwę porzucając człon główny, w ten sposób powstał Związek Straży Pożarnych RP. Tym samym rozporządzeniem nadano związkowi nowy statut, który zreorganizował władze związku oraz nadał mu bardziej spójną strukturę z podziałem na województwa i powiaty. W związku z tymi zmianami nastąpiła intensyfikacja powstawania nowych straży pożarnych. Kolejną zmianę przyniósł rok 1934, w którym ogłoszono ustawę o ochronie przed pożarami i innymi klęskami był to pierwszy tego typu akt prawny uchwalony w niepodległej Polsce.⁸

W oparciu o regulacje z lat 30. Związek działał do czasu II wojny światowej. Wśród zadań, jakie wykonywał była działalność szkoleniowa, organizowano kursy strażackie i oficerskie. Wydział Techniczny Związku opracowywał i zatwierdzał normy dotyczące sprzętu strażackiego,

5 T. Olejnik, *Strażackie związki pożarnicze w Królestwie Polskim*, „Muzealny Rocznik Pożarniczy”, T. 1, Warszawa-Lódź 1990, s. 53.

6 A. Biedroń-Kalinowski, *Zarys historyczny organizacji pożarniczej województwa krakowskiego*, artykuł umieszczony na stronie <http://www.zopzospwbochni.masternet.pl/historia/zaryshist.htm>, strona była przeglądana 9.08.2025 r.

7 J. R. Szaflik, *Dzieje...*, s. 154.

8 W. Piławski, *Zjednoczenie polskich związków strażackich*, „Muzealny Rocznik Pożarniczy”, T. 1, Warszawa-Lódź 1990, s. 95.

specjalny referat ds. straży zawodowych nadzorował prace straży zawodowych. Wydawano również prasę pożarniczą, Związek nie rezygnował także z działalności wychowawczo-kulturalnej. Dane z 1938 roku mówią o 2561 świetlicach, 707 bibliotekach i czytelnich, 1485 zespołach teatralnych i 1020 orkiestrach.⁹

Po zakończeniu działań wojennych przystąpiono do prac związanych z odbudową strażnic oraz struktur strażackich, gdyż wojna spowodowała olbrzymie straty w ludziach i sprzęcie.

Katastrofa II wojny światowej nie oszczędziła także straży pożarnych. Ofiarna działalność strażaków podczas walk wrześnieowych, szczególnie podczas gaszenia skutków bombardowań, przyniosła straty w ludziach i sprzęcie. Wkraczające wojska niemieckie nie zawsze też rozróżniały mundury wojskowe od strażackich, co przyczyniało się także do tragicznych pomyłek, w których wyniku ginęli strażacy. Na miejsce rozwiązane-go Związku Straży Pożarnych Niemcy stworzyli urząd Komisarycznego Kierownika Technicznego Polskich Straży

Ogniwych podległego niemieckiej policji porządkowej, któremu zaś podlegały polskie straże pożarne. Po porozumieniu z władzami podziemnymi stanowisko to objął płk Jerzy Lgocki. Wraz z objęciem urzędu zaczął on organizować wraz z podległymi mu ludźmi między innymi Józefem Mikułą, wcześniejszym wojewódzkim inspektorem straży pożarnych w województwie śląskim. Strażacki Ruch Oporu „Skala”. SRO „Skala” zajmował się szkoleniem wojskowym strażaków, sabotażem, ukrywaniem i przewożeniem cichociemnych oraz ukrywających się przed Niemcami ludzi oraz nielegalnych materiałów prasowych, czy broni.¹⁰

Wraz z końcem wojny i przesuwaniem się frontu strażacy podjęli działalność dywersyjną mającą na celu zatrzymanie wywożonego przez okupanta mienia strażackiego. Po zakończeniu działań wojennych przystąpiono do prac związanych z odbudową strażnic oraz struktur strażackich, gdyż wojna spowodowała olbrzymie straty w ludziach i sprzęcie. Warto zwrócić uwagę, że na terenach wcielonych do Rzeszy część strażaków-ochotników powoływano do wojsk niemieckich. Prace nad odbudową struktur strażackich przerwało rozwiązanie w

1949 roku przez władze komunistyczne odrodzonego Związku Straży Pożarnych, którego kierownictwo objął ponownie Bolesław Chomicz. Jako zastępstwo Związkowi w 1950 roku powstała Komenda Główna Straży Pożarnych, która miała objąć nadzór nad strażami zawodowymi, jak i ochotniczymi. Jednak późniejsze zmiany spowodowały zachwianie przejrzystości i spójności jej struktury i dopiero przywróciło ją powstanie Państwowej Straży Pożarnej w 1992 roku. Wracając jednak do ochotniczych straży pożarnych, na fali odwilży z 1956 roku pozwolono na odtworzenie Związku Ochotniczych Straży Pożarnych skupiającego jedynie ochotnicze straże pożarne. Ostatnim etapem odrodzenia się Związku Ochotniczej Straży Pożarnej było przywrócenie mu członu Rzeczypospolitej Polskiej, które miało miejsce w 1992 roku.¹¹

Z tego obfitego źródła, jakim jest przebogata historia ruchu strażackiego, a którą zdołałem jedynie pobieżnie naszkicować pochodzi strażacka tradycja. Stamtąd pochodzi także siła kolejnych strażackich pokoleń, aby podtrzymywać dobre zwyczaje służące dobru Nam wszystkich, które zwiemy tradycją.

11 B. Paduch-Schamberger, *Die Feuerwehrverbände in Polen, [w:] Entstehung und Entwicklung der Feuerwehrverbände, 18. Tagung der Internationalen Arbeitsgemeinschaft für Feuerwehr- und Brandshutsgeschichte im CTIF vom 29. September bis zum 1 Oktober 2010 im Hotel Turist in Varaždin, Republik Kroatien*, herausgeb. A. Schinnerl, Zagreb 2010, s. 369.

10 J. Mikuła, *Wspomnienia z działalności w strażackim ruchu oporu „Skala”*, (maszynopis), w zbiorach Centralnego Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach; P. Matusak, *Verband der Freiwilligen Feuerwehren in Polen, [w:] Entstehung und Entwicklung der Feuerwehrverbände, 18. Tagung der Internationalen Arbeitsgemeinschaft für Feuerwehr- und Brandshutsgeschichte im CTIF vom 29. September bis zum 1 Oktober 2010 im Hotel Turist in Varaždin, Republik Kroatien*, herausgeb. A. Schinnerl, Zagreb 2010, s. 359.

9 Tamże, s. 104.

When the subject of the firefighting movement arises, the words “Faithful to tradition” are often heard. In this brief sketch, I shall attempt to answer what lies behind this phrase — its genesis, its justification and its power.

Voluntary fire brigades are voluntary associations deeply rooted in our tradition, although the oldest of them are little more than 150 years old. As organisations acting for the benefit of society, they are founded upon local communities. Because of the importance they have in ensuring the safety of their fellow citizens, but also because they are often the centres around which the cultural and social life of a given locality revolves, they enjoy enduring sympathy, respect and trust. Operating in small, often traditional communities, the VFBs become their anchor. This is undoubtedly reinforced by the family traditions of participation in firefighting life and the low turnover of VFB membership — many members devote their entire lives to service in the fire brigade, becoming a treasury of knowledge and an example for younger comrades, as well as natural guardians of tradition.

A stable membership structure ensures that VFB units take care to maintain traditions in their communities. It is precisely their activities that gave rise to one of the mottos describing the voluntary fire brigades: “Faithful to tradition.” Tradition is understood here as the maintenance

of customs aimed at serving the good of the local community.

Among these is, of course, the rescue activity of the brigade and the effort to acquire the equipment and people needed to carry it out, but also broadly understood cultural activity — including the documentation of local history, in order to demonstrate through it the purposefulness of firefighting as care for the common good built up over generations. In this way, the brigade seeks to engage the public in a better understanding of the activities of voluntary fire brigades and their role.

Number of states to create legislation aimed at establishing a framework of fire protection based on the strength of their own inhabitants, creating various compulsory organisations obliged to fight fires.

These goals are pursued by the great number of VFB members gathered in the firefighters’ chronicle-keeping movement. It is estimated that at present some 8,000 chroniclers are active within the

VFBs, maintaining 7,000 chronicles. Within the VFB framework there also operate approximately 1,260 tradition rooms, around 31 museums (state, municipal and private). The VFBs are also home to 810 musical bands, 360 artistic ensembles and 600 sports teams. The strength and source of this devotion to tradition lies in the extraordinarily rich history of the firefighting movement, whose origins may be traced to the nineteenth century.

For centuries, fires wreaked havoc in towns and villages, bringing tragedy to individuals and whole communities alike. With the medieval development of towns, attempts were made to adopt appropriate legal measures to avert the calamity of fire. The first fire regulations appeared in Poland in the fourteenth century — the so-called “fire ordinances” (porządki ogniowe) — though they applied only to small areas. Initially, it was the authorities of individual towns that took an interest. On the territory of present-day Poland, the first such initiative was undertaken by the aldermen of Cracow as early as 1374. Similar statutes were enacted in Warsaw in 1546 and 1550. Smaller towns followed the example of the capitals in establishing fire regulations. The problem of fire protection was an important concern for the people of the time, as attested by the fact that in his famous work *Six Books on the Reform of the Commonwealth*, the author Andrzej Frycz-Modrzewski put forward the postulate of creating ap-

proprate regulations to guarantee the smooth conduct of rescue operations.

In 1696, the Warsaw municipal authorities adopted a resolution entrusting the so-called *feierherowie* — senior fire wardens drawn from the municipal government — with the command of firefighting operations.

The next legal act regulating firefighting was the Fire Ordinance for Warsaw, established by authority of the Grand Crown Marshal, proclaimed in 1779 and drawn up by Marshal Stanisław Lubomirski.

In the following years, as nation-states developed, the responsibilities connected with the regulation of this matter began to be taken over by state authorities. This led a number of states to create legislation aimed at establishing a framework of fire protection based on the strength of their own inhabitants, creating various compulsory organisations obliged to fight fires. Among these states were Prussia and Austria, which introduced the relevant regulations as early as the second half of the eighteenth century. At the same time, as towns grew wealthier, some of them began to create their own professional fire brigades. The oldest was probably established in Lisbon in 1643. Perhaps following their example, brigades also began to appear in smaller towns, though their members were volunteers acting on a civic basis. The first such voluntary fire brigades were founded in England at the beginning of the nineteenth century.

It soon became apparent that the fire brigades emerging in various European states in the nineteenth century felt the need to associate in corporate unions. These organisations became a platform for the exchange of ideas and experience, aimed at improving the functioning of fire brigades through better training of their members and the use of ever more advanced and efficient equipment. In the nineteenth century, as a result of the annexationist actions of neighbouring states, Poland did not exist. The present territory of our country was divided among Austria (later Austria-Hungary), Prussia (later Germany) and Russia. Power lay in foreign hands, and fire protection developed differently for most of the nineteenth century in Russia, Austria and Prussia. This also had a fundamental impact on the emergence of fire brigades and firefighting unions on the territory of present-day Poland.

The earliest legislation on fire protection arose in the Austrian partition. Two imperial statutes dating from 1786 concerned fire policing for towns and cities and fire policing for rural communes, and a hundred years later the so-called fire law for towns and cities was enacted in 1891.

In the Russian partition, the following legal regulations appeared: provisions on the obligation of towns to maintain firefighting equipment, to build wells and on the duties of chimney sweeps (1819); an ordinance on the establishment of a so-called punitive warehouse as a compulsory fire guard (1831); a decree for

villages on the maintenance of basic firefighting equipment (1836); and the designation of village mayors as responsible for fire safety (1864).

In the Prussian partition and on territories belonging to the Prussian state, fire legislation was based mainly on municipal statutes or police ordinances; compulsory fire brigades existed under the police administration law of 1850 and the general land administration law of 1883. Alongside compulsory brigades, there existed professional municipal and voluntary brigades — all, naturally, under police supervision, that is, public oversight, since the word “police” at that time carried a somewhat different meaning than it does today.

In the 1860s, fire-protection organisations were established independently in all three partitions.

In Galicia, the Provincial Fire Insurance Company was founded in 1860, known as “Florianka” after its patron, St Florian. As a result of these activities, voluntary fire brigades were established in, among other places: Cracow, Gródek, Tarnów (1865), Wadowice (1867), Lviv, Stanisławów (1868), Bochnia (1869), Brody, Przemyśl, Sambor, Żywiec (1871).

In 1875, at the First Provincial Firefighters’ Congress in Lviv, the Provincial Union of Voluntary Fire Brigades of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Cracow was established. Its founding spurred further or-

Dėl avarinės Šv. Florijono koplyčios būklės Šv. Florijono Corpi Santi šiuo metu yra saugomas Šv. Jurgio bažnyčioje. | Ze względu na zły stan techniczny kaplicy św. Floriana, Corpi Santi św. Floriana jest obecnie przechowywany w kościele św. Jerzego. | Due to the poor structural condition of St. Florian's Chapel, the Corpi Santi of St. Florian is currently housed in St. George's Church.

organisational activity. Independently of the Galician Provincial Union, in 1914 the Provincial Union of Polish Fire Brigades in Cieszyn Silesia was founded, with its seat in Cieszyn.

In the Kingdom of Poland, the so-called Congress Kingdom, among the first VFBs were: Kalisz (1864), Częstochowa (1871), Konin and Zgierz (1874), Łęczyca (1875). By 1881, 27 firefighting organisations

were already in operation. In 1915, the Russian authorities approved the founding of the Society of St Florian. The following year, at a National Congress of Fire Brigades in Warsaw, the Florian Union (*Związek Floriański*) was established on the initiative of Bolesław Chomicz and Józef Tuliszkowski.

On the lands under Prussian rule, in 1845 the oldest VFB of the Prussian partition

was founded — the Voluntary Rescue Society in Poznań, which was transformed into a professional fire brigade in 1872. In subsequent years, VFBs were established in Gliwice (1860), Starogard Gdański, Brodnica, Strzelce Opolskie (1862), Mysłowice, Toruń (1864), Września (1869).

In 1863, the Union of Fire and Rescue Societies of the Communes of Silesia and

Poznań (the Provincial Silesian-Poznań Firefighters' Union) was founded; in 1893 it split into the Poznań Provincial Fire Brigade Union and the Provincial Silesian Fire Brigade Union. Additionally, in 1880, the Pomeranian Provincial Fire Brigade Union was established.

In independent Poland, the initiative to unify the fire service was taken by the Provincial Union of Voluntary Fire Brigades from Lviv and the Florian Union from Warsaw. As a result of their efforts, on 27 April 1920, the Inter-District Committee for Firefighting Affairs was established in Lviv, and its subsequent meetings took place until 1921.

Thanks to the efforts of the Inter-District Committee, the First All-Poland Congress of Fire Brigades took place in September 1921, bringing together nearly 3,500 participants. During the congress, the Main Union of Fire Brigades of the Republic of Poland was established, uniting various firefighting unions from across Poland, including those from Greater Poland and Pomerania. Its first chairman was Bolesław Chomicz, and its chief inspector Bolesław Pachelski.

The principal founders were firefighting organisations that had emerged during the partition era on the territory of present-day Poland. Among them were the aforementioned Florian Union, the Provincial Union of Polish Fire Brigades in Cieszyn Silesia, the Provincial Union of Voluntary Fire Brigades of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Cracow

— the oldest of them (both of the above from lands under Habsburg rule) — as well as the Greater Poland Fire Brigade Union and the Pomeranian Fire Brigade Union from the Prussian partition.

The newly established union struggled with many problems arising from the differences that had developed in the historical evolution of the individual unions, including divergences in regulations, uniforms and decorations. Work was also undertaken to standardise the union's organisational structures. As early as 1922, the provincial structures were harmonised, and steps were then taken to standardise the district and county unions. Efforts were also made to influence the authorities to address the neglected legislation on fire protection. Greater changes, however, came only in the 1930s. In 1933, by decree of the Council of Ministers, the Union was recognised as an organisation of higher public utility, and its name was changed by dropping the word "Main" — thus creating the Fire Brigade Union of the Republic of Poland. By the same decree, the Union was given a new statute that reorganised its governing bodies and gave it a more coherent structure, divided into provinces and counties. As a result of these changes, the establishment of new fire brigades intensified. A further change came in 1934, when the Law on Protection against Fires and Other Calamities was promulgated — the first legal act of its kind passed in independent Poland.

On the basis of the regulations of the 1930s, the Union operated until the Sec-

ond World War. Among the tasks it performed was training — firefighting and officers' courses were organised. The Union's Technical Department developed and approved norms for firefighting equipment; a special section for professional brigades oversaw the work of professional fire services. Firefighting press was also published, and the Union continued its educational and cultural activities. Data from 1938 records 2,561 common rooms, 707 libraries and reading rooms, 1,485 theatre groups and 1,020 bands.

After the end of hostilities, work began on rebuilding fire stations and firefighting structures, as the war had caused enormous losses in people and equipment.

The catastrophe of the Second World War did not spare the fire brigades. The selfless work of firefighters during the September fighting, particularly in extinguishing the effects of bombardment, exacted losses in both personnel and equipment. The advancing German forces did not always distinguish between military and firefighting uniforms, which also contributed to tragic errors in which firefighters perished. In place of the dissolved Fire Brigade Union, the Germans created the office of Commissarial Technical Director of the Polish Fire Brigades,

subordinate to the German Order Police, to which the Polish fire brigades were in turn subject. After agreement with the underground authorities, Colonel Jerzy Lgocki assumed this position. Upon taking office, he began to organise, together with his subordinates — among them Józef Mikula, former provincial fire inspector in the Silesian province — the Firefighters' Resistance Movement "Skała." The SRO "Skała" engaged in the military training of firefighters, sabotage, the concealment and transport of *cichociemni* (special operations soldiers parachuted in from the West) and of people hiding from the Germans, as well as illegal printed materials and weapons.

As the war drew to a close and the front advanced, firefighters undertook diversionary action aimed at halting the re-

moval of firefighting property by the occupiers. After the end of hostilities, work began on rebuilding fire stations and firefighting structures, as the war had caused enormous losses in people and equipment. It is worth noting that in the territories incorporated into the Reich, some volunteer firefighters were conscripted into the German military. The rebuilding of firefighting structures was interrupted by the dissolution in 1949, by the Communist authorities, of the revived Fire Brigade Union, whose leadership had once again been assumed by Bolesław Chomicz. As a replacement for the Union, in 1950 the Main Fire Brigade Headquarters was established, intended to oversee both professional and voluntary brigades. However, subsequent changes undermined the clarity and coherence of its structure, and only the establishment of the State Fire

Service in 1992 restored it. Returning to the voluntary fire brigades — on the wave of the 1956 thaw, permission was granted to re-establish the Union of Voluntary Fire Brigades, uniting voluntary brigades only. The final stage in the Union's rebirth was the restoration of the words "of the Republic of Poland" to its name, which took place in 1992.

From this abundant source — the extraordinarily rich history of the firefighting movement, which I have been able to sketch only in outline — firefighting tradition springs. From there, too, comes the strength of successive generations of firefighters to uphold the good customs that serve the good of us all, which we call tradition.

Piknikas su gaisrininkais. | Picnik with Firefighters.

Ugniagesybos istorija Lietuvoje

Historia pożarnictwa na Litwie

the history of firefighting in Lithuania

Pagal **Artūro Vaišnorą** medžiagą, Ugniagesių Savanorių Draugijos vadovo

Opracowanie skrócone na podstawie materiałów **Artūrasa Vaišnorasa**, prezesa Stowarzyszenia Ochotniczej Służby Strażaków Rejonu Wileńskiego.

Based on materials by **Artūras Vaišnoras**, Head of the Vilnius District Volunteer Firefighters Association

LT •

Ugniagesybos pradžia Lietuvoje

Žmonės nuo seno kovojo su gaisrais, tačiau ilgą laiką organizuotos priešgaisrinės apsaugos nebuvo. Gaisrus gesino patys gyventojai — kibirais, kirviais, ardydami degančius pastatus arba tiesiog stebėdami, kaip ugnis naikina jų turtą. Dideli miestų gaisrai buvo dažni visoje Europoje, ir Lietuva nebuvo išimtis. Nuo XIV iki XVIII amžiaus Vilnių gaisrai nusiaubė mažiausiai 16 kartų.

1536 metais Vilniuje buvo priimti pirmieji sprendimai dėl priešgaisrinės apsaugos: nurodyta statyti namus didesniu atstumu vieną nuo kito ir tiesti tiesesnes gatves, kad būtų sunkiau ugniai plisti. Žygimantas Augustas pavedė įrengti vandentiekio

tinklą, skirtą ne tik gyventojams, bet ir gaisrams gesinti. Vilniui buvo nupirktas apie 100 vandens siurblių — tais laikais tai atitiko Vakarų Europos standartus. Tai liudija, kad XVI amžiuje Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė buvo moderni valstybė ugniagesybos srityje.

XIX amžiaus pradžioje pradėjo formuotis organizuota priešgaisrinė apsauga. 1802 metais Karaliaučiuje buvo išleista pirmoji lietuviška knyga apie ugniagesybą — „Ugnies knygelė“. Antroje XIX amžiaus pusėje ėmė kurtis savanoriškos ugniagesių komandos. Rusijos imperijos valdžia ribojo jų steigimą, tačiau po 1905 metų kurti tokias organizacijas tapo lengviau ir Lietuvoje atsirado apie 25 draugijas.

1914 metais, prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, Lietuvoje jau veikė 79 ugniagesių komandos. Daugelyje miestelių priešgaisrine įranga rūpinosi vietos bendruomenės, ypač žydų kilmės gyventojai.

Ugniagesyba tarpukario Lietuvoje (1918–1940)

Po Pirmojo pasaulinio karo ugniagesybos padėtis buvo labai sunki. Dalis įrangos buvo sunaikinta arba rekvizuota. Gaisrai dažnai buvo gesinami primityviais būdais, keliant pavojų gyventojų gyvybei.

Tačiau visuomenė suprato organizuotos priešgaisrinės apsaugos svarbą, todėl ėmė kurtis savanoriškos komandos. Vienu iš svarbiausių ugniagesybos organizatorių tapo Domininkas Siemaška, siekęs suvienyti visas Lietuvos ugniagesių organizacijas. 1924 metais Kaune įvyko pirmasis Lietuvos ugniagesių draugijų suvažiavimas.

Didžiausia problema buvo finansavimas. Valstybė nepriėmė aiškaus ugniagesybą reglamentuojančio įstatymo, todėl savivaldybės šiam tikslui skyrė labai skirtingas lėšas. Kai kurios neskyrė beveik nieko, o kitos ugniagesybai skirdavo

Artūras Vaišnoras, Vilniaus rajono savanoriškos ugniagesių tarnybos asociacija, pirmininkas. | Artūras Vaišnoras, prezes Stowarzyszenia Ochotniczej Straży Pożarnej Rejonu Wileńskiego. | Artūras Vaišnoras, President of the Vilnius District Volunteer Fire Service Association.

nemažą dalį savo biudžeto. Savanoriai provincijoje dažnai išsilaikydavo iš aukų, renginių organizavimo, šokių vakarų ir kitų iniciatyvų.

1926 metais buvo parengtas ugniagesybos įstatymo projektas, tačiau jis nebuvo priimtas. Tik 1935 metais pasirodė naujas projektas, kuris taip pat neišsprendė visų problemų.

Tarpukario ugniagesybos pagrindą sudarė savanoriai, tarp kurių buvo daug Lietuvos žydų.

Tarpukario ugniagesybos pagrindą sudarė savanoriai, tarp kurių buvo daug Lietuvos žydų. Litvakiai, gyvenę miestuose ir miesteliuose, kūrė ugniagesių komandas, kad apsaugotų savo turtą nuo dažnų gaisrų. Vėliau pradėjo kurtis ir Lietuvos šaulių sąjungos ugniagesių padaliniai.

1930–1940 metais Lietuvoje daugėjo mišrių padalinių, kuriuose tarnavo tiek savanoriai, tiek etatiniai specialistai — vairuotojai, mechanikai ar vadai. Nepaisant finansinių sunkumų, ugniagesiai sėkmingai gesino gaisrus ir gelbėjo žmones.

Ugniagesyba Vilniuje ir Klaipėdos krašte

Lietuvai atgavus Vilnį 1939 metais, ten veikė profesionali miesto ugniagesių komanda, turėjusi modernios įrangos ir dirbtuves. Kitose Vilniaus krašto vietovėse dirbo daugiausia ugniagesiai savanoriai. Žinoma, kad savanoriškos komandos veikė Nemenčinėje, Paberžėje ir Buivydžiuose.

Klaipėdos krašte ugniagesyba buvo organizuota pagal vokišką modelį. 1936 metais priimtas reglamentas numatė, kad visi gy-

ventojai privalo padėti gesinti gaisrus. Vietovės, turinčios įrangos, privalėjo remti ir kaimynines vietoves. Ši sistema buvo geriau organizuota nei likusioje Lietuvos dalyje.

Sovietinės ir nacistinės okupacijos laikotarpis

1940 metais sovietai uždraudė Lietuvos šaulių sąjungą ir kitas organizacijas, likvidavo ir Lietuvos ugniagesių organizacijų sąjungą. Savanoriška veikla tapo neaiški, todėl dalis padalinių buvo perduota savivaldybėms.

1941–1944 metais Lietuvos ugniagesybą ištiko tragedija. Holokausto metu buvo nužudyta daugiau nei 2000 žydų ugniagesių savanorių. Ugniagesių skaičius Lietuvoje sumažėjo daugiau nei keturis kartus.

Po karo sovietai sukūrė centralizuotą sistemą. Didžiausiuose miestuose buvo kuriami profesionalūs, sukarinti ugniagesių padaliniai, o kaimuose veikė savanoriškos komandos. 1949 metais buvo įkurta Lietuvos TSR savanoriška ugniagesių draugija, vienijusi savanorius iš visos Lietuvos.

Kolūkiuose buvo kuriami nedideli ugniagesių padaliniai, dažnai turintys tik rankinius siurblius arba vieną automobilį. Nepaisant to, savanoriai ne kartą išgelbėjo miestelius nuo didelių gaisrų.

1957 metais sistema galutinai atsisakė savanoriško modelio — padaliniuose daugėjo etatinių darbuotojų, ir ugniagesyba tapo profesionalia tarnyba.

Ugniagesiai nepriklausomoje Lietuvoje

Atkūrus nepriklausomybę ir žlugus kolūkių sistemai, kaimiškoji ugniagesyba atsidadė pavojuje. Daug padalinių išliko tik dėl entuziastų pastangų. Atskiruose rajonuose ėmė kurtis ugniagesių savanorių organizacijos, ieškojusios finansinės paramos, pirkusios naudotą įrangą ir savarankiškai organizavusios savo veiklą.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas ilgą laiką skeptiškai vertino savanorių veiklą, tačiau jie išliko svarbia vietos bendruomenių dalimi.

Vienas ryškiausių pavyzdžių — Nemenčinės savanoriška ugniagesių komanda, kurios istorija siekia tarpukarį. 2001 metais ten buvo atnaujinta savanoriška veikla, restauruotas senas gaisri-

nis automobilis „Scania“, o 2024 metais ugniagesiai savanoriai iš nuosavų lėšų nupirko ir perstatė naują gaisrinį automobilį su 8000 litrų talpos cistena.

Šiuo metu savanoriškų ugniagesių komandų veikla tęsiama Avižieniuose, Paberžėje, Kalvelių ir Nemenčinėje. Nepaisant sunkumų, savanoriškos ugniagesybos tradicija Lietuvoje išlieka gyva.

PL •

Początki pożarnictwa na Litwie

Ludzie od dawna zmagali się z pożarami, jednak przez długi czas nie istniała zorganizowana ochrona przeciwpożarowa. Pożary gasili sami mieszkańcy — za pomocą wiader, siekier, rozbierając płonące budynki lub po prostu obserwując, jak ogień niszczy ich dobytek. Wielkie pożary miast były częste w całej Europie, a Litwa nie stanowiła wyjątku. Wilno od XIV do XVIII wieku zostało spustoszone przez pożary co najmniej 16 razy.

W 1536 roku w Wilnie podjęto pierwsze decyzje dotyczące ochrony przeciwpożarowej: nakazano budować domy w większych odstępach i wytyczać prostsze ulice, aby utrudnić rozprzestrzenianie się ognia. Zygmunt August polecił zorganizować sieć wodociągową przeznaczoną nie tylko dla mieszkańców, ale również do gaszenia pożarów. Dla Wilna zakupiono około 100 pomp wodnych — na tamte czasy odpowiadało to standardom Europy Zachodniej. Świadczy to o tym, że w XVI wieku Wielkie Księstwo Litewskie było nowoczesnym państwem w dziedzinie pożarnictwa.

Na początku XIX wieku zaczęła się kształtować zorganizowana ochrona przeciwpożarowa. W 1802 roku w Królewcu wydano pierwszą litewską książkę o pożarnictwie — „Książeczkę o ogniu” (*Ugnies knygelė*). W drugiej połowie XIX wieku zaczęły powstawać ochotnicze straże pożarne. Władze Imperium Rosyjskiego ograniczały ich tworzenie, jednak po 1905 roku zakładanie takich organizacji stało się łatwiejsze i na Litwie powstało około 25 stowarzyszeń.

W 1914 roku, wraz z wybuchem I wojny światowej, na Litwie działało już 79 straży pożarnych. W wielu miasteczkach sprzętem pożarniczym zajmowały się lokalne społeczności, szczególnie mieszkańcy pochodzenia żydowskiego.

Požarnictwo w międzywojennej Litwie (1918–1940)

Po I wojnie światowej stan pożarnictwa był bardzo trudny. Część sprzętu została zniszczona lub zarekwirowana. Pożary często gaszono prymitywnymi metodami, narażając życie mieszkańców.

Piknikas su gaisrininkais. | Piknik ze strażakami. | Picnic with Firefighters.

Spółeczeństwo dostrzegało jednak znaczenie zorganizowanej ochrony przeciwpożarowej, dlatego zaczęły powstawać ochotnicze drużyny. Jednym z najważniejszych organizatorów pożarnictwa został Domininkas Siemaška, który dążył do zjednoczenia wszystkich litewskich organizacji strażackich. W 1924 roku w Kownie odbył się pierwszy zjazd litewskich stowarzyszeń strażackich.

Największym problemem było finansowanie. Państwo nie przyjęło jasnej ustawy regulującej pożarnictwo, dlatego samorządy przeznaczały na ten cel bardzo różne środki. Niektóre nie przeznaczały niemal nic, podczas gdy inne wydawały na pożarnictwo znaczną część swojego budżetu. Ochotnicy na prowincji często utrzymywali się z darowizn, organizacji imprez, zabaw tanecznych i innych inicjatyw.

Podstawę pożarnictwa w okresie międzywojennym stanowili ochotnicy, wśród których było wielu litewskich Żydów.

W 1926 roku opracowano projekt ustawy o pożarnictwie, jednak nie został on uchwalony. Dopiero w 1935 roku pojawił się nowy projekt, który również nie rozwiązał wszystkich problemów.

Podstawę pożarnictwa w okresie międzywojennym stanowili ochotnicy, wśród których było wielu litewskich Żydów. Litwacy mieszkający w miastach i miasteczkach zakładali straże pożarne, aby chronić swój majątek przed częstymi pożarami. Później zaczęły powstawać także strażackie oddziały Związku Strzelców Litewskich.

W latach 1930–1940 na Litwie przybywało mieszanych jednostek, w których służyli zarówno ochotnicy, jak i zatrudnieni specjaliści — kierowcy, mechanicy czy dowódcy. Pomimo trudności finansowych strażacy skutecznie gasili pożary i ratowali ludzi.

Požarnictwo w Wilnie i Kraju Kłajpedzkim

Po odzyskaniu Wilna przez Litwę w 1939 roku działała tam zawodowa miejska straż pożarna dysponująca nowoczesnym sprzętem i warsztatami. W innych miejscowościach Wileńszczyzny pracowali głównie strażacy ochotnicy. Wiadomo, że ochotnicze drużyny działały w Niemenczynie, Podbrzeziu i Bujwidzach.

W Kraju Kłajpedzkim pożarnictwo było zorganizowane według modelu niemieckiego. Regulamin przyjęty w 1936 roku przewidywał, że wszyscy mieszkańcy mają obowiązek pomagać w gaszeniu pożarów. Miejscowości posiadające sprzęt musiały

również wspierać sąsiednie miejscowości. System ten był lepiej zorganizowany niż w pozostałej części Litwy.

Okres okupacji sowieckiej i niemieckiej

W 1940 roku Sowieci zdelegalizowali Związek Strzelców Litewskich i inne organizacje, likwidując także Związek Organizacji Strażackich Litwy. Działalność ochotnicza stała się niejasna, dlatego część jednostek przekazano samorządom.

W latach 1941–1944 pożarnictwo litewskie dotknęła tragedia. W czasie Holokaustu zamordowano ponad 2000 żydowskich strażaków ochotników. Liczba strażaków na Litwie zmniejszyła się ponad czterokrotnie.

Po wojnie Sowieci stworzyli scentralizowany system. W największych miastach powoływano zawodowe, zmilitaryzowane jednostki straży pożarnej, natomiast na wsiach działały ochotnicze drużyny. W 1949 roku utworzono Ochotnicze Towarzystwo Strażackie Litewskiej SRR, skupiające ochotników z całej Litwy.

W kolchozach tworzone niewielkie jednostki strażackie, często dysponujące jedynie ręcznymi pompami lub jednym samochodem. Mimo to ochotnicy wielokrotnie ratowali miasteczka przed wielkimi pożarami.

W 1957 roku system ostatecznie odszedł od modelu ochotniczego — w jednostkach rosła liczba etatowych pracowników, a pożarnictwo stało się profesjonalną służbą.

Strażacy w niepodległej Litwie

Po odzyskaniu niepodległości i upadku systemu kolchozowego pojawiło się zagrożenie dla wiejskiego pożarnictwa. Wiele jednostek przetrwało wyłącznie dzięki zaangażowaniu pasjonatów. W poszczególnych rejonach zaczęły powstawać organizacje strażaków ochotników, które poszukiwały wsparcia finansowego, kupowały używany sprzęt i samodzielnie organizowały swoją działalność.

Departament Ochrony Przeciwpowodzi i Ratownictwa przez długi czas sceptycznie podchodził do działalności ochotników, jednak pozostali oni ważną częścią lokalnych społeczności.

Jednym z najbardziej wyrazistych przykładów jest Ochotnicza Straż Pożarna w Niemenczynie, której historia sięga okresu międzywojennego. W 2001 roku wznowiono tam działalność ochotniczą, odrestaurowano stary samochód pożarniczy „Sca-

nia”, a w 2024 roku strażacy ochotnicy zakupili ze środków własnych i przebudowali nowy wóz strażacki o pojemności zbiornika 8000 litrów.

Obecnie działalność ochotniczych straży pożarnych jest kontynuowana w Awizieniach, Podbrzeziu, Kowalczykach i Niemenczynie. Pomimo trudności tradycja ochotniczego pożarnictwa na Litwie pozostaje żywa.

EN •

The origins of firefighting in Lithuania

People have fought fires since time immemorial, yet for a long time there was no organised fire protection. Fires were extinguished by the residents themselves — using buckets and axes, pulling down burning buildings, or simply watching as the flames consumed their possessions. Great urban conflagrations were common across Europe, and Lithuania was no exception. Between the fourteenth and eighteenth centuries, Vilnius was devastated by fire on at least 16 occasions.

In 1536, the first fire protection measures were adopted in Vilnius: houses were required to be built at greater distances from one another, and streets to be laid out in straighter lines to impede the spread of fire. Sigismund Augustus ordered the construction of a water supply network intended not only for the inhabitants but also for firefighting. Approximately 100 water pumps were purchased for Vilnius — by the standards of the time, this was on a par with Western Europe. This testifies to the fact that in the sixteenth century the Grand Duchy of Lithuania was a modern state in the field of fire protection.

At the beginning of the nineteenth century, organised fire protection began to take shape. In 1802, the first Lithuanian book on firefighting was published in Königsberg — the Booklet on Fire (Ugnies knygelė). In the second half of the nineteenth century, volunteer fire brigades began to emerge. The authorities

of the Russian Empire restricted their establishment, but after 1905 the founding of such organisations became easier, and around 25 associations were created in Lithuania.

By 1914, when the First World War broke out, 79 fire brigades were already operating in Lithuania. In many small towns, firefighting equipment was maintained by local communities, particularly residents of Jewish origin.

Firefighting in interwar Lithuania (1918–1940)

After the First World War, the state of firefighting was dire. Some equipment had been destroyed or requisitioned. Fires were often extinguished by primitive means, putting the lives of residents at risk.

Society recognised the importance of organised fire protection, however, and volunteer brigades began to be established. One of the most important organisers of firefighting was Domininkas Siemaška, who strove to unite all Lithuanian firefighting organisations. In 1924, the first congress of Lithuanian firefighting associations took place in Kaunas.

The greatest problem was funding. The state did not adopt a clear law regulating firefighting, and so municipalities allocated very different amounts for this purpose. Some allocated almost nothing, while others devoted a considerable portion of their

budgets to fire protection. Volunteers in the provinces often sustained themselves through donations, the organisation of events, dances and other initiatives.

The backbone of interwar firefighting was the volunteer corps, among whose members were many Lithuanian Jews.

In 1926, a draft firefighting law was drawn up, but it was never enacted. A new draft appeared only in 1935, and it too failed to resolve all the problems.

The backbone of interwar firefighting was the volunteer corps, among whose members were many Lithuanian Jews. Litvaks living in towns and small cities established fire brigades to protect their property from frequent fires. Later, firefighting detachments of the Lithuanian Riflemen's Union also began to be formed.

In the years 1930–1940, the number of mixed units in Lithuania grew, in which both volunteers and salaried specialists — drivers, mechanics and commanders — served together. Despite financial difficulties, firefighters effectively extinguished fires and saved lives.

Firefighting in Vilnius and the Klaipėda Region

After Lithuania recovered Vilnius in 1939, the city had a professional municipal fire brigade equipped with modern apparatus and workshops. In other localities of the Vilnius region, firefighters were mainly volunteers. It is known that volunteer brigades operated in Nemenčinė, Paberžė and Buivydžiai.

In the Klaipėda Region, firefighting was organised along the German model. Regulations adopted in 1936 stipulated that all residents were obliged to assist in extinguishing fires. Localities possessing equipment were also required to support neighbouring localities. This system was better organised than in the rest of Lithuania.

The period of Soviet and German occupation

In 1940, the Soviets outlawed the Lithuanian Riflemen's Union and other organisations, dissolving the Union of Lithuanian Firefighting Organisations as well. Volunteer activity became uncertain, and some units were transferred to municipal authorities.

Between 1941 and 1944, Lithuanian firefighting suffered a tragedy. During the Holocaust, more than 2,000 Jewish volunteer firefighters were murdered. The number of firefighters in Lithuania fell by more than fourfold.

After the war, the Soviets created a centralised system. In the largest cities, professional, militarised fire brigades were established, while volunteer brigades continued to operate in rural areas. In 1949, the Volunteer Fire Society of the Lithuanian SSR was founded, uniting volunteers from across Lithuania.

On collective farms, small firefighting units were formed, often equipped with nothing more than hand pumps or a single vehicle. Despite this, volunteers saved towns from major fires on numerous occasions.

In 1957, the system definitively abandoned the volunteer model — the number of salaried personnel in the units grew, and firefighting became a professional service.

Firefighters in independent Lithuania

After the restoration of independence and the collapse of the collective farm system, rural firefighting came under threat. Many units survived solely thanks to the dedication of enthusiasts.

In individual districts, volunteer firefighter organisations began to emerge, seeking financial support, purchasing second-hand equipment and independently organising their activities.

The Fire Protection and Rescue Department long viewed volunteer activity with scepticism, yet volunteers remained an important part of local communities.

One of the most striking examples is the Volunteer Fire Brigade in Nemenčinė, whose history stretches back to the interwar pe-

riod. In 2001, volunteer activity was resumed there, an old “Scania” fire engine was restored, and in 2024, volunteer firefighters purchased and rebuilt — from their own funds — a new fire engine with an 8,000-litre tank.

At present, volunteer fire brigade activity continues in Avižieniai, Paberžė, Kalveliai and Nemenčinė. Despite the difficulties, the tradition of volunteer firefighting in Lithuania remains alive.

Sėdi iš dešinės į kairę: Elvira Černikova - Vilniaus rajono savivaldybės priešgaisrinės tarnybos buhalterė; Kęstutis Velikianecas - Vilniaus rajono savivaldybės priešgaisrinės tarnybos direktorius; Artūras Vaišnoras - Vilniaus rajono ugniagesių savanorių draugijos pirmininkas; Andrzej Waszczeniuk, Korycino, Lenkijos Respublika savivaldybės išdininkas. | Siedzą od prawej do lewej: Elvira Černikova - księgowa Straży Pożarnej Samorządu Rejonu Wileńskiego; Kęstutis Velikianecas - dyrektor Straży Pożarnej Samorządu Rejonu Wileńskiego; Artūras Vaišnoras - prezes Stowarzyszenia Ochotniczych Strażaków Rejonu Wileńskiego; Andrzej Waszczeniuk - skarbnik gminy Korycin, Rzeczpospolita Polska. | Seated from right to left: Elvira Černikova - accountant of the Vilnius District Municipal Fire Service; Kęstutis Velikianecas - director of the Vilnius District Municipal Fire Service; Artūras Vaišnoras - chairman of the Vilnius District Volunteer Firefighters Association; Andrzej Waszczeniuk - treasurer of Korycin Municipality, Republic of Poland.

Šv. Florijono globoje: Lietuvos ugniagesybos istorija

Pod opieką św. Floriana: historia litewskiego pożarnictwa

Under the Patronage of St Florian: A Brief History of Lithuanian Firefighting

Pagal **Skirmanto Andriušio** medžiagą. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie VRM

Opracowanie skrócone na podstawie materiałów **Skirmantasa Andriušisa**. Departament Ochrony Przeciwpozarowej i Ratownictwa przy MSW

Based on materials by **Skirmantas Andriušis**, Fire Protection and Rescue Department, Ministry of the Interior

LT •

Ugniagesybos ištakos Lietuvoje

Kova su gaisrais Lietuvoje prasidėjo dar Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais. XVI a. Vilniuje buvo priimami pirmieji priešgaisriniai reikalavimai: miesto gyventojai privalėjo turėti gesinimo priemones, o namai buvo statomi taip, kad ugnis neplistų. Vėliau uždrausta statyti medi-

nus pastatus miesto centre ir įsakyta stogus dengti čerpėmis. Šios priemonės rodo, kad gaisrų prevencija buvo svarbi jau ankstyvaisiais laikais.

Profesionalios ugniagesybos pradžia laikoma 1802 m. gegužės 26 d., kai Vilniuje buvo įsteigta pirmoji miesto ugniagesių komanda. Joje dirbo 45 ugniagesiai, va-

dovaujami brandmeisterio. Komanda turėjo gesinimo įrangą, vandens transportavimo priemones ir kitą inventorių. Tais pačiais metais pasirodė ir pirmasis lietuviškas priešgaisrinės apsaugos leidinys „Ugnies knygelės“.

XIX a. antroje pusėje Lietuvoje sparčiai kūrėsi savanoriškos gaisrininkų draugijos.

Jos vienijo žmones, kurie savo lėšomis ir darbu saugojo bendruomenes nuo gaisrų. Iki Pirmojo pasaulinio karo Lietuvoje veikė apie 80 tokių draugijų.

Ugniagesyba nepriklausomoje Lietuvoje (1918–1940)

Vienas svarbiausių tarpukario ugniagesybos organizatorių buvo Domininkas Sie-

maška. Jis 1913 m. subūrė Šnipiškių savanorių ugniagesių komandą, aktyviai dalyvavo gesinant gaisrus ir rūpinosi ugniagesybos plėtra valstybėje. 1923 m. pradėjo leisti pirmąjį Lietuvos ugniagesių žurnalą „Lietuvos gaisrininkas“.

Tarpukariu veikė įvairių rūšių ugniagesių organizacijos: savanorių, savivaldybių, kariuomenės, geležinkelio ir Lietuvos šaulių sąjungos ugniagesiai. Siekiant ko-

ordinuoti jų veiklą, 1924 m. buvo įkurta Lietuvos ugniagesių organizacijų sąjunga (LUOS). Ji rūpinosi ugniagesių mokymu, technikos tobulinimu, ryšiais su užsieniu ir profesijos populiarinimu.

Didžiausia problema buvo finansavimas. Valstybė neturėjo vieningos priešgaisrinės apsaugos finansavimo sistemos, todėl dauguma ugniagesių organizacijų išsilaikė savivaldybių, rėmėjų ir pačių narių lėšomis.

Skirmantas Andriušis, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie VRM. | Skirmantas Andriušis, Departament Ochrony Przeciwpozarowej i Ratownictwa przy MSW. | Skirmantas Andriušis, Fire and Rescue Department under the Ministry of the Interior.

Ugniagesiai gelbėtojai išlieka labiausiai visuomenės vertinama institucija Lietuvoje – jais pasitiki apie 90 proc. gyventojų.

1918–1940 m. Lietuvoje kilo apie 27 tūkst. gaisrų, sudegė daugiau kaip 45 tūkst. pastatų. Dažniausios nelaimių priežastys buvo neatsargus elgesys su ugnimi, statybos pažeidimai, netvarkingi kaminai, perkūnija ir padegimai.

Okupacijų laikotarpis

Pirmosios sovietų okupacijos metu buvo panaikintos nepriklausomos ugniagesių organizacijos, uždrausta LUOS veikla, dalis ugniagesių vadovų represuoti. Nacių

okupacijos metais tarp Holokausto aukų buvo ir daug žydų tautybės ugniagesių.

Antrosios sovietų okupacijos laikotarpiu ugniagesyba tapo profesionalia valstybės tarnyba. Buvo modernizuojama technika ir stiprinama priešgaisrinė apsauga, ypač strategiškai svarbiuose objektuose.

Ugniagesiai gelbėtojai atkūrus nepriklausomybę

1990 m. įkurtas Priešgaisrinės apsaugos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, vėliau tapęs Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentu (PAGD). Nuo 1994 m. ugniagesiams pavesta ne tik gesinti gaisrus, bet ir vykdyti gelbėjimo darbus.

Per kelis dešimtmečius buvo atliktos svarbios reformos: įsteigtos profesionalios priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos, priimtas Priešgaisrinės saugos įstatymas, įkurta Ugniagesių gelbėtojų mokykla, o

prie departamento prijungtos civilinės saugos ir pagalbos tarnybos. 2016 m. įteisintas savanorių ugniagesių statusas.

Šiandien

Per 35 nepriklausomybės metus PAGD tapo viena svarbiausių Lietuvos vidaus saugumo institucijų. Šiuo metu departamente dirba daugiau kaip 4000 darbuotojų, iš jų apie 2600 – ugniagesiai gelbėtojai. Jie ne tik gesina gaisrus ir gelbsti žmones, bet ir stiprina civilinę saugą, rengia visuomenę ekstremalioms situacijoms bei vysto perspėjimo sistemas.

Ugniagesiai gelbėtojai išlieka labiausiai visuomenės vertinama institucija Lietuvoje – jais pasitiki apie 90 proc. gyventojų. Šis pasitikėjimas pelnytas profesionalumu, pasiaukojimu ir nuolatiniu darbu saugant žmonių gyvybes bei turtą.

Artimui pagalba, Dievui – garbė.

Od pierwszych przepisów przeciwpożarowych do zawodowej straży

Historia ochrony przeciwpożarowej na Litwie sięga czasów Wielkiego Księstwa Litewskiego. Już w XVI wieku w Wilnie wprowadzano przepisy mające ograniczać skutki pożarów. W 1522 r. załoga miejska została zobowiązana do ochrony mieszkańców przed pożarami i innymi zagrożeniami. W kolejnych latach nakazano właścicielom domów posiadanie sprzętu gaśniczego, regulowano sposób zabudowy miasta, a w 1766 r. zakazano budowy drewnianych budynków i nakazano stosowanie dachówki.

Początki zawodowego pożarnictwa wiążą się z utworzeniem 26 maja 1802 r. pierwszej miejskiej straży pożarnej w Wilnie. Jednostka liczyła 45 strażaków i była wyposażona w sikawki, beczki na wodę, haki oraz skórzane wiadra. W tym samym roku ukazał się pierwszy litewski podręcznik ochrony przeciwpożarowej „Ugnies knygelės” („Książeczki o ogniu”). W 1815 r. podobna stała służba rozpoczęła działalność w Kownie.

W drugiej połowie XIX wieku dynamicznie rozwijał się ruch straży ochotniczych. W wielu miastach Litwy powstawały towarzystwa strażackie, które przed I wojną światową liczyły już około 80 organizacji. Ich członkowie poświęcali własny czas i

środki na ochronę lokalnych społeczności przed pożarami.

Požarnictwo w niepodległej Litwie (1918–1940)

Jedną z najważniejszych postaci litewskiego pożarnictwa był Domininkas Siemaška, organizator nowoczesnej straży pożarnej. Już w 1913 r. stworzył ochotniczą jednostkę na Śnipiszkach w Wilnie. Podczas I wojny światowej jego strażacy pełnili również funkcje porządkowe i ochronne. Po odzyskaniu niepodległości Siemaška aktywnie uczestniczył w organizacji systemu ochrony przeciwpożarowej, a w 1923 r. rozpoczął wydawanie pierwszego litewskiego czasopisma strażackiego „Lietuvos gaisrininkas”.

W okresie międzywojennym działały straże ochotnicze, samorządowe, wojskowe, kolejowe oraz jednostki Związku Strzelców Litewskich. W celu koordynacji ich działalności w 1924 r. powołano Litewski Związek Organizacji Strażackich (LUOS), który zajmował się szkoleniem strażaków, popularyzacją wiedzy pożarniczej oraz reprezentowaniem ich interesów wobec władz.

Największym problemem pozostawało finansowanie. Państwo nie stworzyło jednolitego systemu utrzymania straży pożarnych, dlatego ciężar ten spoczywał głównie na samorządach i organizacjach

społecznych. Ochotnicze straże utrzymywały się często dzięki składkom, darowiznom oraz działalności społecznej.

W latach 1918–1940 na Litwie odnotowano około 27 tysięcy pożarów, w których spłonęło ponad 45 tysięcy budynków. Najczęstszymi przyczynami były nieostrożność, wadliwe budownictwo, zaniedbane kominy i piece, wyładowania atmosferyczne oraz podpalenia.

Strażacy ratownicy cieszą się największym zaufaniem społecznym spośród wszystkich instytucji publicznych — ufa im około 90% mieszkańców Litwy.

Okres okupacji i odbudowa po 1990 roku

Pierwsza okupacja sowiecka przyniosła likwidację niezależnych organizacji strażackich i represje wobec wielu działaczy pożarnictwa. W czasie okupacji niemieckiej ofiarami Holokaustu padło również wielu strażaków pochodzenia żydowskiego. Po 1944 r. pożarnictwo zostało podporządkowane systemowi

radzieckiemu i stopniowo przekształciło się w służbę zawodową. Jednocześnie następowała jego modernizacja, związana z ochroną strategicznych zakładów przemysłowych.

Po odzyskaniu niepodległości rozpoczęto budowę nowoczesnego systemu ratowniczego. W 1990 r. utworzono Departament Ochrony Przeciwpożarowej przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, który w 1999 r. przyjął obecną nazwę — Departament Ochrony Przeciwpożarowej i Ratownictwa. Strażacy otrzymali również zadania ratownicze, a kolejne reformy doprowadziły do utworzenia profesjonalnych służb ratowniczo-gaśniczych, szkoły straža-

ków ratowników oraz integracji systemu ochrony ludności i numeru alarmowego.

Ważnym krokiem było także prawne uregulowanie działalności strażaków ochotników, które weszło w życie w 2016 r.

Współczesność

Obecnie Departament Ochrony Przeciwpożarowej i Ratownictwa jest jedną z kluczowych instytucji bezpieczeństwa państwa litewskiego. Zatrudnia ponad 4000 pracowników, w tym około 2600 strażaków ratowników. Odpowiada nie tylko za gaszenie pożarów i ratowanie życia, lecz

także za rozwój ochrony ludności cywilnej oraz przygotowanie społeczeństwa do sytuacji kryzysowych.

Strażacy ratownicy cieszą się największym zaufaniem społecznym spośród wszystkich instytucji publicznych — ufa im około 90% mieszkańców Litwy. Do 2030 r. planowana jest dalsza modernizacja systemu ochrony ludności, rozbudowa systemów ostrzegania oraz zwiększanie odporności społeczeństwa na zagrożenia.

Pomoc bliźniemu — chwala Bogu.

EN •

From Early Fire Prevention to Professional Firefighting

The history of firefighting in Lithuania dates back to the time of the Grand Duchy of Lithuania. As early as the sixteenth century, authorities introduced measures to protect cities from devastating fires. In 1522, the garrison of Vilnius was tasked with protecting residents from fires and other threats. Later regulations required homeowners to possess

firefighting equipment, prescribed safer urban planning, and eventually prohibited wooden construction in parts of the city. These measures reflected a growing understanding of fire prevention as an essential public responsibility.

Professional firefighting began on 26 May 1802, when the Vilnius Municipal Fire Brigade, the first organised fire service in Lithuania, was established. The brigade consisted of 45 firefighters equipped

with pumps, barrels, hooks and leather buckets. The same year saw the publication of the first Lithuanian-language fire protection manual, *Ugnies knygelės* ("Booklet on Fire"). In 1815, Kaunas established a permanent fire protection and night-watch unit.

During the second half of the nineteenth century, volunteer fire societies spread across Lithuania. Local communities organised and financed fire protection ef-

forts, and by the outbreak of the First World War approximately 80 fire societies were operating throughout the country. These organisations played a crucial role in protecting lives and property while fostering civic engagement.

Firefighting in Independent Lithuania (1918–1940)

One of the key figures in modern Lithuanian firefighting was Domininkas Siemaška.

In 1913, he organised a volunteer brigade in Vilnius's Šnipiškės district. During the First World War, his unit guarded warehouses, barracks and residential buildings, continuing to protect the city even after German forces entered Vilnius.

Following Lithuania's independence, Siemaška became a leading advocate for firefighting development. He participated in the Paris Peace Conference in 1919, helped organise new brigades, as-

sisted in combating the major Kaunas fire of 1920, and launched the country's first firefighting journal, *Lietuvos gaisrininkas* ("The Lithuanian Firefighter"), in 1923.

Fire protection during the interwar period relied on a combination of volunteer, municipal, military, railway and Riflemen's Union fire brigades. To coordinate these diverse organisations, the Lithuanian Union of Firefighting Organisations (LUOS) was established in 1924. It promoted profes-

Piknikas su gaisrininkais. | Piknik ze strážakami. | Picnic with Firefighters.

sional training, public education, international cooperation and the advancement of firefighting throughout the country.

Despite these achievements, financing remained a persistent challenge. No unified state funding system existed, leaving municipalities and volunteer organisations responsible for maintaining fire services. Many rural brigades depended on donations, membership contributions and community events.

Between 1918 and 1940, Lithuania recorded approximately 27,300 fires, which destroyed around 45,600 buildings. About 450 people lost their lives, while roughly 2,000 were injured. The leading causes of fires were careless use of fire, building-code violations, poorly maintained chimneys and stoves, lightning strikes and arson.

Occupation, Modernisation and Independence

The first Soviet occupation (1940–1941) brought the dissolution of independent firefighting organisations, including those associated with the Lithuanian Riflemen's Union. LUOS was banned, and many firefighting leaders faced repression. During the Nazi occupation (1941–1944), many Jewish firefighters were among the victims of the Holocaust.

Under the second Soviet occupation (1944–1990), firefighting evolved from a largely volunteer system into a pro-

fessional service. Although integrated into the Soviet administrative structure, firefighting remained less ideologically controlled than many other institutions. Significant investments in equipment and infrastructure were made, particularly to protect strategic industrial facilities.

Firefighter-rescuers enjoy the highest level of public trust among Lithuanian institutions, with around 90% of citizens expressing confidence in their work.

Following the restoration of Lithuanian independence in 1990, a modern national fire and rescue system was established. The Fire Protection Department was created under the Ministry of the Interior and later became the Fire Protection and Rescue Department (FPRD). In addition to firefighting, the department assumed responsibility for rescue operations, civil protection and emergency response coordination.

Major reforms included the creation of professional rescue and firefighting services, adoption of the Law on Fire Protection, establishment of the Firefighter-Rescuer School, integration of civil protection functions, and recognition of

volunteer firefighters through legislation enacted in 2016.

Fire Protection and Rescue Today

Over the past 35 years, the FPRD has become a cornerstone of Lithuania's internal security system. The department employs more than 4,000 personnel, including approximately 2,600 firefighter-rescuers. Its responsibilities extend beyond firefighting to rescue operations, disaster management, civil protection and public preparedness.

Firefighter-rescuers enjoy the highest level of public trust among Lithuanian institutions, with around 90% of citizens expressing confidence in their work. This trust reflects decades of professionalism, dedication and service to society.

Looking ahead, Lithuania plans to strengthen its civil protection system through 2030 by modernising shelters, expanding public warning systems and improving preparedness for emergencies and contemporary security challenges.

Service to one's neighbour — glory to God.

03

Sveikinimai Gratulacje Congratulations

• 91

**Vilniaus rajono savivaldybės meras
Robert Duchnevič**

Mer Samorządu Rejonu Wileńskiego
Robert Duchniewicz

Mayor of the Vilnius District Municipality
Robert Duchnevič

• 95

**J.E. Lietuvos Respublikos ambasadorė
prie Šventojo Sosto ir Maltos ordino
dr. Sigita Maslauskaitė-Mažylienė**

J.E. Ambasador Republiki Litewskiej przy
Stolicy Apostolskiej i Zakonie Maltańskim
dr Sigita Maslauskaitė-Mažylienė

H.E. Ambassador of the Republic of Lithuania
to the Holy See and the Order of Malta,
Dr Sigita Maslauskaitė-Mažylienė

• 99

**Lietuvos Respublikos vidaus reikalų
ministras Vladislav Kondratovič**

Minister Spraw Wewnętrznych Republiki
Litewskiej Władysław Kondratowicz

Minister of the Interior of the Republic of
Lithuania Vladislav Kondratovič

• 103

**Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo
Departamento direktorius vidaus tarnybos
generolas Renatas Požėla**

Dyrektor Departamentu Ochrony
Przeciwpożarowej i Ratownictwa, generał
służby wewnętrznej Renatas Požėla

Renatas Požėla, Director of the Fire and
Rescue Department, General of the Internal
Service

• 107

**Valdas Krulikauskas Vyresnysis patarėjas,
Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
(Pasirengimo pareigūnas)**

Valdas Krulikauskas Starszy Doradca,
Ministerstwo Kultury Republiki Litewskiej
(Oficer ds. Gotowości)

Valdas Krulikauskas Senior Adviser, Ministry
of Culture of the Republic of Lithuania
(Readiness Officer)

Vilniaus rajono savivaldybės meras, **Robert Duchnevič**

Mer Samorządu Rejonu Wileńskiego, **Robert Duchniewicz**

Mayor of the Vilnius District Municipality, **Robert Duchnevič**

LT • —————

Jūsų rankose – itin retos tematikos leidinys, išskirtinis ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio mastu.

Nedidelė Buivydžių parapija Vilniaus rajone ir jos bendruomenė, gyvenanti pačiame Lietuvos, o kartu ir – Europos Sąjungos pasienyje, saugo unikalų religinį paveldą – šv. Florijono *Corpi Santi* relikviją. Tai per šimtmečių karus išsaugotas ir sovietinės okupacijos ateizmo dešimtmečius išgyvenęs sakralinis atminimo ženklas, liudijantis mūsų krašto tikėjimo, kultūros ir istorijos tvarumą.

**Tai per šimtmečių karus
išsaugotas ir sovietinės
okupacijos ateizmo
dešimtmečius išgyvenęs
sakralinis atminimo
ženklas, liudijantis mūsų
krašto tikėjimo, kultūros
ir istorijos tvarumą.**

2025 metais surengta konferencija gali tapti reikšminga pradžia naujiems turizmo ir piligrimystės maršrutams. Svarbi ne tik pati konferencija, bet ir joje skaityti pranešimai, publikuojami šiame leidinyje. Jie padeda šiuolaikinei visuomenei iš naujo atrasti viduramžių Lietuvos kultūrinį bei religinį paveldą.

Labiausiai džiugina vietos žmonių dėmesys savo krašto istorijai ir nuoširdus siekis perduoti ateities kartoms vertybes, kurios buvo brangios jų protėviams. Juk be bendruomenės įsitraukimo istorinė atmintis pamažu nyksta.

Buivydžiai turi išskirtinį potencialą kurti įdomų, patrauklų ir prasmingą pasakojimą – tokį, kuris kalbėtų ne tik apie praeitį, bet ir garintų Vilniaus rajoną toli už jo ribų, visame katalikiškame pasaulyje.

Kiekvienam, kuris skaitys šį leidinį, linkiu apsilankyti Buivydžių miestelyje, užsukti į Šv. Jurgio bažnyčią ir savo akimis pamatyti šv. Florijono *Corpi Santi* – tolimąją baroko epochą menantį pėdsaką mūsų krašte. Galbūt šis susitikimas taps įkvėpimu naujiems atradimams ir primins, kad didelės istorijos dažnai gimsta mažuose miesteliuose.

PL •

W Państwa ręce trafia publikacja poświęcona niezwykle rzadkiej tematyce, wyjątkowa nie tylko w skali Litwy, lecz także całego świata.

Niewielka parafia bujwidzka, położona w rejonie wileńskim, wraz ze swoją wspólnotą zamieszkującą samo pogranicze Litwy i jednocześnie Unii Europejskiej, strzeże unikalnego dziedzictwa religijnego – relikwii św. Floriana *Corpi Santi*. Ten sakralny znak pamięci, ocalony z zawieruch dziejowych minionych stuleci i przetrwały dekady ateizmu w okresie okupacji

sowieckiej, stanowi świadectwo trwałości wiary, kultury i historii naszej ziemi.

Konferencja zorganizowana w 2025 roku może stać się istotnym impulsem dla rozwoju nowych szlaków turystycznych i pielgrzymkowych. Doniosłe znaczenie ma nie tylko samo wydarzenie, lecz również wygłoszone podczas niego referaty, opublikowane w niniejszym tomie. Stanowią one cenny wkład w ponowne odkrywanie przez współczesne społeczeństwo średniowiecznego dziedzictwa kulturowego i religijnego Litwy.

**Ten sakralny znak pamięci,
ocalony z zawieruch
dziejowych minionych
stuleci i przetrwały dekady
ateizmu w okresie okupacji
sowieckiej, stanowi
świadek trwałości
wiary, kultury i historii
naszej ziemi.**

Największą radość budzi troska lokalnej społeczności o dzieje rodzinnej ziemi oraz szczere pragnienie przekazania przyszłym pokoleniom wartości drogich ich przodkom. Bez zaangażowania wspólnoty pamięć historyczna stopniowo bowiem zanika.

Bujwidze posiadają wyjątkowy potencjał do tworzenia narracji zarazem fascynującej, wielowymiarowej i głęboko zakorzenionej w historii – opowieści, która nie tylko przybliży przeszłość, lecz także wynosi rejon wileński daleko poza jego granice, rozślawiając go w całym świecie katolickim.

Każdemu, kto sięgnie po tę publikację, życzę, by stała się ona inspiracją do odwiedzenia Bujwidz i zatrzymania się na chwilę w kościele św. Jerzego, a także do ujrzenia na własne oczy relikwii św. Floriana *Corpi Santi* – śladu odległej epoki baroku, zachowanego na naszej ziemi. Być może to spotkanie stanie się początkiem nowych odkryć i przypomni, że wielkie historie często rodzą się w niewielkich miejscowościach.

EN •

You hold in your hands a publication of an exceptionally rare theme – one that is unique not only in Lithuania but on a global scale.

The small parish of Buivydžiai in the Vilnius district and its community, situated on the very frontier of Lithuania and the European Union, safeguard a unique piece of religious heritage: the *Corpi Santi* relic of St Florian. Preserved through centuries of warfare and having survived decades of state-mandated atheism under Soviet occupation, this sacred token of remembrance

stands as a testament to the endurance of our region's faith, culture, and history.

The conference held in 2025 may serve as a significant milestone in establishing new tourism and pilgrimage routes. While the event itself was vital, the papers presented and published within this volume are of equal importance. They allow contemporary society to rediscover the cultural and religious heritage of medieval Lithuania.

Preserved through centuries of warfare and having survived decades of state-mandated atheism under Soviet occupation, this sacred token of remembrance stands as a testament to the endurance of our region's faith, culture, and history.

Most heartening is the local community's devotion to its history and its sincere desire to pass on ancestral values to future generations. For without the engagement of the community, historical memory inevitably fades.

Buivydžiai possesses an extraordinary potential to weave a compelling, engaging, and meaningful narrative – one that not only reflects on the past but also carries the name of the Vilnius district far beyond its borders and into the wider Catholic world.

To everyone reading this publication, I wish you a visit to the town of Buivydžiai, to enter the Church of St George and see with your own eyes the *Corpi Santi* of St Florian – a trace of the distant Baroque era in our land. May this encounter inspire new discoveries and serve as a reminder that great histories are often born in small towns.

J.E. Lietuvos Respublikos ambasadorė prie Šventojo Sosto
ir Maltos ordino dr. **Sigita Maslauskaitė-Mažylienė**

J.E. Ambasador Republiki Litewskiej przy Stolicy Apostolskiej
i Zakonie Maltańskim dr **Sigita Maslauskaitė-Mažylienė**

H.E. Ambassador of the Republic of Lithuania to the Holy See
and the Order of Malta, Dr **Sigita Maslauskaitė-Mažylienė**

LT •

Krikščionybėje relikvijų kultas remiasi tikėjimu mirusiųjų prisikėlimu ir įsitikinimu, kad Dievas nepalieka tikinčiųjų mirties karalystėje (Ps 16,10; Apd 2,27).

Ankstyvai krikščių bendruomenei relikvijos buvo kankintės liudijimas, tikėjimo pergalė prieš baimę ir būsimojo prisikėlimo pranašystė. Kankiniai be baimės išpažino tikėjimą mirties akivaizdoje, jį paliudydami savo gyvenimu. Todėl jų žemiškieji palaikai laikomi nemirtingumo ir Dievo malonės nešėjais. Praktikuodami relikvijų kultą, tikintieji išpažįsta, kad net pati trapiu-

**Šviesa ir ramybė gaubia
šias figūras (corpi santi),
dažnai vaizduojamas kaip
užmigusius riterius ar
karalytes, kurių žaizdos
užgydytos, kančios
atlygintos, o sunki kova su
blogiu — galutinai laimėta.**

sia ir labiausiai pažeidžiama žmogiškumo grandis — žmogaus kūnas — turi savo dalį amžinybėje ir yra vilties ženklas. Todėl relikvijos, o ypač ištisi šventųjų kūnai, visada buvo aukštai vertinami ir puošiami brangiais audiniais bei brangakmeniais. Šviesa ir ramybė gaubia šias figūras (corpi santi), dažnai vaizduojamas kaip užmigusius riterius ar karalytes, kurių žaizdos užgydytos, kančios atlygintos, o sunki kova su blogiu — galutinai laimėta.

Šį brangų šventumo paveldą ir Dievo malonės nešėją atrandame ir Buivydžių corpi sancti šv. Florijono — Kristaus kario ir kankinio — figūroje. Ši relikvija buvo atgabenta į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę XVIII amžiuje, o 2022 metais Vilniaus Bažnytinio paveldo muziejuje buvo atlikti išsamūs moksliniai tyrimai. Nėra abejonų, kad nors šv. Florijonas, atvykęs į šias žemes, kurį laiką buvo pasislėpęs ir pamirštas, jis nustojo išprašinėti dangaus dovanų. Buivydžių apylinkių tikintieji, šaukdamiesi jo užtarimo, nepertraukiamai sulaukia gelbėjimo nuo gaisrų — tiek tiesioginių, tiek vidinių.

PL •

W chrześcijaństwie kult relikwii opiera się na wierze w zmartwychwstanie umarłych oraz na przekonaniu, że Bóg nie pozostawia wierzących w krainie śmierci (Ps 16,10; Dz 2,27).

Dla wczesnej wspólnoty chrześcijańskiej relikwie były świadectwem męczeństwa, zwycięstwa wiary nad lękiem oraz zapowiedzią przyszłego zmartwychwstania. Męczennicy bez trwogi wyznawali wiarę w obliczu śmierci, poświadczając ją własnym życiem. Z tego powodu ich doczesne szczątki są postrzegane

jako nośniki nieśmiertelności i Bożej łaski. Praktykując kult relikwii, wierzący wyznają, że nawet najbardziej kruche i podatne na zranienie ogniwo człowieczeństwa – ludzkie ciało – ma swój udział w wieczności i stanowi znak nadziei. Dlatego relikwie, a zwłaszcza całe ciała świętych, od zawsze wysoko ceniono i ozdabiano drogocennymi tkaninami oraz klejnotami. Światło i spokój otaczają te figury (corpi santi), przedstawiane często jako uśpieni rycerze czy królowny, których rany zostały uleczone, cierpienia wynagrodzone, a trudna walka ze złem – ostatecznie wygrana.

**Światło i spokój otaczają
te figury (corpi santi),
przedstawiane często jako
uśpioni rycerze czy królewny,
których rany zostały uleczone,
cierpienia wynagrodzone,
a trudna walka ze złem –
ostatecznie wygrana.**

To cenne dziedzictwo świętości i nośnik łaski Bożej odnajdujemy również w bujwidskim corpi sancti św. Floriana – żołnierza Chrystusa i męczennika. Relikwia ta została sprowadzona do Wielkiego Księstwa Litewskiego w XVIII wieku, a w 2022 roku poddano ją szczegółowym badaniom naukowym w Muzeum Dziedzictwa Kościelnego w Wilnie. Nie ulega wątpliwości, że choć św. Florian po przybyciu w te strony przez pewien czas pozostawał w ukryciu i popadł w zapomnienie, nie przestawał wypraszać darów nieba. Wierni z okolic Bujwidsz, wzywając jego wstawiennictwa, niezmiennie zyskują ratunek od pożarów – zarówno tych dosłownych, jak i wewnętrznych.

EN •

**Light and peace surround
these figures (corpi santi),
often depicted as sleeping
knights or princesses whose
wounds have been healed,
whose sufferings have been
recompensed, and whose
arduous battle against evil
has been finally won.**

In Christianity, the cult of relics is grounded in the belief in the resurrection of the dead and in the conviction that God does not abandon the faithful in the realm of death (Ps 16:10; Acts 2:27).

For the early Christian community, relics were a testimony to martyrdom, the victory of faith over fear, and a foreshadowing of the resurrection to come. The martyrs fearlessly professed their faith in the face of death, bearing witness to it with their very lives. For this reason, their earthly remains are regarded as bearers of immortality and of God's grace. In practising the veneration of relics, the faithful profess that even the most fragile and vulnerable link in the chain of humanity — the human body — has its share in eternity and is a sign of hope. That is

why relics, and especially the complete bodies of saints, have always been highly prized and adorned with precious fabrics and jewels. Light and peace surround these figures (*corpi santi*), often depicted as sleeping knights or princesses whose wounds have been healed, whose sufferings have been recompensed, and whose arduous battle against evil has been finally won.

This precious heritage of holiness and bearer of God's grace is also to be found in the Buivydžiai *corpi sancti* of St Florian —

soldier of Christ and martyr. This relic was brought to the Grand Duchy of Lithuania in the eighteenth century, and in 2022 it was subjected to detailed scholarly examination at the Museum of Church Heritage in Vilnius. There can be no doubt that although St Florian, upon arriving in these lands, spent a time in concealment and fell into oblivion, he never ceased to intercede for the gifts of heaven. The faithful in the environs of Buivydžiai, invoking his intercession, unfailingly receive deliverance from fires — both literal and those within.

Vladislav Kondratovič, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministras

Władysław Kondratowicz, Minister Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej

Vladislav Kondratovič, Minister of the Interior of the Republic of Lithuania

LT •

Gerbiamieji,

su dideliu džiaugsmu reiškiu padėką tarptautinės mokslinės konferencijos „Buivydžių šv. Florijono Corpi Santi ir ugniagesių judėjimo reikšmė Lietuvos ir Europos istoriniame bei kultūriniame kontekste“ organizatoriams ir dalyviams bei šio leidinio rengėjams, kuris šiandien pasiekia Jūsų rankas.

Buivydžiai yra išskirtinė vieta, kur istorija, tikėjimas ir bendruomeniškumas jau daugelį metų formuoja vietos gyventojų tapatybę. Šv. Jurgio bažnyčios atkūrimo po tragiško gaisro sovietmečiu istorija liudija žmonių stiprybę, ryžtą ir atsakomybę saugant vietos paveldą.

**Šv. Jurgio bažnyčios
atkūrimo po tragiško
gaisro sovietmečiu istorija
liudija žmonių stiprybę,
ryžtą ir atsakomybę
saugant vietos paveldą.**

Vietos bendruomenės iniciatyva surengta konferencija tapo svarbiu moksliniu ir visuomeniniu įvykiu, priminusi istorinės atminties svarbą bei gyventojų vaidmenį puoselėjant krašto tradicijas ir paveldą.

Ypatingą reikšmę turi ir šv. Florijono – ugniagesių globėjo – asmenybė. Jo relikvijų atradimas Buivydžių koplyčioje primena šimtmečius gyvuojančią tarnystės, solidarumo ir atsakomybės už kitą žmogų tradiciją, su kuria jau daugelį metų siejamas ir vietos ugniagesių judėjimas.

Dėkoju visiems, prisidėjusiems prie konferencijos organizavimo bei žinių apie šią išskirtinę vietą sklaidos. Tikiu, kad šis leidinys taps svarbiu bendro Lietuvos ir Europos paveldo liudijimu.

PL •

**Historia odbudowy kościoła
pw. św. Jerzego po tragicznym
pożarze w czasach
sowieckich jest świadectwem
ich siły, determinacji i
odpowiedzialności za
zachowanie lokalnego
dziedzictwa.**

Szanowni Państwo,

z wielką satysfakcją przekazuję słowa uznania organizatorom oraz uczestnikom międzynarodowej konferencji naukowej „Znaczenie Corpi Santi św. Florianą z Bujwidz oraz ruchu strażaków w kontekście historyczno-kulturowym Litwy i Europy”, a także publikacji, która trafia dziś w Państwa ręce.

Bujwidze są miejscem wyjątkowym, w którym historia, wiara i wspólnotowość od pokoleń kształtują tożsamość mieszkańców. Historia odbudowy kościoła pw. św. Jerzego po tragicznym pożarze w czasach sowieckich jest świadectwem ich siły, determinacji i odpowiedzialności za zachowanie lokalnego dziedzictwa.

Zorganizowana z inicjatywy lokalnej wspólnoty konferencja stała się ważnym wydarzeniem naukowym i społecznym, przypominającym o znaczeniu pamięci historycznej oraz roli mieszkańców w pielęgnowaniu tradycji i dziedzictwa regionu.

Szczególne znaczenie ma również postać św. Floriana – patrona strażaków. Odkrycie jego relikwii w bujwidzkiej kaplicy przypomina o wielowiekowej tradycji służby, solidarności i odpowiedzial-

ności za drugiego człowieka, z którą od lat związany jest także lokalny ruch strażacki.

Dziękuję wszystkim osobom zaangażowanym w organizację konferencji oraz popularyzację wiedzy o tym wyjątkowym miejscu. Wierzę, że niniejsza publikacja stanie się ważnym świadectwem wspólnego dziedzictwa Litwy i Europy.

EN •

Dear Ladies and Gentlemen,

It is with great pleasure that I express my appreciation to the organizers and participants of the international scientific conference “The Significance of the Corpi Santi of St. Florian in Buivydžiai and the Firefighting Movement in the Historical and Cultural Context of Lithuania and Europe”, as well as to the editors of this publication, which now reaches your hands.

The reconstruction of the Church of St. George after the tragic fire during the Soviet era stands as a testimony to the people's strength, determination, and commitment to preserving their local heritage.

Buivydžiai is a unique place where history, faith, and a strong sense of community have shaped the identity of local residents for generations. The reconstruction of the Church of St. George after the tragic fire during the Soviet era stands as a testimony to the people's strength, determination, and commitment to preserving their local heritage.

Organized on the initiative of the local community, the conference became an important scientific and social event, reminding us of the significance of historical memory and the role of residents in preserving the traditions and heritage of the region.

Particular importance is also attached to the figure of St. Florian – the patron saint of firefighters. The discovery of his relics in the chapel of Buivydžiai recalls the centuries-old tradition of service, solidarity, and responsibility for others, with which the local firefighting movement has long been associated.

I would like to thank everyone who contributed to the organization of the conference and to promoting knowledge about this exceptional place. I believe that this publication will become an important testimony to the shared heritage of Lithuania and Europe.

Šv. Florijono relikviorius, XVIII a. | Relikwiarz św. Floriana, XVIII w. | St. Florian's reliquary, 18th century.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo Departamento
direktorius vidaus tarnybos generolas **Renatas Požėla**

Dyrektor Departamentu Ochrony Przeciwpozarowej i
Ratownictwa, generał służby wewnętrznej **Renatas Požėla**

Renatas Požėla, Director of the Fire and Rescue Department,
General of the Internal Service

LT •

Nuoširdžiai sveikinu visus susirinkusius į tarptautinę konferenciją, skirtą išskirtinei temai – šv. Floriono *Corpi Santi* relikvijų ir gaisrininkų judėjimo reikšmei Lietuvos bei Europos istoriniame ir kultūriniame kontekste.

Šiandien Buivydžiai tampa vieta, kur susitinka istorija, tradicija, tikėjimas ir tarnystė žmogui. Tai ne tik akademinė diskusija ar kultūrinis renginys. Tai gyvas priminimas, kad ugniagesio pašaukimas nuo seniausių laikų buvo grindžiamas ne vien profesine

pareiga, bet ir vertybėmis – drąsa, pasiaukojimu, atsakomybe bei pagarba žmogaus gyvybei.

Šventasis Florijonas ugniagesiams visoje Europoje yra daugiau nei simbolis. Jis įkūnija tarnystę bendruomenei, pasirengimą padėti nelaimės akivaizdoje ir moralinę stiprybę. Todėl labai prasminga, kad būtent Buivydžių Šv. Jurgio bažnyčios ansamblis tampa Vilnijos krašto ugniagesių gelbėtojų dvasiniu centru ir svarbia atminties vieta.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui yra svarbu ne tik modernios technologijos, pasirengimas ekstremalioms situacijoms ar operatyvus reagavimas. Ne mažiau svarbu saugoti mūsų profesijos istoriją, tradicijas ir vertybinį pagrindą. Ugniagesių bendruomenė stipri tada, kai remiasi ne tik profesiniu pasirengimu, bet ir pagarba savo šaknims, žmonėms, kurie kūrė šią tarnystę, bei bendruomenėms, kurios ją palaikė.

Ši konferencija primena, kad kultūros paveldas ir visuomenės saugumas nėra atskiros sritys. Jas jungia žmogus, bendruomenė ir atsakomybė už kitą. Ugniagesių judėjimo istorija Lietuvoje visada buvo glaudžiai susijusi su pilietiškumu, savanoryste ir bendruomeniškumu. Šios vertybės šiandien yra ne mažiau aktualios nei prieš šimtmetį.

Noriu nuoširdžiai padėkoti visiems, kurie prisidėjo organizuojant šį renginį – Buivydžių bendruomenei, jos pirmininkei Danutai Korkus, dvasininkams, mokslininkams, kultūros paveldo puoselėtojams ir visiems partneriams. Jūsų pastangos rodo, kad istorinė atmintis gali būti gyva, prasminga ir vienijanti.

Tikiu, kad ši konferencija paskatins naujus tyrimus, tarptautinį bendradarbiavimą ir dar didesnę dėmesį ugniagesių istoriniam bei kultūriniam palikimui. Linkiu prasmingų diskusijų, vertingų įžvalgų ir įkvėpiančių susitikimų.

Ačiū jums už tarnystę, už atminties saugojimą ir už bendrystę.

**Ugniagesių bendruomenė
stipri tada, kai remiasi ne tik
profesiniu pasirengimu, bet
ir pagarba savo šaknims,
žmonėms, kurie kūrė šią
tarnystę, bei bendruomenėms,
kurios ją palaikė.**

PL •

Serdecznie witam wszystkich zgromadzonych na międzynarodowej konferencji poświęconej wyjątkowej tematyce – znaczeniu relikwii *Corpi Santi* św. Floriana oraz ruchu strażackiego w historycznym i kulturowym kontekście Litwy i Europy.

Dziś Bujwidze stają się miejscem spotkania historii, tradycji, wiary i służby człowiekowi. To nie tylko dyskusja naukowa czy wydarzenie kulturalne. To żywe przypomnienie, że powołanie strażaka od najdawniejszych czasów opierało się nie tylko na

zawodowym obowiązku, lecz także na wartościach – odwadze, poświęceniu, odpowiedzialności i szacunku dla ludzkiego życia.

Święty Florian jest dla strażaków w całej Europie czymś więcej niż symbolem. Uosabia służbę wspólnocie, gotowość niesienia pomocy w obliczu nieszczęścia oraz siłę moralną. Dlatego szczególnie wymowne jest to, że właśnie zespół kościoła św. Jerzego w Bujwidzach staje się duchowym centrum strażaków ratowników Wileńszczyzny oraz ważnym miejscem pamięci.

Dla Departamentu Ochrony Przeciwpowodzi i Ratownictwa istotne są nie tylko nowoczesne technologie, przygotowanie do sytuacji nadzwyczajnych czy sprawne reagowanie operacyjne. Nie mniej ważne jest pielęgnowanie historii naszej profesji, jej tradycji i fundamentu wartości. Wspólnota strażacka jest silna wtedy, gdy opiera się nie tylko na profesjonalnym przygotowaniu, lecz także na szacunku dla swoich korzeni, dla ludzi, którzy tworzyli tę służbę, oraz dla społeczności, które ją wspierały.

Konferencja ta przypomina, że dziedzictwo kulturowe i bezpieczeństwo społeczeństwa nie są odrębnymi dziedzinami. Łączą je człowiek, wspólnota oraz odpowiedzialność za drugiego człowieka. Historia ruchu strażackiego na Litwie była zawsze ściśle związana z postawą obywatelską, wolontariatem i poczuciem wspólnoty. Wartości te są dziś nie mniej aktualne niż przed stuleciem.

Pragnę serdecznie podziękować wszystkim, którzy przyczynili się do organizacji tego wydarzenia – Wspólnocie Bujwidzkiej, jej przewodniczącej Danucie Korkus, duchownym, naukowcom, opiekunom dziedzictwa kulturowego oraz wszystkim partnerom. Państwa wysiłki pokazują, że pamięć historyczna może być żywa, znacząca i jednocząca.

Wspólnota strażacka jest silna wtedy, gdy opiera się nie tylko na profesjonalnym przygotowaniu, lecz także na szacunku dla swoich korzeni, dla ludzi, którzy tworzyli tę służbę, oraz dla społeczności, które ją wspierały.

Wierzę, że konferencja ta przyczyni się do nowych badań, rozwoju współpracy międzynarodowej oraz jeszcze większego zainteresowania historycznym i kulturowym dziedzictwem strażaków. Życzę Państwu owocnych dyskusji, cennych refleksji i inspirujących spotkań.

Dziękuję za Państwa służbę, za troskę o zachowanie pamięci oraz za wspólnotę.

EN •

I would like to extend a warm welcome to everyone gathered here for this international conference, which is dedicated to a unique topic: the significance of the relics of Saint Florian *Corpi Santi* and the firefighting movement within the historical and cultural context of Lithuania and Europe.

Today, Buivydžiai is becoming a place where history, tradition, faith, and service to humanity converge. This is not merely an academic discussion or a cultural event – it is a vivid remind-

er that, since time immemorial, the calling of a firefighter has been grounded not only in professional duty, but also in core values: courage, self-sacrifice, responsibility, and respect for human life.

Saint Florian is more than just a symbol to firefighters across Europe. He embodies service to the community, readiness to help in the face of disaster, and moral strength. It is therefore very meaningful that the complex of St. George's Church in Buivy-

džiai is becoming the spiritual center and an important place of remembrance for firefighters and rescuers in Vilnius region.

The Fire and Rescue Department focuses not only on preparedness for emergencies, operative management or modern technology – it equally understands the importance of preserving history, traditions, and core values of our profession. The firefighting community is strong when it is grounded not only in professional preparedness, but also in respect for its roots, the people who established this service, and the communities that have supported it.

This conference serves as a reminder that cultural heritage and public safety are not separate areas. They are linked by the individual, the community, and a strong sense of responsibility for one another. The history of the firefighting movement in Lithuania has always been closely tied to civic engagement, volunteerism, and a sense of community. These values are no less relevant today than they were a century ago.

I would like to sincerely thank everyone who helped to organize this event – Buivydžiai community, its chairwoman Mrs Danuta Korkus, clergy members, scholars, cultural heritage promoters,

**The firefighting community
is strong when it is grounded
not only in professional
preparedness, but also in
respect for its roots, the
people who established this
service, and the communities
that have supported it.**

and all our partners. Your efforts highlight that historical remembrance can be alive, meaningful, and unifying.

I strongly believe that this conference will spur new research, international cooperation, and an even greater focus on the historical and cultural legacy of firefighters. I wish you all meaningful discussions, valuable insights, and inspiring encounters.

Thank you for your service, for preserving our memory, and for your solidarity.

Valdas Krulikauskas Vyresnysis patarėjas, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija (Pasirengimo pareigūnas)

Valdas Krulikauskas Starszy Doradca, Ministerstwo Kultury Republiki Litewskiej (Oficer ds. Gotowości)

Valdas Krulikauskas Senior Adviser, Ministry of Culture of the Republic of Lithuania (Readiness Officer)

LT •

Savanorystė ir tarnavimas: šv. Florijono dvasia ugniagesio tarnystėje

Gerbiamas Ministre, gerbiamas Mere, Generale, gerbiama Bendruomenės Pirmininkė, konferencijos dalyviai, gerbiami svečiai, ponios ir ponai,

Šiandienos susitikimas Buivydžiuose man yra didelė garbė. Tai ypatinga vieta, kurioje saugoma viena iš brangiausių mūsų re-

likvijų — šv. Florijono corpisanti. Ji yra ne tik išskirtinis mūsų krašto paveldas, bet ir dvasinis simbolis, jungiantis mus su ugniagesių tradicija, bendruomeniškumu ir pasiaukojimu.

Šventasis Florijonas, ugniagesių globėjas, man ypač artimas. Per daugiau nei 25 metus tarnystės Valstybinėje priešgaisrinėje gelbėjimo tarnyboje dalyvavau gesinant gaisrus, gelbstint žmones, vadovavau ugniagesių gelbėtojų būriams, o vėliau daugiau nei 15 metų vadovavau Ugniagesių gelbėtojų mokyklai. Per tą laiką ne kartą galėjau stebėti, kaip ugniagesio gelbėtojo pašaukimas atsiskleidžia tiek kasdienėse, tiek ekstremaliosiose situacijose.

Norėčiau pasidalinti viena istorija iš savo ilgametės tarnystės. Po atostogų, grįždami į mokyklą, du kursantai pastebėjo degantį namą Salininkuose, esančiuose prie kelio į Ugniagesių gelbėtojų mokyklą Valčiūnuose. Aplink pastatą bėgiojo išsigandę žmonės, o ugniagesių gelbėtojų ekipažai dar nebuvo atvykę į įvykio vietą. Jauni žmonės nė akimirkos nedvejodami sustojo ir ėmėsi gelbėti pastate likusius pagyvenusius žmones bei gesinti gaisrą. Tai buvo puikus pavyzdys, kaip savanoriai ugniagesiai atskubėjo į pagalbą dar prieš atvykstant valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pajėgoms. Jų ryžtas ir paprastas, bet nepalaužiamas pasiryžimas padėti išgelbėjo ne tik turtą, bet ir žmonių gyvybes. Tuomet supratau, kad savanorystė ugniagesyboje nėra hobis ar pareiga, atliekama „laisvu laiku“, — tai tikras pašaukimas, kylantis iš bendruomeniškumo jausmo ir užuojautos kitam žmogui.

Vėliau, būdamas Ugniagesių gelbėtojų mokyklos direktorius, dažnai sutikdavau jaunų žmonių, atvykstančių su nedidele partitimi, bet su didžiuliu noru tarnauti. Kai kurie buvo kilę iš nedidelių miestelių ir kaimų, kur savanoriškų ugniagesių komandų tradicija vis dar gyva. Jie atsinešdavo tai, ko išmoko iš savo tėvų ir senelių — pasiaukojimo ir solidarumo dvasią. Būtent ta dvasia tapdavo pagrindu, ant kurio vėliau statėme profesines žinias ir įgūdžius.

Todėl ypač reikšminga, kad šios dienos konferencijoje kalbėsime ne tik apie istorinę šv. Florijono relikvijos reikšmę, bet ir apie savanoriškų ugniagesių komandų judėjimą. Tai du reiškiniai, ku-

**Savanorystė
ugniagesyboje nėra hobis
ar pareiga, atliekama
„laisvu laiku“, — tai tikras
pašaukimas, kylantis
iš bendruomeniškumo
jausmo ir užuojautos
kitam žmogui.**

rie vienas kitą papildo: šv. Florijono relikvija primena mums mūsų tikėjimo ir kultūros gelmę, o savanoriškų ugniagesių komandų judėjimas liudija, kaip šios vertybės įsišaknijo kasdieniame gyvenime ir tapo gyva bendruomenės dalimi.

Šiandien, kai pasaulis tampa vis labiau technologiškas ir globalus, nepaprastai svarbu prisiminti, kad pagrindinės vertybės — drąsa, bendruomeniškumas ir tarnavimas kitam žmogui — lieka nekintamos. Šias vertybes simbolizuoja ir šv. Florijonas. Jas saugojo mūsų protėviai, jas puoselėjo savanoriai, o mes perduodame jas savo vaikams ir mokiniams.

Ši konferencija ypatinga ir todėl, kad joje susitinka skirtingos partirtys: istorikų ir kultūros tyrėjų žvilgsnis į paveldą, ugniagesių bendruomenės patirtis ir vietos bendruomenės prisirišimas prie savo tradicijų. Tokie susitikimai ne tik praturtina mūsų žinias, bet ir stiprina tarpusavio ryšius.

Tad linkiu, kad ši diena būtų ne tik mokslinių pranešimų laikas, bet ir bendruomenės šventė. Tegul diskusijos padeda mums dar giliau įvertinti paveldą, stiprinti savanorystės dvasią ir įkvėpti ateinančias kartas.

Dėkoju jums už dėmesį! Linkiu visiems vaisingo ir įkvėpiančio laiko kartu.

Wolontariat i służba: duch św. Floriana w posłudze strażackiej

Szanowny Panie Ministrze, Szanowny Panie Merze, Panie Generale, Pani Przewodnicząca Wspólnoty, Uczestnicy Konferencji, Szanowni Goście, Panie i Panowie,

Dzisiejsze spotkanie w Bujwidzach jest dla mnie wielkim zaszczytem. To miejsce szczególne, w którym przechowywana jest jedna z najcenniejszych naszych relikwii — corporanto św. Floriana. Jest ona nie tylko wyjątkowym dziedzictwem naszego regionu, lecz także duchowym symbolem, łączącym nas z tradycją strażacką, wspólnotowością i poświęceniem.

Święty Florian, patron strażaków, jest mi szczególnie bliski. Przez ponad 25 lat służby w Państwowej Straży Pożarnej i Ratownictwie uczestniczyłem w gaszeniu pożarów, ratowaniu ludzi, dowodzeniu zastępami strażaków ratowników, a następnie przez ponad 15 lat kierowałem Szkołą Strażaków Ratowników. W tym czasie wielokrotnie mogłem obserwować, jak powołanie strażaka ratownika ujawnia się zarówno w codziennych, jak i ekstremalnych sytuacjach.

Chciałbym podzielić się jedną historią z mojej wieloletniej służby. Po urlopie, wracając do szkoły, dwóch kadetów zauważyło płonący dom w Salininkach, położonych przy drodze do Szkoły Strażaków Ratowników w Walczunach. Wokół budynku biegali przerażeni ludzie, a straż pożarna nie dotarła jeszcze na miejsce zdarzenia. Młodzi ludzie bez chwili wahania zatrzymali się i przystąpili do ratowania pozostałych w budynku starszych osób oraz gaszenia pożaru. Był to wspaniały przykład tego, jak ochotniczy strażacy pospieszyli z pomocą jeszcze przed przybyciem sił państwowej straży pożarnej. Ich determinacja i prosta, ale niezłomna gotowość niesienia pomocy uratowały nie tylko mienie, lecz także ludzkie życie. Wtedy zrozumiałem, że wolontariat w działalności strażackiej nie jest hobby ani obo-

**Wolontariat w działalności
strażackiej nie jest
hobby ani obowiązkiem
wykonywanym „w
wolnym czasie”, lecz
prawdziwym powołaniem,
wyływającym z poczucia
wspólnoty i współczucia
dla drugiego człowieka.**

wiązkiem wykonywanym „w wolnym czasie”, lecz prawdziwym powołaniem, wyływającym z poczucia wspólnoty i współczucia dla drugiego człowieka.

Później, jako dyrektor Szkoły Strażaków Ratowników, często spotykałem młodych ludzi, którzy przybywali z niewielkim doświadczeniem, ale z ogromnym pragnieniem służby. Niektórzy pochodzili z małych miasteczek i wsi, gdzie tradycja ochotniczych straży pożarnych jest nadal żywa. Przynosili ze sobą to, czego nauczyli się od swoich rodziców i dziadków — ducha poświęcenia i solidarności. I właśnie ten duch stawał się fundamentem, na którym później budowaliśmy wiedzę i umiejętności zawodowe.

Dlatego szczególnie znaczące wydaje się to, że podczas dzisiejszej konferencji będziemy mówić nie tylko o historycznym znaczeniu relikwii św. Floriana, lecz także o ruchu ochotniczych straży pożarnych. Są to dwa zjawiska, które wzajemnie się uzupełniają: relikwia św. Floriana przypomina nam o głębi naszej wiary i kultury, a ruch ochotniczych straży pożarnych świadczy o tym, jak te wartości zakorzeniły się w codziennym życiu i stały się żywą częścią wspólnoty.

Dzisiaj, gdy świat staje się coraz bardziej technologiczny i globalny, niezwykle ważne jest pamiętać, że podstawowe wartości — odwaga, wspólnotowość i służba drugiemu człowiekowi — pozostają niezmiennie. Wartości te symbolizuje również św. Florian. Strzegli ich nasi przodkowie, rozwijali je ochotnicy, a my przekazujemy je naszym dzieciom i uczniom.

Ta konferencja jest wyjątkowa także dlatego, że spotykają się na niej różne doświadczenia: spojrzenie historyków i badaczy kultury na dziedzictwo, doświadczenie środowiska strażackiego oraz przywiązanie lokalnej społeczności do własnych tra-

dycji. Takie spotkania nie tylko wzbogacają naszą wiedzę, ale również wzmacniają wzajemne więzi.

Życzę więc, aby ten dzień był nie tylko czasem wystąpień naukowych, lecz także świętem wspólnoty. Niech dyskusje pomogą nam jeszcze pełniej docenić dziedzictwo, umacniać ducha wolontariatu i inspirować przyszłe pokolenia.

Dziękuję Państwu za uwagę! Życzę wszystkim owocnego i inspirującego czasu spędzonego razem.

EN •

Volunteerism and service: the spirit of St Florian in the firefighter's calling

Dear Minister, Dear Mayor, General, Madam Chairwoman of the Community, conference participants, honoured guests, ladies and gentlemen,

Today's gathering in Buivydžiai is a great honour for me. This is a special place, home to one of our most precious relics — the corpisanto of St Florian. It is not only a unique heritage of our region, but also a spiritual symbol that connects us to the fire-fighting tradition, to community, and to self-sacrifice.

St Florian, patron saint of firefighters, is particularly close to my heart. Over more than 25 years of service in the State Fire and Rescue Service, I took part in extinguishing fires, rescuing people and commanding firefighter-rescuer crews, and sub-

sequently spent over 15 years leading the Firefighter-Rescuer School. During that time, I was able to observe on many occasions how the firefighter-rescuer's vocation reveals itself in both everyday and extreme situations.

I would like to share one story from my many years of service. Returning from leave to the school, two cadets noticed a house on fire in Salininkai, a settlement on the road to the Firefighter-Rescuer School in Valčiūnai. Terrified people were running around the building, and the fire service had not yet reached the scene. Without a moment's hesitation, the young men stopped and began rescuing the elderly residents still inside the building and putting out the fire. It was a remarkable example of volunteer firefighters rushing to help before the state fire and rescue forces could arrive. Their determination and simple but unshakeable readiness to assist saved not only property but also human lives. It was then that I understood that volunteering in

firefighting is not a hobby or a duty performed “in one’s spare time,” but a true vocation, born of a sense of community and compassion for one’s fellow human being.

Later, as director of the Firefighter-Rescuer School, I often met young people who arrived with little experience but with an enormous desire to serve. Some came from small towns and villages where the tradition of volunteer fire brigades remains alive. They brought with them what they had learned from their parents and grandparents — the spirit of self-sacrifice and solidarity. And it was precisely this spirit that became the foundation upon which we later built professional knowledge and skills.

It is therefore especially significant that at today’s conference we will speak not only about the historical importance of the relic of St Florian, but also about the volunteer fire brigade movement. These are two phenomena that complement each other: the relic of St Florian reminds us of the depth of our faith and culture, while the volunteer fire brigade movement bears witness to the way those values have taken root in everyday life and become a living part of the community.

Today, as the world grows ever more technological and global, it is vitally important to remember that fundamental values — courage, community and service to others — remain unchanged. These values are also symbolised by St Florian. Our forebears safeguarded them, volunteers nurtured them, and we pass them on to our children and students.

**Volunteering in
firefighting is not a hobby
or a duty performed “in
one’s spare time,” but a
true vocation, born of a
sense of community and
compassion for one’s
fellow human being.**

This conference is exceptional also because it brings together different experiences: the perspectives of historians and cultural researchers on heritage, the experience of the firefighting community, and the attachment of the local community to its own traditions. Such gatherings not only enrich our knowledge but also strengthen the bonds between us.

I therefore wish that this day may be not only a time for scholarly presentations, but also a celebration of community. May the discussions help us to appreciate our heritage more fully, to strengthen the spirit of volunteerism and to inspire future generations.

Thank you for your attention! I wish everyone a fruitful and inspiring time together.

04

Straipsniai spaudoje

Artykuły prasowe

Press articles

• 115

Buivydžius keičianti konferencija

Konferencja zmieniająca Bujwidze

A conference that is changing Buivydžiai

• 121

Edita Mildažytė apie Buivydžius: „Čia gimsta tikrasis patriotizmas“

Edita Mildažytė o Bujwidzach: „Tu rodzi się prawdziwy patriotyzm“

Edita Mildažytė on Buivydžiai: “This is where true patriotism is born”

• 131

Iš 50 tūkstančių išliko tik 100, iš jų du yra Lietuvoje, vienas – Buivydžiuose. Kas yra corpisanti?

Z 50 tysięcy przetrwało zaledwie 100 — dwa z nich znajdują się na Litwie, jedno w Bujwidzach. Czym są corpisanti?

Of 50,000, only 100 survive — two of them in Lithuania, one in Buivydžiai. What are corpisanti?

Buivydžius keičianti konferencija

Konferencija zmieniająca Bujwidze

A conference that is changing Buivydžiai

LT •

Buivydžiai — vaizdingas Vilniaus rajono miestelis, esantis prie pat Baltarusijos sienos — išsiskiria ne tik gražiu kraštovaizdžiu, bet ir išskirtiniu istoriniu paveldu.

Jo vizitinė kortelė yra unikali XVIII amžiaus koplyčia, priskirta Laurynui Gucevičiui. Pastatyta kaip Radziszewskių šeimos mauzoliejus, savo viduje ji saugo nepaprastą relikviją — šv. Florijono Corpi Santi (Šventąjį Kūną). Vietos bendruomenė ėmėsi ryžtingų veiksmų, siekdama išsaugoti šių objektų vertę ir atkreipti visuomenės bei sprendimus priimančių institucijų dėmesį į šį vertingą paveldą.

Miestelyje šiandien vyravo neįprastas šurmulys. Garbingi svečiai, vietos bendruomenės atstovai ir aukšto

rango delegacijos susirinko šv. Jurgio bažnyčioje. Būtent ten buvo iškilmingai atidaryta tarptautinė konferencija „Buivydžiai — Šventasis Florijonas „Corpi Santi“ ir ugniagesybos raida: reikšmė Lietuvos ir Europos istoriniame bei kultūriniame kontekste“.

Buivydžių bendruomenė, vadovaujama Danutos Korkus, šia proga suplanavo visą renginių ciklą, pabrėžiantį šio krašto istorinį, dvasinį ir visuomeninį pobūdį. Šiandienos susitikimas tapo šių iniciatyvų vainiku.

Viso ciklo ašimi tapo būtent Buivydžių šventovėje saugoma šv. Florijono, ugniagesių globėjo, relikvija. Kadangi tarpukario laikais parapijoje aktyviai veikė savanoriška ugniagesių komanda ir pučiamųjų orkestras, kilo idėja sujungti šventojo kulto istoriją su vietos ugniagesybos istorija.

Konferenciją atidarė Vilniaus rajono meras Robertas Duchnievičius, Lietuvos vidaus reikalų ministras Vladislavas Kondratovičius, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktorius, vidaus tarnybos generolas Renatas Požė-

Edita Mildažytė, Lietuvos žurnalistė, publicistė, TV laidų vedėja, prodiuserė, visuomenės veikėja. | Edita Mildažytė, litewska dziennikarka, publicystka, prowadząca programy telewizyjne, producentka, działaczka społeczna. | Edita Mildažytė, Lithuanian journalist, publicist, television presenter, producer, and public figure.

la ir Lenkijos instituto Vilniuje direktorius dr. Piotras Drobnikas. Specialų vaizdo sveikinimą su linkėjimais atsiuntė dr. Sigita Maslauskaitė-Mažylienė, Lietuvos ambasadorė prie Šventojo Sosto ir Maltos ordino. Renginyje taip pat dalyvavo kiti kultūros, visuomeninių institucijų atstovai ir dvasininkai.

Visas teminis ciklas prasidėjo jau prieš mėnesį nuo tapybos plenerio. Vietos gyventojai buvo pakviesti amžinti unikalų Buivydžių bažnyčios architektūrinį ansamblį, įskaitant šv. Florijono relikviją ir parapijos globėją — šv. Jurgio — atvaizdą. Sukurti darbai vėliau papuošė šventovės vidų.

Šventinėje programoje taip pat buvo „Piknikas su ugniagesiais“ — renginys, parengtas jauniausiems seniūnijos gyventojams. Vaikai atvyko į aikštę didžiudamiesi dėvėdami ugniagesių kostiumus. Konkursai buvo verti dalyvavimo, nes patrauklūs prizai nebuvo vienintelė staigmena. Pikniko metu visi norintieji galėjo apžiūrėti kovinius automobilius, išbandyti savo jėgas gesinant imituojamą gaisrą ar pamatyti, kaip greitai ugniagesiai reaguoja į tikrą kvietimą pasigirdus sirenai.

Šiandienos diskusijų sesijose buvo ypač pabrėžta kultūrinių vertybių svarba formuojant vietinį patriotizmą. Ekspertai atkreipė dėmesį į Buivydžių religinio-istorinio komplekso unikalumą, savanoriškų ugniagesių komandų istoriją ir tradicijas, taip pat į pagrindinį saugumo ir sakralinių paminklų apsaugos vaidmenį.

Šv. Florijono relikvija, tapusi pagrindiniu konferencijos objektu, yra unikalus reiškinyš šalies mastu — visoje Lietuvoje tokių objektų yra tik du (antrasis — Valkininkuose). Vadinamieji Šventieji Kūnai — tai XVIII amžiaus fenomenas, išplitęs po Romos katakombų atradimo. Tuomet šios ankstyvosios krikščioniškos relikvijos buvo siunčiamos parapijoms visame pasaulyje, ypač į Kanadą ir Lotynų Ameriką, bet pasiekdavo ir Europą, įskaitant Lietuvos ir Abiejų Tautų Respublikos žemes.

Buivydžių šv. Florijono relikvija ypatinga ne tik dėl savo barokinio stiliaus ir puikios būklės. Unikalus yra visas šios vietos kompleksiskumas — čia išliko piramidinė Radziszewskių giminės koplyčia-mauzoliejus (priskiriama L. Gucevičiui) ir specia-

**Šv. Florijono relikvija,
tapusi pagrindiniu
konferencijos objektu,
yra unikalus reiškinyš
šalies mastu — visoje
Lietuvoje tokių objektų
yra tik du.**

lus kriauklėmis puoštas relikvijorius altoriaus pavidalu, primenantis katakombas, su originaliomis, XVIII amžiumi datuojamomis inskripcijomis.

Įsirašydamos į šalies geografiją, šios relikvijos saugomos ryčiausiai į rytus nu-

tolusios katalikų bažnyčios Lietuvoje, prie pat Baltarusijos sienos. Ši padėtis natūraliai skatina nacionalines saugumo tarnybas ir ginkluotąsias pajėgas apmąstyti platesnį šios vietos panaudojimą — tiek kaip religinio simbolio, tiek kaip istorinio paveldo bastiono.

Šv. Florijono relikvijų buvimas Buivydžiuose, Lenkijos tarnybų patirties kontekste, rodo, kaip giliai ugniagesiai savanoriai yra įaugę į vietos bendruomenės gyvenimą ir tapatybę. Kaip apibendrinu Buivydžių bendruomenės pirmininkė Danuta Korkus, pirmasis svarbus žingsnis jau žengtas, o ateityje planuojama tęsti panašius renginius, nuolat stiprinant šio unikalaus žemės kampelio vertės suvokimą.

PL •

Bujwidze – malownicze miasteczko w rejonie wileńskim, położone tuż przy granicy z Białorusią – wyróżnia się nie tylko pięknym krajobrazem, ale też wyjątkowym dziedzictwem historycznym.

Jego wizytówką jest unikalna XVIII-wieczna kaplica zaprojektowana przez Wawrzyńca Gucewicza. Wzniesiona jako mauzoleum rodziny Radziszewskich, kryje w swoim wnętrzu niezwykłą relikwię – *Corpi Santi* (Święte Ciało) św. Floriana. Miejscowa społeczność podjęła zdecydowane działania, aby zachować wartość tych

objektów i zwrócić uwagę opinii publicznej oraz instytucji decyzyjnych na to cenne dziedzictwo.

W miasteczku panuje dziś niezwykły gwar. Szacowni goście, przedstawiciele lokalnej społeczności oraz delegacje wysokiego szczebla zgromadzili się w kościele św. Je-

rzego. To tam uroczystie zainaugurowano międzynarodową konferencję „Bujwidze – Święty Florian »Corpi Santi« i rozwój straży pożarnej: znaczenie w kontekście historyczno-kulturowym Litwy i Europy”.

Wspólnota Bujwidzka, kierowana przez Danutę Korkus, zaplanowała z tej oka-

zji cały cykl wydarzeń podkreślających historyczny, duchowy i społeczny charakter tego regionu. Dzisiejsze spotkanie stanowiło zwieńczenie tych inicjatyw.

Osią całego cyklu stała się właśnie przechowywana w bujwidzkiej świątyni relikwia św. Floriana, patrona strażaków. Ponieważ w okresie międzywojennym w parafii prężnie działała ochotnicza straż pożarna oraz orkiestra dęta, zrodził się pomysł, by połączyć historię kultu świętego z dziejami lokalnego pożarnictwa.

Konferencję otworzyli m.in. mer rejonu wileńskiego Robert Duchniewicz, minister spraw wewnętrznych Litwy Władysław Kondratowicz, dyrektor Departamentu Obrony Przeciwpožarowej i Ratownictwa generał służb wewnętrznych Renatas Požėla oraz dyrektor Instytutu Polskiego w Wilnie dr Piotr Drobnik. Specjalne filmowe przesłanie z życzeniami nadesłała dr Sigita Maslauskaitė-Mažylienė, ambasador Litwy przy Stolicy Apostolskiej i Zakonie Maltańskim. W wydarzeniu wzięli udział także inni przedstawiciele instytucji kulturalnych, społecznych oraz duchowieństwo.

Cały cykl tematyczny rozpoczął się już miesiąc wcześniej od pleneru malarskiego. Lokalni mieszkańcy zostali zaproszeni do uwiecznienia unikalnego zespołu architektonicznego kościoła w Bujwidzach, w tym relikwii św. Floriana oraz wizerunku patrona parafii – św. Jerzego. Powstałe prace ozdobiły następnie wnętrze świątyni.

W programie obchodów znalazł się również „Piknik ze strażakami” – wydarzenie

przygotowane z myślą o najmłodszych mieszkańcach gminy. Dzieci przybyły na plac dumnie ubrane w strażackie stroje. Warto było wziąć udział w konkursach, ponieważ atrakcyjne nagrody nie były jedyną niespodzianką. W trakcie pikniku wszyscy chętni mogli obejrzeć wozy bojowe, spróbować swoich sił w gaszeniu pozorowanego pożaru czy zobaczyć, jak szybko strażacy ruszają do prawdziwej akcji na dźwięk syreny.

Podczas dzisiejszych paneli dyskusyjnych mocno podkreślano znaczenie wartości kulturowych w kształtowaniu patriotyzmu lokalnego. Ekspertzy zwrócili uwagę na unikalność religijno-historycznego kompleksu w Bujwidzach, historię i tradycje ochotniczych straży pożarnych, a także na kluczową rolę bezpieczeństwa i ochrony zabytków sakralnych.

Relikwia św. Floriana, stanowiąca główny punkt konferencji, to unikalne zjawisko na skalę krajową – w całej Litwie istnieją tylko dwa takie obiekty (drugi znajduje się w Olkienikach). Tzw. *Święte Ciała* to fenomen XVIII wieku, który rozpowszechnił się po odkryciu rzymskich katakumb. Wówczas te wczesnochrześcijańskie relikwie były wysyłane do parafii na całym świecie, zwłaszcza do Kanady i Ameryki Łacińskiej, ale trafiały też do Europy, w tym na ziemię Litwy i Rzeczypospolitej.

Bujwidzkie relikwie św. Floriana są wyjątkowe nie tylko ze względu na swój barokowy styl i doskonały stan zachowania. Unikalna jest cała kompleksowość tego miejsca – zachowała się tu piramidalna

Relikwia św. Floriana, stanowiąca główny punkt konferencji, to unikalne zjawisko na skalę krajową – w całej Litwie istnieją tylko dwa takie obiekty.

kaplica grobowa rodziny Radziszewskich (przypisywana W. Gucewiczowi) oraz specjalny ołtarz relikwiowy zdobiony muszlami na wzór katakumb, z oryginalnymi, datowanymi na XVIII wiek inskrypcjami.

Wpisując się w geografię kraju, relikwie te są przechowywane w najbardziej wysuniętym na wschód kościele katolickim na Litwie, tuż przy granicy z Białorusią. To położenie naturalnie skłania krajowe służby bezpieczeństwa oraz siły zbrojne do refleksji nad pełniejszym wykorzystaniem tego miejsca – zarówno jako symbolu religijnego, jak i bastionów historycznego dziedzictwa.

Obecność relikwii św. Floriana w Bujwidzach, w kontekście doświadczeń np. służb z Polski, pokazuje, jak głęboko strażacy ochotnicy są osadzeni w życiu i tożsamości lokalnej społeczności. Jak podsumowała przewodnicząca Wspólnoty Bujwidzkiej Danuta Korkus, pierwszy ważny krok został już zrobiony, a w przyszłości planowana jest kontynuacja podobnych wydarzeń, aby stale budować świadomość wartości tego unikalnego skrawka ziemi.

Buivydžiai — a picturesque town in the Vilnius district, situated right on the border with Belarus — stands out not only for its beautiful landscape but also for its exceptional historical heritage.

Its hallmark is a unique eighteenth-century chapel attributed to Laurynas Gucevičius. Built as the mausoleum of the Radziszewski family, it holds within it an extraordinary relic — the Corpi Santi (Holy Body) of St Florian. The local community has taken decisive steps to preserve the value of these sites and to draw the attention of the public and decision-making institutions to this precious heritage.

The town was buzzing with unusual activity today. Distinguished guests, members of the local community and high-level delegations gathered in the Church of St George. It was there that the international conference “Buivydžiai — St Florian ‘Corpi Santi’ and the Development of Firefighting: Significance in the Historical and Cultural Context of Lithuania and Europe” was ceremonially inaugurated.

The Buivydžiai Community, led by Danuta Korkus, had planned a whole cycle of events for the occasion, highlighting the historical, spiritual and civic character of the region. Today’s gathering was the culmination of these initiatives.

The focal point of the entire cycle was the relic of St Florian, patron saint of

firefighters, preserved in the Buivydžiai church. Since a volunteer fire brigade and a brass band had been active in the parish during the interwar period, the idea arose to bring together the history of the saint’s cult with the history of local firefighting.

The conference was opened by, among others, Vilnius District Mayor Robert Duchniewicz, Lithuanian Minister of the Interior Władysław Kondratowicz, Director of the Fire Protection and Rescue Department General of Internal Service Renatas Požėla, and Director of the Polish Institute in Vilnius Dr Piotr Drobniak. A special filmed greeting was sent by Dr Sigita Maslauskaitė-Mažyliienė, Lithuanian Ambassador to the Holy See and the Order of Malta. Other representatives of cultural and civic institutions, as well as clergy, also took part in the event.

The thematic cycle had begun a month earlier with an open-air painting session. Local residents were invited to capture on canvas the unique architectural ensemble of the Buivydžiai church, including the relic of St Florian and the image of the parish patron, St George. The resulting works subsequently adorned the interior of the church.

The programme of celebrations also included a “Picnic with Firefighters” — an event prepared with the youngest residents of the district in mind. Children arrived at the square proudly dressed in firefighter costumes. The competitions were well worth entering, as attractive prizes were not the only surprise. During the picnic, all those interested could inspect fire engines, try their hand at extinguishing a simulated fire, or see how quickly firefighters respond to a real call when the siren sounds.

During today’s panel discussions, the importance of cultural values in shaping local patriotism was strongly emphasised. Experts drew attention to the uniqueness of the religious-historical complex in Buivydžiai, the history and traditions of volunteer fire brigades, and the key role of safety and the protection of sacred monuments.

The relic of St Florian, the centrepiece of the conference, is a phenomenon unique on a national scale — in all of Lithuania, only two such objects exist (the other is in Valkininkai). The so-called Holy Bodies are an eighteenth-century phenomenon that spread following the discovery of the Roman catacombs.

At that time, these early Christian relics were sent to parishes across the world, particularly to Canada and Latin America, but also reached Europe, including the lands of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth.

The Buivydžiai relic of St Florian is exceptional not only for its Baroque style and excellent state of preservation. What makes it truly unique is the completeness of the site — the pyramidal funerary chapel of the Radziszewski family (attributed to Gucevičius) and a special reliquary altar decorated with shells in the manner of the catacombs, with original inscriptions dating to the eighteenth century, have both survived.

The relic of St Florian, the centrepiece of the conference, is a phenomenon unique on a national scale — in all of Lithuania, only two such objects exist.

Situated within the geography of the country, these relics are housed in the easternmost Catholic church in Lithuania, right on the border with Belarus. This location naturally invites the national security services and armed forces to reflect

on the fuller utilisation of this site — both as a religious symbol and as a bastion of historical heritage.

The presence of the relic of St Florian in Buivydžiai, viewed in the context of the experience of services from Poland, demonstrates how deeply volunteer firefighters are embedded in the life and identity of the local community. As the Chairwoman of the Buivydžiai Community Danuta Korkus concluded, the first important step has already been taken, and in the future similar events are planned, in order to build awareness of the value of this unique corner of the land on an ongoing basis.

Edita Mildažytė apie Buivydžius: „Čia gimsta tikrasis patriotizmas”

Edita Mildažytė o Bujwizach: „Tu rodzi się prawdziwy patriotyzm”

Edita Mildažytė on Buivydžiai: “This is where true patriotism is born”

LT •

— *Niekas neina ginti abstrakčių sąvokų. Visi eina ginti savo motinos, savo žemės ir bažnyčios, — pokalbyje su LRT.lt sako žurnalistė Edita Mildažytė, kuri su vyru Sauliumi Pilinkumi leidžia jau ne pirmą vasarą savo namuose Buivydžiuose. Būtent čia, prie pat Baltarusijos sienos, Buivydžių bendruomenė priminė apie unikalų paveldą — šv. Florijono corpi santi — ir parodė, kad patriotizmas prasideda nuo vietos, kurioje gyvename.*

Buivydžiuose, Vilniaus rajone, vyko tarptautinė konferencija „Buivydžių šv. Florijono Corpi Santi ir ugniagesių judėjimo reikšmė Lietuvos ir Europos istoriniame bei kultūriniame kontekste“, skirta sakraliniam paveldui ir ugniagesių tradicijoms. Šv. Jurgio bažnyčioje, šalia šv. Florijono koplyčios, susirinko visuomenės veikėjai, meno istorikai, priešgaisrinės apsaugos specialistai iš Lietuvos ir Lenkijos bei valstybinių institucijų atstovai. Diskusijos vyko apie unikatinę relikviją — šv. Florijono corpi santi, 1793 m. relikvijų-skulptūrą, vieną iš dviejų išlikusių Lietuvoje. Šv. Florijono koplyčia, piramidinio pavidalo, kadaise atliko Radziszewskių giminės

mauzoliejaus funkciją. Būtent čia buvo saugomas relikvijorius — europinės reikšmės lobis, bet kartu ir vietos tapatybės simbolis.

Mildažytė: „Patriotizmas gimsta ginant motiną, žemę ir bažnyčią“

Edita Mildažytė, žinoma žurnalistė ir visuomenės veikėja, jau kelerius metus leidžia vasarą Buivydžiuose su vyru Sauliumi Pilinkumi. Būtent čia — kaip ji pabrėžia — rado ne tik unikalų paveldą, bet ir tikrus draugus.

— Pirmas dalykas, kurį čia išgirdau, buvo bažnyčios, atstatytos gyventojų rankomis po gaisro 1982 m., istorija. Tai buvo tikras stebuklas. Vėliau, kai atradome šv. Florijono corpi santi, tapo aišku, kad viskas gražiai susijungia — ugniagesių globėjas, vietinė ugniagesių komanda, o net kadaise čia veikusi orkestra. Svarbiausia, kad patys gyventojai suvoktų, kokia ypatinga yra ši vieta, — sako Mildažytė.

— Mano šeima labai mėgsta Buivydžius. Buvome čia labai šiltai priimti, radau daug tikrų draugų. Esame už tai dėkingi ir jaučiamės įsipareigoję šiam kraštui, — pasakoja Mildažytė.

Ji pabrėžia, kad giliausias patriotizmo matmuo slypi būtent kasdienėse reikaluose:

Anna Grigoit, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos Tautinių bendrijų turinio grupės vadovė, žurnalistė. | Anna Grigoit, kierowniczka Grupy ds. Treści Mniejszości Narodowych Litewskiego Radia i Telewizji Narodowej, dziennikarka. | Anna Grigoit, Head of the National Minorities Content Group at Lithuanian National Radio and Television, journalist.

— Niekas neina ginti abstrakčių sąvokų. Visi eina ginti savo motinos, savo žemės ir savo šventovės. Tai tikri dalykai, esantys kiekvieno žmogaus širdyje — ir būtent per juos galima rasti kelią į žmonių širdis, — pabrėžia pašnekovė.

Niekas neina ginti abstrakčių sąvokų. Visi eina ginti savo motinos, savo žemės ir savo šventovės. Tai tikri dalykai, esantys kiekvieno žmogaus širdyje.

Danuta Korkus: corpi santi — impulsas bendruomenei

Buivydžių bendruomenės pirmininkė Danuta Korkus LRT.lt pasakoja, kad vietiniai genuose turi ugniagesių etosą. — Bažnyčia tapo artėjančios laisvės ir pilietinio solidarumo simboliu, — pabrėžė ji. Korkus pastebi, kad gyventojai jau daugelį metų žinojo, jog turi šv. Florijono relikvijas.

— Tačiau jos buvo kukliai gerbiamos, nes buvo netoliese esančioje koplyčioje. O visas dėmesys buvo sutelktas į šv. Jurgio bažnyčią. Tik kai 1982 m. medinė šventovė sudegė, pamaldos persikėlė į koplyčią, — pasakoja Korkus.

Relikvija daugelį metų buvo beveik pamiršta. Tik 2022 m. atlikti tyrimai ir konservavimas Bažnytinio paveldo muziejuje grąžino jai spindesį. Tuomet susidomėjimas išaugo — į Buivydžius atvyko muziejininkai, mokslininkai ir žurnalistai. Šiandien relikvijorius, dėl prastos koplyčios būklės, saugomas bažnyčios šoniniame altoriuje.

Aplink konferenciją buvo suorganizuotas renginių ciklas: nemokamos ekskursijos, priešgaissinės saugos dirbtuvės, tapy-

bos pleneras ir vaikų ugniagesių kostiumų paradas. Viskas tam, kad žinios apie vietos paveldą pasiektų gyventojus ir ateinančias kartas.

Saulius Pilinkus: „Tai pavyzdys, kad tarp mūsų nėra įtampų“

Saulius Pilinkus, meno istorikas ir kolekcininkas, jau daugelį metų susijęs su Buivydžiais, pabrėžia, kad ši vieta iš tiesų moko tikrojo patriotizmo.

— Kai pirmą kartą čia patekau 2007 m. ekspedicijos Konstantino Tiškevičiaus pėdsakais metu, supratau, kad tai ypatingas kraštas. Šis Europos Sąjungos paribys rodo, kad be ypatingo pastangų galima gyventi normaliai, broliška, saugant praeitį. Nėra geresnio patriotizmo nei vietinis — jis kaip šeimos patriotizmas, — sako Pilinkus.

Jo nuomone, Buivydžiai yra įrodymas, kad lenkai ir lietuviai gali sugyventi be įtampų, nepaisant kalbinių ar kultūrinių skirtumų.

— Šis renginys, parengtas kartu su vietos bendruomene, rodo, kad tarp mūsų nėra barjerų. Sugebame bendrauti dviem kalbomis, o simboliai ir relikvijos mums yra bendri. Tai puikus pavyzdys visai šaliai, — pabrėžia jis.

Pilinkus priduria, kad politikai dažnai žiūri kitaip, kurstydhami ginčus dėl mokyklų ar kalbos.

— Reikia drąsiai atsakyti sau į klausimą, kas yra autochtonas, kas čia gyvena nuo amžių. Yra istoriniai faktai, kuriuos reikia žinoti, — pabrėžia jis.

Jo nuomone, bendra istorija labiausiai vienija tautas ir leidžia atpažinti tikrus draugus.

— Mūsų šiandienis priešas tai puikiai supranta — Rusijai nuo amžių rūpėjo, kad tarp mūsų tautų trūktų vienybės, — pabrėžia Pilinkus.

Bendra reikalas virš padalijimų

Konferencija Buivydžiuose tapo proga priminti, kad paveldas nėra tik istorija — tai bendruomenės kūrimo įrankis. Bendros gyventojų pastangos, mokslininkų ir institucijų parama parodė, kad Buivydžiai gali būti vietinio patriotizmo ir solidarumo simboliu.

Šiandien didžiausias iššūkis — šv. Florijono koplyčios gelbėjimas. Tam reikia laiko, lėšų ir biurokratinių procedūrų. Tačiau — kaip sako gyventojai — Buivydžiuose jau ne kartą įrodyta, kad bendras reikalas gali suvienyti visus.

Dabar Buivydžių bendruomenė pradeda naują etapą — užmezga kontaktus su Kultūros paveldo departamentu, rašo projektus, tvarko dokumentaciją.

— Tai varginantis ir biurokratinis darbas, bet duok Dieve, kad kelyje sutiktume atviras širdis. Galutinis tikslas — atnaujinti visą sakralinį ansamblį. Prioritetas — kultūros paminklas, tai yra šv. Florijono koplyčia, varpinė ir bažnyčios tvora. Nors šv. Jurgio bažnyčia buvo atstatyta tik 1987 m., aišku, kad gamta ir klimatas daro savo — stogas pradeda leisti, langai tampa nesandarūs ir situacija yra avarinė, — įvertino pirmininkė.

Korkus nuomone, kiekviena bendruomenė, jei nori saugoti savo unikalias vietas, turėtų pradėti nuo paprasto žingsnio: meilės savo žemei ir rūpesčio tuo, kas jai patikėta.

— Kai gyvenimas, profesinė karjera yra tarsi užbaigti, ateina tam tikros refleksijos momentas, dėmesio atkreipimas į savo istoriją. Kaip sakė Czesławas Miłoszas, praeitis yra tikrovės atspindys. Zofia Nałkowska kadaise rašė, kad mes esame ne tokie, kaip apie save manome, o tokie, kokia aplinka yra aplink mus. Jei norime atrodyti orai, didingai, gražiai ir elegantiškai, turime patys tuo pasirūpinti. Tada galėsime didžiuotis tuo, ką pasiekėme, — apibendrina Buivydžių bendruomenės pirmininkė Danuta Korkus.

Buivydžiai su savo šv. Florijono corpi santi ir ugniagesių tradicija šiandien rodo, kad bendruomenė ir atmintis gali būti stipresnės nei padalijimai.

„Buivydžiai — tai stebuklų vieta“ — patvirtina politikai

Renginio rangą įvertino ir valstybinis lygmuo.

Vidaus reikalų ministras Vladislavas Kondratovičius pažymėjo, kad pati konferencija buvo išskirtinis renginys.

— Vienas stebuklas yra ši šventovė, kitas — čia veikianti gimnazija. Viskas, ką stebime Buivydžiuose, yra vietos bendruomenės pastangų vaisius, — kalbėjo jis. Jis pridūrė, kad būtent tokios iniciatyvos suteikia vilties mažesnėms pasienyje esančioms vietovėms, kurios nepaisant sunkumų „lieka gyvos ir žvelgia į ateitį su optimizmu“.

Vilniaus rajono meras Robertas Duchnievičius atkreipė dėmesį, kad Buivydžiai yra pavyzdys, kaip mažuose miesteliuose slypi unikalūs paminklai ir didžiulis turistinis potencialas.

— Šventasis Florijonas kaip ugniagesių globėjas man artimas ir asmeniškai, nes pats esu ugniagesys savanoris. Todėl džiaugiuosi, kad vietos bendruomenė deda pastangas gelbėti koplyčią ir bažnyčią — tai nacionalinės reikšmės paveldas, — pabrėžė jis.

Priešgaisrinės apsaugos departamento direktorius Renatas Požėla priminė, kad Lietuvos ugniagesyba šiais metais švenčia 500 metų jubiliejų, o jos ištakos siekia Vilnį. — Buivydžiai — tai iš tiesų stebuklų vieta, — apibendrina konferenciją, atkreipdamas dėmesį, kad ugnis per amžius keitė žmonių ir ištisų tautų likimus.

LRT.lt primena, kad 2025 m. rugsėjo 7 ir 9 dienomis Buivydžiuose, Vilniaus rajone, vyko renginiai, pabrėžiantys vietos sakralinių, visuomeninių ir istorinių vertybių reikšmę, susijusių su šv. Jurgio bažnyčios ansambliu — daugeliu atžvilgių unikaliu.

– Nikt nie idzie bronić abstrakcyjnych pojęć. Wszyscy idą bronić swojej matki, swojej ziemi i kościoła – w rozmowie z LRT.lt mówi dziennikarka Edita Mildažytė, która wraz z mężem Sauliusem Pilinkusem spędza już kolejne lato w swoim domu w Bujwiedzach. To właśnie tu, tuż przy granicy z Białorusią, wspólnota bujwidzka przypomniła o wyjątkowym dziedzictwie – corpi santi św. Floriana – i pokazała, że patriotyzm zaczyna się od miejsca, w którym żyjemy.

W Bujwiedzach w rejonie wileńskim odbyła się międzynarodowa konferencja „Znaczenie Corpi Santi św. Floriana z Bujwidz oraz ruchu strażaków w kontekście historyczno-kulturowym Litwy i Europy”, poświęcona dziedzictwu sakralnemu i tradycjom strażackim. W kościele św. Jerzego, obok kaplicy św. Floriana, spotkali się działacze społeczni, historycy sztuki, specjaliści ds. ochrony przeciwpożarowej z Litwy i Polski oraz przedstawiciele władz państwowych. Dyskusje skupiły się wokół unikatowej relikwii – corpi santi św. Floriana, rzeźby-relikwiarza z 1793 r., jednej z dwóch zachowanych na Litwie. Kaplica św. Floriana, o piramidalnym kształcie, pełniła niegdyś rolę mauzoleum rodu Radziszewskich. To właśnie tu przechowywany był relikwiarz – skarb o randze europejskiej, ale i symbol lokalnej tożsamości.

Mildažytė: „Patriotyzm rodzi się z obrony matki, ziemi i kościoła”

Edita Mildažytė, znana dziennikarka i działaczka społeczna, od kilku lat spędza lato w Bujwiedzach wraz z mężem Sauliusem Pilinkusem. To tutaj – jak podkreśla – znalazła nie tylko wyjątkowe dziedzictwo, ale i prawdziwych przyjaciół.

– Pierwsze, co usłyszałam tutaj, to historia kościoła odbudowanego rękami mieszkańców po pożarze w 1982 r. To był prawdziwy cud. Później, gdy odkryliśmy obecność corpi santi św. Floriana, stało się jasne, że wszystko pięknie się łączy – patron

strażaków, tutejsza drużyna strażacka, a nawet niegdyś działająca tu orkiestra. Najważniejsze, by sami mieszkańcy uświadomili sobie, jak wyjątkowe jest to miejsce – mówi Mildažytė.

– Moja rodzina bardzo lubi Bujwidze. Zostaliśmy tu bardzo serdecznie przyjęci, znalazłam tu wielu prawdziwych przyjaciół. Jesteśmy za to wdzięczni i zobowiązani wobec tego regionu – opowiada Mildažytė.

Podkreśla, że najgłębszy wymiar patriotyzmu kryje się właśnie w codziennych sprawach:

– Nikt nie idzie bronić abstrakcyjnych pojęć. Wszyscy idą bronić swojej matki, swojej ziemi i swojej świątyni. To są rzeczy prawdziwe, obecne w sercu każdego człowieka – i właśnie przez nie można znaleźć drogę do ludzkich serc – podkreśla rozmówczyni.

Danuta Korkus: corpi santi – impuls dla wspólnoty

Prezeska Wspólnoty Bujwidzkiej Danuta Korkus dla LRT.lt opowiada, że miejscowi mają w genach strażacki etos. – Kościół stał się symbolem nadchodzącej wolności i solidarności obywatelskiej – podkreśliła. Korkus, zauważa, że od lat mieszkańcy Bujwidz wiedzieli, że posiadają relikwie św. Floriana.

– Jednak były skromnie czczone, bowiem znajdowały się w pobliskiej kaplicy. Tymczasem cała uwaga była skupiona na kościół

pod wezwaniem św. Jerzego. Dopiero, gdy w 1982 r. drewniana świątynia spłonęła, nabożeństwa się przeniosły do kaplicy – opowiada Korkus.

**Nikt nie idzie bronić
abstrakcyjnych pojęć.
Wszyscy idą bronić swojej
matki, swojej ziemi i swojej
świątyni. To są rzeczy
prawdziwe, obecne w
sercu każdego człowieka.**

Relikwia przez lata pozostawała niemal zapomniana. Dopiero badania w 2022 r. i konserwacja w Muzeum Dziedzictwa Sakralnego przywróciły jej blask. Wówczas zainteresowanie wzrosło – do Bujwidz przyjechali muzealnicy, naukowcy i dziennikarze. Dziś relikwiarz, ze względu na zły stan kaplicy, przechowywany jest w bocznym ołtarzu kościoła.

Wokół konferencji zorganizowano cykl wydarzeń: darmowe wycieczki, warsztaty przeciwpożarowe, plener malarski oraz dziecięcą paradę strażackich strojów. Wszystko po to, by wiedza o lokalnym dziedzictwie trafiła do mieszkańców i kolejnych pokoleń.

**Saulius Pilinkus: „To przykład, że między
nami nie ma napięć”**

Saulius Pilinkus, historyk sztuki i kolekcjoner, od lat związany z Bujwidzami, podkreśla, że to miejsce faktycznie uczy prawdziwego patriotyzmu.

– Gdy po raz pierwszy trafiłem tu w 2007 r. podczas ekspedycji śladami Konstantego Tyszkiewicza, zrozumiałem, że to wyjątko-

wy kraj. To pogranicze Unii Europejskiej pokazuje, że bez specjalnego wysiłku można żyć normalnie, bratersko, zachowując przeszłość. Nie ma lepszego patriotyzmu niż lokalny – to jak patriotyzm rodzinny – mówi Pilinkus.

Jego zdaniem Bujwidze są dowodem, że Polacy i Litwini potrafią współistnieć bez napięć, mimo różnic językowych czy kulturowych.

– To wydarzenie przygotowane wspólnie z lokalną wspólnotą pokazuje, że między nami nie ma barier. Potrafimy porozumiewać się dwujęzycznie, a symbole i relikwie są dla nas wspólne. To świetny przykład dla całego kraju – zaznacza.

Pilinkus dodaje, że politycy często patrzą inaczej, podsycając spory wokół szkół czy języka.

– Trzeba odważnie odpowiedzieć sobie na pytanie, kto jest autochtonem, kto mieszka tu od wieków. Istnieją fakty historyczne, które trzeba znać – podkreśla.

Według niego wspólna historia najbardziej łączy narody i pozwala rozpoznać prawdziwych przyjaciół.

– Nasz dzisiejszy wróg to doskonale rozumie – Rosji od wieków zależało na tym, by między naszymi narodami brakowało jedności – podkreśla Pilinkus.

Wspólna sprawa ponad podziałami

Konferencja w Bujwidzach stała się okazją, by przypomnieć, że dziedzictwo nie jest tylko historią – to narzędzie budowania wspólnoty. Wspólne wysiłki mieszkańców, wsparcie naukowców i instytucji pokazały, że Bujwidze mogą być symbolem lokalnego patriotyzmu i solidarności.

Dziś największym wyzwaniem jest ratunek dla kaplicy św. Floriana. To wymaga czasu, funduszy i biurokratycznych procedur. Ale – jak mówią mieszkańcy – w Bujwidzach już nieraz udowodniono, że wspólna sprawa potrafi połączyć wszystkich.

Teraz wspólnota Bujwidz rozpoczyna kolejny etap - nawiązanie kontaktów z Departamentem Ochrony Zabytków, pisanie projektów, porządkowanie dokumentacji.

– To żmudna i biurokratyczna praca, ale daj Boże, żebyśmy po drodze napotkali otwarte serca. Ostatecznym celem jest odnowienie całego zespołu sakralnego. Priorytetem jest zabytek kultury, czyli kaplica pw. św. Floriana, dzwonnice i mur przykościelny. Chociaż kościół pw. św. Jerzego został odbudowany dopiero w 1987 r., wiadomo, że przyroda i aura robią swoje - dach zaczyna przeciekać, okna stają się nieszczelne i sytuacja jest awaryjna – oceniła prezeska.

Zdaniem Korkus, każda wspólnota, jeśli chce chronić swoje unikalne miejsca, powinna zacząć od prostego kroku: miłości do własnej ziemi i troski o to, co jej powierzono.

– Kiedy życie, praca zawodowa są niejako sfinalizowane, następuje moment pewnej refleksji, zwrócenia uwagi na własną historię. Jak powiedział Czesław Miłosz, przeszłość jest odzwierciedleniem rzeczywistości. Zofia Nałkowska kiedyś napisała, że nie jesteśmy tacy, jak o sobie myślimy, tylko tacy, jakie otoczenie jest dookoła nas. Jeżeli chcemy wyglądać godnie, dostojnie, ładnie i elegancko, to sami musimy o to zadbać. Wtedy będziemy mogli szczycić się tym, czego dokonaliśmy – podsumowała prezeska Wspólnoty Bujwidzkiej Danuta Korkus.

Bujwidze, ze swoim corpi santi św. Floriana i strażacką tradycją, pokazują dziś, że wspólnota i pamięć mogą być silniejsze niż podziały.

„Bujwidze to miejsce cudów” – potwierdzają politycy

Ranga wydarzenia została doceniona także na szczeblu państwowym.

Minister spraw wewnętrznych Władysław Kondratowicz zaznaczył, że sama konferencja była wyjątkowym wydarzeniem.

– Jednym cudem jest ta świątynia, innym – działające tutaj gimnazjum. Wszystko, co obserwujemy w Bujwidzach, jest owocem wysiłku lokalnej wspólnoty – mówił. Dodał, że właśnie takie inicjatywy dają nadzieję mniejszym miejscowościom przy granicy, które mimo trudności „pozostają żywe i patrzą w przyszłość z optymizmem”.

Z kolei mer rejonu wileńskiego Robert Duchniewicz zwrócił uwagę, że Bujwidze są przykładem, jak w małych miasteczkach kryją się unikalne zabytki i ogromny potencjał turystyczny.

– Święty Florian jako patron strażaków jest mi bliski także osobiście, bo sam jestem strażakiem-ochotnikiem. Dlatego cieszę się, że społeczność lokalna podejmuje wysiłki, by ratować kaplicę i kościół – to dziedzictwo o randze krajowej – podkreślił.

Dyrektor Departamentu Straży Pożarnej Renatas Požėla przypomniał, że litewskie pożarnictwo obchodzi w tym roku 500-lecie, a jego początki sięgają Wilna. – Bujwidze to rzeczywiście miejsce cudów – podsumował konferencję, zwracając uwagę, że ogień od wieków zmieniał losy ludzi i całych narodów.

LRT.lt przypomina, że 7 i 9 września 2025 r. w Bujwidzach w rejonie wileńskim odbyły się wydarzenia podkreślające znaczenie lokalnych wartości sakralnych, społecznych i historycznych, związanych z zespołem kościoła pw. św. Jerzego – wyjątkowego na wielu płaszczyznach.

„Nobody goes out to defend abstract concepts. Everyone goes to defend their mother, their land and their church,” journalist Edita Mildažytė tells LRT.lt. Together with her husband Saulius Pilinkus, she is spending yet another summer at their home in Buivydžiai. It is here, right on the border with Belarus, that the Buivydžiai community has drawn attention to a unique heritage — the corpi santi of St Florian — and demonstrated that patriotism begins in the place where we live.

In Buivydžiai, in the Vilnius district, an international conference was held on „The Significance of the Corpi Santi of St Florian from Buivydžiai and the Firefighting Movement in the Historical and Cultural Context of Lithuania and Europe,” devoted to sacred heritage and firefighting traditions. In the Church of St George, beside the Chapel of St Florian, civic activists, art historians, fire-protection specialists from Lithuania and Poland, and representatives of state authorities came together. The discussions centred on a unique relic — the corpi santi of St Florian, a relic-sculpture dating from 1793, one of only two surviving in Lithuania. The Chapel of St Florian, pyramidal in form, once served as the mausoleum of the Radziszewski family. It was here that the reliquary was kept — a treasure of European significance, but also a symbol of local identity.

Mildažytė: „Patriotism is born from defending your mother, your land and your church”

Edita Mildažytė, a well-known journalist and civic activist, has been spending her summers in Buivydžiai with her husband Saulius Pilinkus for several years. It is here — as she emphasises — that she found not only a unique heritage but also true friends.

„The first thing I heard here was the story of the church rebuilt by the hands of the residents after the fire in 1982. It was a true miracle. Later, when we discovered the presence of the corpi santi of St Florian, it became clear that everything connects

beautifully — the patron saint of firefighters, the local fire brigade, and even the brass band that once existed here. The most important thing is that the residents themselves should realise how exceptional this place is,” says Mildažytė.

„My family is very fond of Buivydžiai. We were received here very warmly, and I have found many true friends. We are grateful for that and feel a debt to this region,” she recounts.

She stresses that the deepest dimension of patriotism lies precisely in everyday matters:

„Nobody goes out to defend abstract concepts. Everyone goes to defend their mother, their land and their church. These are real things, present in the heart of every person — and it is precisely through them that one can find the way to people’s hearts,” she underlines.

Danuta Korkus: corpi santi — an impulse for the community

The Chairwoman of the Buivydžiai Community, Danuta Korkus, tells LRT.lt that the firefighting ethos is in the locals’ genes. „The church became a symbol of approaching freedom and civic solidarity,” she emphasised. Korkus notes that for years the residents of Buivydžiai had known that they possessed the relics of St Florian.

Nobody goes out to defend abstract concepts. Everyone goes to defend their mother, their land and their church. These are real things, present in the heart of every person.

„However, they were modestly venerated, since they were housed in the nearby chapel. Meanwhile, all attention was focused on the Church of St George. It was only when the wooden church burned down in 1982 that services moved to the chapel,” she recounts.

The relic remained virtually forgotten for years. Only the research and conservation carried out in 2022 at the Museum of Church Heritage restored its lustre. Interest then grew — museum professionals, scholars and journalists came to Buivydžiai. Today, the reliquary, owing to the poor condition of the chapel, is kept in a side altar of the church.

Around the conference, a cycle of events was organised: free excursions, fire-safety workshops, an open-air painting session and a children’s parade in firefighter costumes. All this so that knowledge of the local heritage might reach the residents and future generations.

Saulius Pilinkus: „This is an example that there are no tensions between us”

Saulius Pilinkus, art historian and collector, who has been associated with Buivydžiai for years, stresses that this place truly teaches real patriotism.

„When I first came here in 2007, during an expedition in the footsteps of Konstantinas Tiškevičius, I understood that this is an

exceptional land. This edge of the European Union shows that, without any special effort, it is possible to live normally, fraternally, preserving the past. There is no better patriotism than local patriotism — it is like family patriotism,” says Pilinkus.

In his view, Buivydžiai are proof that Poles and Lithuanians can coexist without tension, despite linguistic or cultural differences.

„This event, prepared together with the local community, shows that there are no barriers between us. We are able to communicate bilingually, and symbols and relics are shared by us all. This is an excellent example for the entire country,” he emphasises.

Pilinkus adds that politicians often see things differently, stoking disputes over schools or language.

„One must bravely answer the question of who is the autochthon, who has lived here for centuries. There are historical facts that need to be known,” he stresses.

In his view, shared history is what unites nations most and allows one to recognise true friends.

„Our enemy today understands this perfectly — for centuries it has been in Russia’s interest to ensure that unity is lacking between our nations,” Pilinkus underlines.

A common cause above divisions

The conference in Buivydžiai became an occasion to recall that heritage is not merely history — it is a tool for building community. The joint efforts of the residents, the support of scholars and institutions showed that Buivydžiai can be a symbol of local patriotism and solidarity.

Today, the greatest challenge is the rescue of the Chapel of St Florian. This requires time, funds and bureaucratic procedures. But — as the residents say — in Buivydžiai it has already been proved more than once that a common cause can unite everyone.

Now the Buivydžiai community is beginning the next stage — establishing contacts with the Department for the Protection of Cultural Heritage, writing grant applications, putting documentation in order.

„It is tedious, bureaucratic work, but God willing, we shall encounter open hearts along the way. The ultimate goal is the restoration of the entire sacred ensemble. The priority is the cultural monument — that is, the Chapel of St Florian, the bell tower and the churchyard wall. Although the Church of St George was rebuilt as recently as 1987, nature and the elements take their toll — the roof has begun to leak, the windows are becoming unsealed and the situation is critical,” the Chairwoman assessed.

In Korkus’s view, any community that wishes to protect its unique places should start with a simple step: love for one’s own land and care for what has been entrusted to it.

„When life, one’s professional career, has been in a sense completed, there comes a moment of reflection, of turning one’s attention to one’s own history. As Czesław Miłosz said, the past is a reflection of reality. Zofia Nałkowska once wrote that we are not such as we think ourselves to be, but such as the surroundings around us. If we wish to look dignified, stately, beautiful and elegant, we must take care of it ourselves. Then we shall be able to take pride in what we have achieved,” concluded the Chairwoman of the Buivydžiai Community, Danuta Korkus.

Buivydžiai, with their corpi santi of St Florian and their firefighting tradition, show today that community and memory can be stronger than divisions.

„Buivydžiai is a place of miracles” — confirm the politicians

The significance of the event was also recognised at the state level.

Minister of the Interior Władysław Kondratowicz observed that the conference itself was an exceptional event.

„One miracle is this church, another is the gymnasium that operates here. Everything we observe in Buivydžiai is the fruit of the local community’s effort,” he said. He added that it is precisely such initiatives that give hope to smaller localities on the border, which despite the difficulties „remain alive and look to the future with optimism.”

Vilnius District Mayor Robert Duchniewicz drew attention to the fact that Buivydžiai is an example of how unique monuments and enormous tourism potential lie hidden in small towns.

„St Florian as the patron saint of firefighters is also close to me personally, because I myself am a volunteer firefighter. That is why I am pleased that the local community is making efforts to save the chapel and the church — this is heritage of national significance,” he stressed.

Director of the Fire Protection Department Renatas Požėla recalled that Lithuanian firefighting celebrates its 500th anniversary this year, and that its origins reach back to Vilnius. „Buivydžiai is truly a place of miracles,” he summed up the conference, noting that fire has changed the fates of people and entire nations throughout the ages.

LRT.It recalls that on 7 and 9 September 2025, events were held in Buivydžiai in the Vilnius district, highlighting the significance of local sacred, civic and historical values connected with the ensemble of the Church of St George — exceptional on many levels.

**Iš 50 tūkstančių išliko tik 100, iš jų du yra Lietuvoje,
vienas – Buivydžiuose. Kas yra *corpisančiai*?**

**Z 50 tysięcy przetrwało zaledwie 100 — dwa z nich znajdują
się na Litwie, jedno w Bujwiedzach. Czym są *corpisanści*?**

**Of 50,000, only 100 survive — two of them in Lithuania,
one in Buivydžiai. What are *corpisančiai*?**

LT •

Buivydžių bendruomenė teigia, kad jų corpisančiai (lot. „šventieji kūnai”) – žmogaus figūros skulptūra, jungianti šventą relikviją ir relikvijorių – gali prisidėti prie vietovės populiarinimo, tačiau kartu yra ir puikus bendros Lietuvos ir Lenkijos istorijos simbolis.

– Šiandien Buivydžiai yra nedidelė gyvenvietė, esanti vos už 2 km nuo Baltarusijos sienos. Juokaujame, kad čia velnias sako labanakt. Tačiau XVII–XVIII amžiais buvo visai kitaip – tuomet Buivydžiai plėtėsi ir klestėjo. Pastačius Radziszewskių rūmus, vietovė įgijo daugiau spindesio ir tapo svarbia Abiejų Tautų Respublikos elito susitikimų vieta. Būtent tada Liudvika Brzostowska-Radziszewska į Bui-

vydžius atgabeno šv. Florijono corpisan-
ti – laikraščiui „Kurier Wileński” pasakojo
Buivydžių bendruomenės pirmininkė Da-
nuta Korkus.

Buivydžių istorija

Pirmieji Buivydžių paminėjimai siekia
XVI amžių. 1537 m. Lenkijos karalius ir Lie-

tuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Au-
gustas šias žemes suteikė Andriui Dluskui.
XVII amžiaus pirmojoje pusėje dvaras jau
priklausė Bžostovskių giminei.

1784 m., susituokus Michalui Radzis-
zewskiui ir Liudwikai Brzostowskiai,
Buivydžiai tapo Radziszewskių šeimos
nuosavybe. Michał čia pastatė medinę
Šv. Jurgio bažnyčią.

Antoni Radczenko, žurnalistas. | Antoni Radczenko,
dziennikarz. | Antoni Radczenko, journalist.

**XVIII amžiuje atsirado
corpisanți – unikalus
sakralinis objektas. Tai
žmogaus figūrą vaizduojanti
skulptūra, kurioje sujungta
relikvija ir relikvijorius, o
viduje saugomi pirmųjų
šventųjų iš Romos
katakombų kaulai.**

– Kas buvo bažnyčios architektas, tiksliai nežinoma. Buivydžių architektūros tyrimai dar tik prasideda. Vis dėlto labai tikėtina, kad architektas buvo Laurynas Gucevičius. Jam taip pat priskiriami ir prie Neries stovėję Radeševskio rūmai, – pasakoja Danuta Korkus.

Už dalyvavimą 1830–1831 m. sukilime Radziszewskių dvaras buvo konfiskuotas. Rūmai sunyko dar XIX amžiuje. „Dar ne taip seniai – mūsų atmintis siekia tuos laikus – šie rūmai buvo didingi ir puošnūs, o šiandien jie netekę puošybos, be langų, durų ir stogo, virtę visiškais griuvėsiais“, – 1868 m. išleistoje knygoje „Vilija ir

jos krantai“ rašė žinomas archeologas ir kraštotyrininkas Konstantinas Tiškevičius.

Bažnyčia išliko iki XX amžiaus aštuntojo dešimtmečio pabaigos. 1982 m. dėl netvarkingos elektros instaliacijos joje kilo gaisras. Tikinčiųjų pastangomis bažnyčią pavyko atstatyti dar paskutiniais Sovietų Sąjungos gyvavimo metais.

Pirmųjų kankinių kaulai

XVI amžiaus pirmojoje pusėje Romoje iš naujo buvo atrastos katakombos, kuriose išsėjos pirmųjų krikščionių kankinių palikai. Jų kaulai pradėti naudoti kaip relikvijos.

Kaip straipsnyje „Lenkijos katakombos: šv. Felikso *corpisanti* relikvija Švč. Mergelės Marijos Apreiškimo bažnyčioje Tomašuve Liubelskyje“ („Rocznik Tomaszowski“, 2021) rašo Danijos nacionalinio muziejaus mokslininkė dr. Ruth Sargent Noyes, XVII amžiuje Vatikanas sukūrė sistemą, reglamentuojančią šio „vertingo išteklaus“ valdymą ir paskirstymą pagal tikinčiųjų prašymus, ypač dėl vertingiausių „visų kūnų“, t. y. pilnų skeletų. Šios relikvijos tapo tokios populiarios, kad XVIII amžiuje didžioji jų dalis buvo išdalinta bažnyčioms, cerkvėms ir vienuolynams.

Mažėjant „šventosios medžiagos“ atsargoms, Bažnyčia rado naują sprendimą. Taip XVIII amžiuje atsirado *corpisanti* – unikalus sakralinis objektas. Tai žmogaus figūrą vaizduojanti skulptūra, kurioje sujungta relikvija ir relikvijorius, o

viduje saugomi pirmųjų šventųjų iš Romos katakombų kaulai. Šios relikvijos integruotos į trimatę skulptūrą, pagamintą iš įvairių medžiagų.

Mokslininkai skaičiuoja, kad iš viso buvo sukurta nuo 30 iki 50 tūkstančių *corpisanti*. Iki mūsų dienų išliko tik apie 100. Dauguma jų yra Pietų Europos ir Lotynų Amerikos šalyse – Italijoje, Prancūzijoje, Ispanijoje ir Meksikoje. Lietuva gali didžiuotis dviem tokiais sakraliniais objektais.

Koplyčia ir šv. Florijono skulptūra mums yra istorinės atminties nešėjai. Tai mūsų kultūros paveldas, suteikiantis priklausymo tautai jausmą ir genealoginį tęstinumą.

Šventasis kūnas Buivydžiuose

1794 m., pačioje Abiejų Tautų Respublikos gyvavimo pabaigoje, Liudwikos Radziszewskios pastangomis šv. Florijono *corpisanti* pasiekė Buivydžius. Relikvija buvo laikoma koplyčioje, o po gaisro perkelta į bažnyčią.

Verta paminėti, kad Pirmojo pasaulinio karo metu relikvijorius dingo. Tačiau tarpukariu iš Krokuvos buvo atgabentas naujas relikvijorius.

– Dabartinė Lietuvos ambasadorė prie Šventojo Sosto, o anksčiau Bažnytinio paveldo muziejaus direktorė Sigita Maslauskaitė-Mažylienė, galima sakyti, „prikėlė gyvenimui“ Buivydžių šv. Florijono *corpisanti*. Deja, šis artefaktas buvo visiškai pamirštas. Žinoma, visi žinojo, kad bažnyčioje esančiame karste kažkas yra, tačiau niekas nedrįso jo atidaryti ir pažiūrėti, kas viduje, – prisimena Korkus.

– 2022 m. mūsų *corpisanti* buvo išvežtas restauruoti į Bažnytinio paveldo muziejų. Tuomet buvo atlikti išsamūs tyrimai ir restauruota figūra. Patvirtinta, kad visos medžiagos yra autentiškos ir datuojamos XVIII amžiumi. Vėliau relikvija buvo grąžinta į mūsų bažnyčią. Deja, koplyčios būklė labai prasta, todėl šiuo metu ten negalime laikyti *corpisanti*. Mūsų tikslas – suremontuoti koplyčią ir sukurti deramą vietą šiam artefaktui, – pabrėžia Korkus.

Vienas iš Buivydžių bendruomenės tikslų – skleisti žinias apie *corpisanti*.

– Koplyčia ir šv. Florijono skulptūra mums yra istorinės atminties nešėjai. Tai mūsų kultūros paveldas, suteikiantis priklausymo tautai jausmą ir genealoginį tęstinumą. Jis leidžia prisiliesti prie praeities, kelia pasididžiavimą ir suteikia galimybę fiziškai pajusti istoriją. Tai mūsų paveldas, kurį privalome perduoti ateities kartoms, – teigia Danuta Korkus.

Šiuo metu Lietuvoje yra tik du *corpisanti* – Buivydžiuose ir Valkininkų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčioje.

*Spółeczność Bujwidz uważa, że ich **corpisan**to (łac. „święte ciało”) — rzeźba o kształcie ludzkiej postaci, łącząca w sobie świętą relikwię i relikwiarz — może przyczynić się do popularyzacji miejscowości, a zarazem stanowi doskonały symbol wspólnej historii Litwy i Polski.*

— Dziś Bujwidze to niewielka osada, zaledwie dwa kilometry od granicy z Białorusią. Żartujemy, że to miejsce, gdzie diabeł mówi dobranoc. Jednak w XVII i XVIII wieku było zupełnie inaczej — Bujwidze rozwijały się i kwitły. Po wzniesieniu dworu Radziszewskich miejscowość zyskała blask i stała się ważnym punktem spotkań elit Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Właśnie wtedy Ludwika Brzostowska-Radziszewska sprowadziła do Bujwidz *corpisan*to św. Floriana — opowiadała „Kurierowi Wileńskiemu” Danuta Korkus, przewodnicząca społeczności Bujwidz.

Historia Bujwidz

Najwcześniejsze wzmianki o Bujwidzach sięgają XVI wieku. W 1537 roku król Polski i wielki książę litewski Zygmunt August nadał te ziemie Andrzejowi Dłuskiemu. W pierwszej połowie XVII wieku majątek należał już do rodu Brzostowskich.

W 1784 roku, po zawarciu małżeństwa między Michałem Radziszewskim a Ludwiką Brzostowską, Bujwidze stały się własnością rodziny Radziszewskich. Michał wznosił tu drewniany kościół pod wezwaniem św. Jerzego.

W XVIII wieku powstały *corpisan*ti — unikalne obiekty sakralne. Jest to rzeźba przedstawiająca ludzką postać, łącząca relikwię i relikwiarz, w której wnętrzu przechowywane są kości wczesnochrześcijańskich świętych z rzymskich katakumb.

— Kim dokładnie był architekt kościoła, nie wiadomo z całą pewnością. Badania architektoniczne Bujwidz dopiero się rozpoczynają. Jest jednak wysoce prawdopodobne, że był nim Wawrzyniec Gucwicz. Jemu przypisuje się również pałac Radziszewskich, który stał niegdyś nad Wilią — opowiada Danuta Korkus.

Za udział w powstaniu 1830–1831 majątek Radziszewskich został skonfiskowany. Pałac popadł w ruinę jeszcze w XIX stuleciu. „Jeszcze nie tak dawno — pamięć nasza sięga tych czasów — pałac ten był okazały i wspaniały, a dziś pozbawiony ozdób, bez okien, drzwi i dachu, zamienił się w zupełną ruinę” — pisał w

wydanej w 1868 roku książce *Wilija i jej brzegi* znany archeolog i krajoznawca Konstanty Tyszkiewicz.

Kościół przetrwał do końca lat siedemdziesiątych XX wieku. W 1982 roku wybuchł w nim pożar spowodowany wadliwą instalacją elektryczną. Dzięki staraniom wiernych świątynię udało się odbudować jeszcze w ostatnich latach istnienia Związku Radzieckiego.

Kości pierwszych męczenników

W pierwszej połowie XVI wieku w Rzymie ponownie odkryto katakumby, w których spoczywały szczątki pierwszych chrześcijańskich męczenników. Ich kości zaczęto wykorzystywać jako relikwie.

Jak pisze dr Ruth Sargent Noyes z Duńskiego Muzeum Narodowego w artykule „Katakumby Polski: relikwia *corpisan*to św. Feliksa w kościele Zwiastowania NMP w Tomaszowie Lubelskim” (*Rocznik Tomaszowski*, 2021), w XVII wieku Watykan stworzył system regulujący zarządzanie i dystrybucję tego „cennego zasobu” zgodnie z prośbami wiernych, szczególnie w odniesieniu do najbardziej pożą-

danych „całych ciał”, czyli kompletnych szkieletów. Relikwie te cieszyły się taką popularnością, że do XVIII wieku większość z nich została rozdzielona między kościoły i klasztory.

Gdy zapasy „świętej materii” zaczęły się wyczerpywać, Kościół znalazł nowe rozwiązanie. Tak w XVIII wieku powstały *corpisanti* — unikalne obiekty sakralne. Jest to rzeźba przedstawiająca ludzką postać, łącząca relikwię i relikwiarz, w której wnętrzu przechowywane są kości wczesnochrześcijańskich świętych z rzymskich katakumb. Relikwie są wkomponowane w trójwymiarową rzeźbę wykonaną z różnorodnych materiałów.

Naukowcy szacują, że łącznie powstało od 30 do 50 tysięcy *corpisanti*. Do naszych czasów przetrwało zaledwie około 100. Większość z nich znajduje się w krajach Europy Południowej i Ameryki Łacińskiej — we Włoszech, Francji, Hiszpanii i Meksyku. Litwa może się poszczycić dwoma takimi obiektami sakralnymi.

Święte ciało w Bujwidzach

W 1794 roku, u samego kresu istnienia Rzeczypospolitej Obojga Narodów, dzięki staraniom Ludwiki Radziszewskiej *corpisanto* św. Floriana dotarło do Bujwidz. Relikwia przechowywana była w kaplicy, a po pożarze została przeniesiona do kościoła.

Warto wspomnieć, że podczas pierwszej wojny światowej relikwiarz zaginął. W

okresie międzywojennym sprowadzono jednak z Krakowa nowy.

Kaplica i rzeźba św. Floriana są dla nas nośnikami pamięci historycznej. To nasze dziedzictwo kulturowe, dające poczucie przynależności narodowej i genealogicznej ciągłości.

— Obecna ambasador Litwy przy Stolicy Apostolskiej, a wcześniej dyrektor Muzeum Dziedzictwa Kościelnego, Sigita Maslauskaitė-Mažylienė, można powiedzieć, że „przywróciła do życia” bujwidzkie *corpisanto* św. Floriana. Niestety, artefakt ten był zupełnie zapomniany. Oczywiście wszyscy wiedzieli, że w trumnie stojącej w kościele coś się znajduje, ale nikt nie odważył się jej otworzyć i zajrzeć do środka — wspomina Korkus.

— W 2022 roku nasze *corpisanto* zostało przewiezione do Muzeum Dziedzictwa Kościelnego w celu restauracji. Przeprowadzono gruntowne badania i odrestaurowano figurę. Potwierdzono, że wszystkie materiały są autentyczne i pochodzą z XVIII wieku. Następnie relikwia została zwrócona do naszego kościoła. Niestety stan kaplicy jest bardzo zły, więc na razie nie możemy tam przechowywać *corpisanto*. Naszym celem jest wyremontowanie kaplicy i stworzenie godnego miejsca dla tego artefaktu — podkreśla Korkus.

Jednym z celów społeczności Bujwidz jest szerzenie wiedzy o *corpisanto*.

— Kaplica i rzeźba św. Floriana są dla nas nośnikami pamięci historycznej. To nasze dziedzictwo kulturowe, dające poczucie przynależności narodowej i genealogicznej ciągłości. Pozwala nam dotknąć przeszłości, budzi dumę i daje możliwość fizycznego obcowania z historią. To nasze dziedzictwo, które mamy obowiązek przekazać przyszłym pokoleniom — mówi Danuta Korkus.

Obecnie na Litwie istnieją jedynie dwa *corpisanti* — w Bujwidzach oraz w kościele Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Walkinikach.

*The Buivydžiai community maintains that their **corpisanto** (Latin: „holy body”) — a human-figure sculpture combining a sacred relic with a reliquary — could help promote the area, while also serving as an excellent symbol of the shared history of Lithuania and Poland.*

„Today, Buivydžiai is a small settlement barely two kilometres from the Belarusian border. We joke that this is where the devil says goodnight. But in the seventeenth and eighteenth centuries, things were quite different — Buivydžiai was growing and thriving. After the Radziszewski manor was built, the place gained a new lustre and became an important meeting point for the elites of the Polish-Lithuanian Commonwealth. It was then that Ludwika Brzostowska-Radziszewska brought the *corpisanto* of St Florian to Buivydžiai,” Danuta Korkus, chairwoman of the Buivydžiai community, told the *Kurier Wileński* newspaper.

The history of Buivydžiai

The earliest mentions of Buivydžiai date to the sixteenth century. In 1537, King of Poland and Grand Duke of Lithuania Sigismund Augustus granted the lands to Andrzej Dłuski. By the first half of the seventeenth century, the estate had passed to the Brzostowski family.

In 1784, following the marriage of Michał Radziszewski and Ludwika Brzostowska, Buivydžiai became the property of the

Radziszewski family. Michał erected a wooden church dedicated to St George.

In the eighteenth century, the *corpisanto* emerged — a unique sacred object. It is a sculpture depicting a human figure, combining a relic and a reliquary, with the bones of early saints from the Roman catacombs preserved inside.

„The identity of the church’s architect is not known with certainty. Architectural research on Buivydžiai is only just beginning. It is, however, highly likely that the architect was Laurynas Gucevičius. The Radziszewski palace that once stood on the banks of the Neris is also attributed to him,” says Danuta Korkus.

For their participation in the Uprising of 1830–1831, the Radziszewski estate was

confiscated. The manor fell into ruin during the nineteenth century. „Not so long ago — within living memory — this palace was grand and magnificent, yet today it stands stripped of its ornament, without windows, doors or roof, reduced to utter ruins,” wrote the renowned archaeologist and local historian Konstantinas Tiškevičius in his 1868 book *Vilija and Its Banks*.

The church survived until the late 1970s. In 1982, a fire broke out due to faulty electrical wiring. Through the efforts of the faithful, the church was rebuilt in the final years of the Soviet Union.

The bones of the first martyrs

In the first half of the sixteenth century, catacombs containing the remains of the first Christian martyrs were rediscovered in Rome. Their bones began to be used as relics.

As Dr Ruth Sargent Noyes of the National Museum of Denmark writes in her article „The Catacombs of Poland: The *Corpisanto* Relic of St Felix in the Church of the Annunciation of the Blessed Virgin

Mary in Tomaszów Lubelski” (*Rocznik Tomaszowski*, 2021), in the seventeenth century the Vatican created a system regulating the management and distribution of this „precious resource” in response to the requests of the faithful, particularly for the most prized „whole bodies” — complete skeletons. These relics became so popular that by the eighteenth century the greater part of them had been distributed among churches and monasteries.

As the stock of „sacred material” dwindled, the Church found a new solution. Thus, in the eighteenth century, the *corpisanto* emerged — a unique sacred object. It is a sculpture depicting a human figure, combining a relic and a reliquary, with the bones of early saints from the Roman catacombs preserved inside. These relics are integrated into a three-dimensional sculpture fashioned from various materials.

Scholars estimate that between 30,000 and 50,000 *corpisanti* were created in total. Only around 100 have survived to the present day. The majority are found in Southern Europe and Latin America — in Italy, France, Spain and Mexico. Lithuania can take pride in possessing two such sacred objects.

The holy body in Buivydžiai

In 1794, at the very end of the Polish-Lithuanian Commonwealth’s existence, the *corpisanto* of St Florian

reached Buivydžiai through the efforts of Ludwika Radziszewska. The relic was kept in a chapel, and after the fire it was moved to the church.

The chapel and the sculpture of St Florian are bearers of our historical memory. They are our cultural heritage, giving us a sense of national belonging and genealogical continuity.

It is worth noting that the reliquary went missing during the First World War. In the interwar period, however, a new reliquary was brought from Cracow.

„The current Lithuanian Ambassador to the Holy See, and former director of the Museum of Church Heritage, Sigita Mašlauskaitė-Mažylienė, one might say, „brought back to life’ the *corpisanto* of St Florian in Buivydžiai. Sadly, this artefact had been completely forgotten. Of course, everyone knew that something lay inside the coffin in the church, but no one dared to open it and look,” recalls Korkus.

„In 2022, our *corpisanto* was taken to the Museum of Church Heritage for restoration. Comprehensive research was carried out and the figure was restored. It

was confirmed that all materials are authentic and date to the eighteenth century. The relic was subsequently returned to our church. Unfortunately, the chapel is in very poor condition, so we cannot currently house the *corpisanto* there. Our goal is to repair the chapel and create a fitting setting for this artefact,” emphasises Korkus.

One of the Buivydžiai community’s objectives is to spread awareness of the *corpisanto*.

„The chapel and the sculpture of St Florian are bearers of our historical memory. They are our cultural heritage, giving us a sense of national belonging and genealogical continuity. They allow us to reach into the past, inspire pride and offer the possibility of physically experiencing history. This is our heritage, and we are duty-bound to pass it on to future generations,” says Danuta Korkus.

At present, there are only two *corpisanti* in Lithuania — in Buivydžiai and in the Church of the Visitation of the Blessed Virgin Mary in Valkininkai.

Gerbiamieji,

kreipiamės į Jus, prašydami prisidėti prie Šv. Florijono koplyčios renovacijos. Tai išskirtinės istorinės ir dvasinės reikšmės sakralinis objektas, liudijantis vietos bendruomenės tradicijas, tikėjimą ir kultūros paveldą.

Laikas ir gamtos veiksniai koplyčiai padarė žalos, todėl būtini skubūs tvarkybos darbai, siekiant sustabdyti tolesnę jos nykimą ir išsaugoti šį vertingą paveldo objektą ateities kartoms. Jūsų parama padėtų ne tik atkurti koplyčios būklę, bet ir išsaugoti jos istorinę atmintį bei gyvąją bendruomenės dvasią.

Nuoširdžiai kviečiame prisidėti prie šios prasmingos iniciatyvos ir tapti šio paveldo išsaugojimo dalimi.

Iš anksto dėkojame už Jūsų geranoriškumą ir paramą.

BUIVYDŽIŲ BENDRUOMENĖ
Banko sąskaita EUR
LT337044060006241260
Paskirtis – Koplyčios renovacija

Nuotraukų autorius – Kšyštof Volodko

Szanowni Państwo,

zwracamy się do Państwa z prośbą o wsparcie renowacji kaplicy św. Floriana. Jest to obiekt sakralny o wyjątkowym znaczeniu historycznym i duchowym, świadczący o tradycjach, wierze oraz dziedzictwie kulturowym lokalnej społeczności.

Upływ czasu oraz czynniki naturalne spowodowały uszkodzenia kaplicy, dlatego konieczne są pilne prace konserwatorskie, aby powstrzymać jej dalszą degradację i zachować ten cenny obiekt dziedzictwa dla przyszłych pokoleń. Państwa wsparcie pomogłoby nie tylko przywrócić stan kaplicy, ale także ocalić jej historyczną pamięć oraz żywego ducha wspólnoty.

Serdecznie zapraszamy do włączenia się w tę ważną inicjatywę i stania się częścią ochrony tego dziedzictwa.

Z góry dziękujemy za Państwa życzliwość i wsparcie.

WSPÓLNOTA BUJWIDZKA
Rachunek bankowy (EUR):
LT337044060006241260
Tytuł przelewu: renowacja kaplicy

Autor zdjęć – Krzysztof Wołodko

Dear Sir or Madam,

we kindly ask for your support in the renovation of St. Florian's Chapel. It is a sacred site of exceptional historical and spiritual significance, reflecting the traditions, faith, and cultural heritage of the local community.

Time and natural elements have caused damage to the chapel, therefore urgent restoration works are necessary to stop its further deterioration and preserve this valuable heritage site for future generations. Your support would not only help restore the chapel's condition but also preserve its historical memory and the living spirit of the community.

We warmly invite you to take part in this meaningful initiative and become part of the preservation of this heritage.

We sincerely thank you in advance for your kindness and support.

BUIVYDŽIŲ COMMUNITY
Bank account (EUR):
LT337044060006241260
Payment purpose: chapel renovation

Photo author – Kšyštof Volodko

